

ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการจัดการ
อารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน: เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่น
ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ปริญญาณิพนธ์
ของ
ผาณิตา บัวขำ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

กุมภาพันธ์ 2547

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

308.3252

61342 ค

จ. 3.

ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการจัดการ
อารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน: เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่น
ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

บทคัดย่อ
ของ
ผาณิตา บัวขำ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
กุมภาพันธ์ 2547

ผาณิตา บัวขา. (2547). ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดย
แม่กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน: เปรียบเทียบระหว่าง
เด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย. ปรินซ์นิพนธ์ วท.ม.(การวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : อาจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี,
รองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กก่อน
วัยเรียนเชื้อชาติไทยและเชื้อชาติญี่ปุ่น อันเป็นผลจากการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธ
โดยแม่ และทำการเปรียบเทียบการถ่ายทอดทางสังคมระหว่างแม่ชาวไทยกับแม่ชาวญี่ปุ่น ผู้
วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก การถ่ายทอดทางสังคมของ
แม่โดยการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการ
แสดงอารมณ์โกรธของเด็กด้วยแบบสอบถาม โดยให้แม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นที่มีลูกอายุ
ประมาณ 5 ปี เป็นผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มละ 100 คน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ
ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง และการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า

1. แม่ชาวไทยแสดงตัวแทนอารมณ์โกรธและสอนเกี่ยวกับอารมณ์โกรธมากกว่าแม่
ชาวญี่ปุ่น แต่ทั้งแม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นมีการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กไม่
แตกต่างกัน นอกจากนี้แม่ทั้ง 2 เชื้อชาติมีการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็น
ตัวแทน การสอน และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ให้แก่ลูกเพศชายไม่ต่าง
จากลูกเพศหญิง

2. พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธทั้ง 6 ประเภทของเด็ก สามารถทำนายได้โดย
การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ (การเป็นตัวแทน การสอน การตอบสนองต่อ
การแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก) และลักษณะชีวสังคมของเด็ก (เพศ เชื้อชาติ) ซึ่งพฤติกรรมการ
จัดการอารมณ์โกรธแต่ละประเภทมีตัวแปรทำนายที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในราย
ละเอียดดังนี้

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการแก้แค้น มีตัวแปรทำนายคือ การเป็น
ตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธโดยแม่

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการยืนยันความคิดของตน มีตัวแปร
ทำนายคือ การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ และการสอนเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการปลดปล่อยอารมณ์ มีตัวแปรทำนายคือ
การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ เพศ และเชื้อชาติของเด็ก

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการหลีกเลี่ยง มีตัวแปรทำนายคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ และเพศของเด็ก

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ มีตัวแปรทำนายคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ และเชื้อชาติของเด็ก

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการแสดงความไม่ชอบ มีตัวแปรทำนายคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ และการสอนเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยวิธีการทั้ง 3 แบบของแม่ ที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กอย่างชัดเจน

THE RELATIONS BETWEEN MOTHERS' SOCIALIZATION OF ANGER AND
PRESCHOOLERS' ANGER-COPING BEHAVIOR: A CROSS-CULTURAL
COMPARISON BETWEEN THAI CHILDREN AND JAPANESE CHILDREN
RESIDED IN THAILAND

AN ABSTRACT
BY
PHANITA BOURKOM

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Science degree in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University
February 2004

Phanita Bourkom. (2004). *The Relations between Mothers' Socialization of Anger and Preschoolers' Anger-Coping Behavior: A Cross-Cultural Comparison between Thai Children and Japanese Children Resided in Thailand*. Master thesis, M.S. (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr. Wiladlak Chuawanlee, Assoc. Prof. Pachongchit Intasuwan.

The objectives of this study were to study the predictive variables on preschoolers' anger-coping behaviors, and to compare emotion socialization between Thai and Japanese mothers. The researcher gathered data on children's anger-coping behaviors, mother's socialization of anger through emotional modeling, emotional coaching, and emotional contingency by means of questionnaires administered to Thai mothers and Japanese mothers of children at approximately five years of age, hundred persons per each group. Data were analyzed via Two-way Analysis of Variance and Multiple Regression statistics. Research results found that:

1. Thai mothers showed more emotional modeling and emotional coaching of anger than Japanese mothers, but both Thai mothers and Japanese mothers possessed similar emotional contingency of anger. Besides, mothers of both races showed no discrepancy in socialization of anger through emotional modeling, emotional coaching, and emotional contingency in children of male and female sexes.

2. All six types of anger-coping behaviors in children can be predicted by socialization of anger by mothers (emotional modeling, emotional coaching, and emotional contingency of anger) and bio-sociological characteristics of children (sex, race). In which, each type of anger-coping behaviors had predictive variables of statistical significance at .05 level according to the following details:

Revenge anger-coping behavior had the predictive variable of emotional modeling of anger by mother.

Active Resistance anger-coping behavior had the predictive variables of emotional modeling of anger and emotional coaching of anger by mother.

Venting anger-coping behavior had the predictive variables of emotional modeling of anger and emotional coaching of anger by mother, sex, and race of children.

Avoidance anger-coping behavior had the predictive variables of emotional modeling of anger, emotional coaching of anger, and emotional contingency of anger by mother, and sex of children.

Adult Seeking anger-coping behavior had the predictive variables of emotional modeling of anger, emotional coaching of anger, and emotional contingency of anger by mother, and race of children.

Dislike Expression anger-coping behavior had the predictive variables of emotional modeling of anger and emotional coaching of anger by mother.

The above research results clearly underscored the importance of socialization of anger by mothers through all the three processes on children's anger-coping behaviors.

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการจัดการ
อารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน: เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่น
ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ของ

นางสาวผาณิตา บัวขำ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)

วันที่ 25 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน

(อาจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา ภาคบงกช)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาเป็นอย่างมากในการให้คำแนะนำปรึกษาให้กำลังใจ ตลอดจนช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่มาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประณต คำนิม อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส รองศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ หวังพานิช ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา ภาคบงกช ที่กรุณาเป็นทั้งผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม และกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ รวมทั้งขอพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลที่อนุญาตให้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล และคุณแม่ที่ตอบแบบสอบถามทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย โดยเฉพาะอาจารย์ ดร.พรรณี บุญประกอบ และอาจารย์ ดร.ยุทธนา ไชยจุฑา ผู้ให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้วยดีตลอดมา ขอขอบคุณคุณอรพัฒน์ รัชกาญจน์ ที่ช่วยเหลือในกระบวนการค้นคว้าข้อมูล พ.ต.หญิง ดร.วาสนา นัยพัฒน์ ที่กรุณาให้สัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง คุณวิริณี ธรรมนารถสกุล คุณนำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสถิติ นอกจากนี้ขอบคุณคุณชัยณรงค์ ลีณกุล คุณสุรัชย์ ช่วยเกิด คุณอำพล กิจสนาพิทักษ์ คุณกันตินันท์ แสงภัทราชัย เพื่อนๆ พี่ๆ ในสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ รวมทั้งบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวนาม ที่เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยในการทำปริญญานิพนธ์ตลอดมา

ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า คุณยายเป็นอย่างสูง ที่อบรมเลี้ยงดู เป็นกำลังใจ และสนับสนุนผู้วิจัยในทุกด้านจนสำเร็จการศึกษา

ผาณิตา บัวขำ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย.....	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
	ขอบเขตของการวิจัย	3
	แบบแผนการวิจัย.....	3
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	3
	ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
	การควบคุมอารมณ์	6
	ความหมาย.....	6
	องค์ประกอบของการควบคุมอารมณ์.....	8
	การควบคุมอารมณ์ของเด็ก.....	11
	อารมณ์โกรธของเด็กและการควบคุม.....	12
	อารมณ์โกรธ.....	12
	สาเหตุที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธ.....	13
	การควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก.....	14
	การวัดการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก.....	15
	งานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก.....	16
	การถ่ายทอดทางสังคม.....	17
	ความหมาย.....	17
	จุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดทางสังคม.....	19
	ครอบครัวกับการถ่ายทอดทางสังคม.....	21
	วิธีการถ่ายทอดทางสังคม.....	21
	การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์	
	และการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก.....	28
	การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์และการควบคุม	
	อารมณ์โกรธของเด็ก.....	29

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	การวัดการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์.....	31
	งานวิจัยเกี่ยวกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์กับความสามารถ	
	ทางอารมณ์ของเด็ก.....	31
	การสอนเรื่องอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์และการควบคุม	
	อารมณ์โกรธของเด็ก.....	33
	การวัดการสอนเรื่องอารมณ์.....	36
	งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนเรื่องอารมณ์กับความสามารถ	
	ทางอารมณ์ของเด็ก.....	37
	การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็กกับความสามารถทางอารมณ์	
	และการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก.....	39
	การวัดการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก.....	41
	งานวิจัยเกี่ยวกับการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็กกับ	
	ความสามารถทางอารมณ์ของเด็ก.....	42
	เพศเด็กกับการควบคุมอารมณ์และการได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์.....	44
	เพศเด็กกับการควบคุมอารมณ์.....	44
	เพศเด็กกับการได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์.....	45
	ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม.....	47
	ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมกับการถ่ายทอดทางสังคม	
	และการควบคุมอารมณ์.....	48
	การวิจัยข้ามวัฒนธรรม.....	50
	แนวคิดของการทำวิจัยข้ามวัฒนธรรม.....	51
	ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษาข้ามวัฒนธรรม.....	54
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยข้ามวัฒนธรรม.....	54
	การพิจารณาเรื่องการนำมาเปรียบเทียบกันได้ : การวิเคราะห์เนื้อหา	
	ของสถานการณ์กระตุ้น.....	54
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	56
	นิยามปฏิบัติการของตัวแปร.....	57
	สมมติฐานในการวิจัย.....	59

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	60
	ระเบียบวิธีวิจัย.....	60
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	60
	เครื่องมือวัด.....	61
	ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัด.....	61
	การสร้างข้อคำถาม.....	61
	การหาคุณภาพของเครื่องมือวัด.....	65
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	67
	การจัดกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
	การจัดกระทำกับข้อมูล.....	67
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
	ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	70
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน.....	72
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	84
	สังเขปวัตถุประสงค์ สมมุติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย.....	84
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	86
	อภิปรายผล.....	88
	ข้อจำกัดของการวิจัย.....	95
	ข้อเสนอแนะ.....	95
	บรรณานุกรม.....	98
	ภาคผนวก.....	110
	ภาคผนวก ก.....	111
	ภาคผนวก ข.....	113
	ภาคผนวก ค.....	120

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ง	123
ภาคผนวก จ	153
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	162

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อ-คะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของเครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัย	66
2	แสดงข้อมูลพื้นฐานลักษณะทางชีวสังคมของเด็ก	70
3	แสดงข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวแปรพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก และของกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่.....	71
4	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบโดยแม่ เมื่อจำแนกตามเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่.....	73
5	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการสอนโดยแม่ เมื่อจำแนกตามเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่.....	74
6	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ เมื่อจำแนกตามเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่.....	75
7	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม.....	76
8	แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ประเภทการแก้แค้น.....	78
9	แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ประเภทการยืนยันความคิดของตน.....	79
10	แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ประเภทการปลดปล่อยอารมณ์.....	80
11	แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ประเภทการหลีกเลี่ยง.....	81
12	แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่.....	82
13	แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ประเภทการแสดงความไม่ชอบ.....	83
14	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ของแบบสอบถามพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก แต่ละประเภท.....	114

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ของแบบสอบถามการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ ทั้ง 3 แบบ.....	117
16 ข้อมูลพื้นฐานของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมของเด็ก.....	121
17 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมของแม่และเด็ก.....	122

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงรูปแบบการควบคุมอารมณ์.....	11
2 แสดงรูปแบบการถ่ายทอดทางสังคมอันก่อให้เกิดการพัฒนาความสามารถทาง อารมณ์และนำไปสู่ความสามารถทางสังคม.....	28
3 แสดงขั้นตอนการนำวิธีการ emics และ etics มาประสานกัน.....	53
4 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	56

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

เด็กก่อนวัยเรียนเป็นวัยที่องค์ประกอบพื้นฐานทางอารมณ์มีการพัฒนามากขึ้น ทำให้มีประสบการณ์ทางอารมณ์และภาวะอารมณ์ต่างๆ ที่ซับซ้อนกว่าวัยทารกที่ผ่านมา (Denham. 1998 : 4) เมื่อได้พบกับสถานการณ์หรือได้รับสิ่งกระตุ้นอารมณ์เด็กจะแสดงอารมณ์ออกมาอย่างเต็มที่เพราะไม่สามารถเก็บอารมณ์ของตนเองได้ (วราภรณ์ รักวิจัย. 2527 : 46) ถ้ารักก็บอกว่ารักเกลียดก็บอกว่าเกลียด อยากดีหรืออยากทุบใครก็จะทำทันที ไม่สนใจว่าผู้อื่นจะรู้สึกอย่างไร (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 15) แต่ด้วยเหตุที่เด็กวัยนี้เริ่มออกสู่สังคมภายนอกบ้าน และต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกภายในครอบครัว เด็กจึงจำเป็นต้องมีความสามารถทางอารมณ์เพื่อประสบความสำเร็จในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเฉพาะการผูกมิตรไมตรีกับเพื่อน เพราะการทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับและสามารถเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มเพื่อนได้นั้นเป็นกิจกรรมหลักตามพัฒนาการของช่วงวัยนี้

การดำรงอยู่ในกลุ่มเพื่อนเด็กต้องสามารถแสดงอารมณ์ของตน และมีปฏิกิริยาตอบสนองต่ออารมณ์ของเพื่อนได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ เด็กต้องสามารถควบคุมอารมณ์ได้ โดยเฉพาะอารมณ์โกรธ ทั้งนี้เพราะเด็กที่โกรธง่าย เจ้าอารมณ์ และมีความเข้มของอารมณ์ทางลบ เช่นนี้สูงจะไม่ใช่ที่ต้องการของเพื่อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กไม่มีความสามารถทางสังคม (Eisenberg, et al. 1994 : 109 ; Denham. 1998 : 13 - 15 ; citing Parker & Gottman. 1989. *Social and emotional development in a relational context : Friendship interaction from early childhood to adolescence.* ; Werner. 1989. *High-risk children in young adulthood : A longitudinal study from birth to 32 years.*) นอกจากนี้เด็กที่ขาดความสามารถในการควบคุมอารมณ์จะได้รับผลกระทบทางลบหลายประการ เช่น ไม่สามารถรับข้อมูลที่มีความสำคัญ เห็นห่างจากแหล่งสนับสนุน และค่อยๆ ขาดการติดต่อกับโลกแห่งความจริง (Denham. 1998 : 161) ส่วนเด็กที่รู้สึกว่าคุณสามารถควบคุมอารมณ์ได้น้อยจะระบายอารมณ์ออกมาในหลายรูปแบบแล้วแต่เป้าหมาย โดยอาจจะออกมาในรูปของความเจ็บป่วย การกระทำสิ่งชดเชย หรือการปลีกตัวออกจากสังคม และอาจจะกลายเป็นผู้ที่มีปัญหาทางจิตแม้จะอยู่ในวัยเด็กหรือเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (Cole, Michel & Teti. 1994 : 75 ; Denham. 1998 : 161 ; citing Miller & Green. 1985. *Coping with stress and frustration : Origins, nature, and development.*)

อย่างไรก็ตามความสามารถในการการควบคุมอารมณ์เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ และมีเส้นทางการพัฒนาดังแต่วัยทารกและตลอดช่วงวัยเด็กตอนต้น (Calkins. 1994 : 53 ; Kopp. 1989 :

344) โดยเป็นผลลัพธ์ของการถ่ายทอดเรื่องการแสดงอารมณ์และการเข้าใจอารมณ์ที่เด็กได้รับจากตัวแทนการถ่ายทอดที่สำคัญในชีวิตของตนด้วยวิธีการ 3 แบบ ได้แก่ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์ (emotional modeling) การสอนเรื่องอารมณ์ (emotional coaching) และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก (emotional contingency) ซึ่งวิธีการถ่ายทอดทั้ง 3 แบบนี้จะช่วยให้เด็กมีความสามารถทางอารมณ์มากขึ้นได้ เพราะเด็กจะได้เรียนรู้และพัฒนารูปแบบการแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์ต่างๆ สามารถตอบสนองต่ออารมณ์ทางบวกและทางลบของผู้อื่นอย่างเหมาะสม และรู้วิธีการควบคุมอารมณ์ของตนในรูปแบบที่สังคมยอมรับ ซึ่งทำให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของตน สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ และมีความภูมิใจที่สามารถจัดการเรื่องของตนเองได้ (Denham, 1998 : 11, 169)

ทั้งนี้ผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์คือ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู ซึ่งมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กได้มากและก่อนบุคคลอื่น ด้วยการเป็นผู้ให้การดูแลขั้นพื้นฐานหรือตอบสนองความต้องการของเด็กในชีวิตประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน เช่น อาบน้ำ ป้อนข้าว หยอกล้อเล่นด้วย รวมทั้งการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะมีเรื่องของอารมณ์ต่างๆ เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย อันเป็นโอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ รวมทั้งเรื่องการควบคุมอารมณ์ อาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามพ่อแม่คือผู้ที่ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่สังคมและวัฒนธรรมของตนยอมรับ

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กอายุประมาณ 5 ปี อันสืบเนื่องมาจากการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธที่เด็กได้รับจากแม่ โดยสอบถามวิธีการแสดงอารมณ์ของเด็กจากแม่ ในงานครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการวิจัยแบบข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เหตุที่สนใจเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น เพราะชาวญี่ปุ่นมีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เป็นแบบเฉพาะทางวัฒนธรรม เนื่องจากตามความเชื่อของศาสนาชินโต เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปีเป็นของเทพเจ้า ดังนั้น เพื่อให้เทพเจ้าพอใจเด็กจะได้รับการพะเน้าพะนอ (pampering) การตามใจมาก (permissive) และได้รับการปฏิบัติอย่างนิ่มนวล (gentle) เพื่อไม่ให้เทพเจ้ามาเอาตัวเด็กไป (Ritts, 2000 : 6) แม่ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าลูกเป็นส่วนขยายของตน จึงพยายามทำให้ลูกมีการพึ่งพากับตนอย่างเหนียวแน่น จนก่อเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของความผูกพันทางจิตใจที่เรียกว่า อะมะเอะ (Amae) ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมของชาติอื่น ความผูกพันในแบบดังกล่าวทำให้เด็กญี่ปุ่นมีลักษณะการพึ่งพาทางด้านจิตใจ (psychic dependence) กับแม่มาก อันมีผลต่อบุคลิกภาพในวัยต่อมา (Kodansha Ltd. 1994 : 186) กล่าวคือ วิธีการเลี้ยงดูของแม่ญี่ปุ่นที่อยู่กับลูกตลอดเวลา เช่น อาบน้ำด้วยกัน นอนด้วยกัน ฯลฯ และคอยตอบสนองความต้องการ

ของลูกในทุกเรื่อง จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกต้องการพึ่งพาผู้อื่น และค่อยๆ พัฒนามาเป็นความต้องการที่จะอยู่รวมกลุ่มกับผู้อื่นเพื่อจะได้พึ่งพาอาศัยกันในโลกภายนอก (มณีรัตน์ ไพโรจน์ ไซยกุล. 2543 : 16) ส่วนการที่แม่ญี่ปุ่นพะเน้าพะนอหรือตามใจลูกมาก อาจทำให้เด็กญี่ปุ่นเป็นเด็กที่เอาแต่ใจตนเอง ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ ก้าวร้าว และควบคุมตนเองได้น้อย (อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. 2545 : 23, 24)

จากลักษณะเฉพาะของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของคนญี่ปุ่นดังที่นำเสนอข้างต้น ประกอบกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อด้านอื่นๆ ของคนญี่ปุ่นที่แตกต่างจากของคนไทย ซึ่งอาจรวมถึงเนื้อหาการถ่ายทอดทางสังคมเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โกรธ น่าจะส่งผลให้เด็กไทยและเด็กญี่ปุ่นมีพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธแตกต่างกันด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เปรียบเทียบปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ โดยจำแนกตามเชื้อชาติของแม่และเพศของเด็ก
2. ศึกษาตัวแปรทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก โดยศึกษาจากกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธ และลักษณะชีวสังคมของเด็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. พ่อแม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ของเด็กในเรื่องการควบคุมอารมณ์ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมแก่พ่อแม่
2. ผลจากการวิจัยทำให้ทราบว่าการบวนการทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศในเรื่องการถ่ายทอดทางสังคม มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติของแม่และพฤติกรรมของเด็กอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

แบบแผนการวิจัย เป็นการวิจัยข้ามวัฒนธรรม ศึกษาในเชิงสัมพันธ์และเปรียบเทียบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ แม่ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรอายุประมาณ 5 ปีซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเอกชนไทยที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนประชากรแม่ญี่ปุ่น เป็นภรรยาผู้ติดตามสามีที่ได้รับมอบหมายจากบริษัทที่ญี่ปุ่นให้มาทำงานใน

บริษัทที่เป็นสาขาอยู่ในเมืองไทย มีลักษณะการอยู่อาศัยเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรอายุประมาณ 5 ปีซึ่งกำลังศึกษาในโรงเรียนอนุบาลญี่ปุ่นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นที่อยู่อาศัยในครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรอายุประมาณ 5 ปีซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเอกชนของไทยและโรงเรียนอนุบาลญี่ปุ่นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เชื้อชาติละ 100 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 200 คน

กลุ่มตัวอย่างแม่ชาวไทยได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงโดยใช้ค่าธรรมเนียมการศึกษาเป็นเกณฑ์เลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนไทย โดยจะเลือกโรงเรียนที่เก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาประมาณภาคเรียนละ 30,000 บาทขึ้นไป เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างแม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นที่มีฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวใกล้เคียงกัน

กลุ่มตัวอย่างแม่ชาวญี่ปุ่นไม่ได้ทำการสุ่มเนื่องจากกลุ่มประชากรมีน้อยจึงจะใช้กลุ่มประชากรที่มีอยู่ทั้งหมด

ตัวแปรที่ศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

ลักษณะชีวสังคมของผู้ถ่ายทอด

- เชื้อชาติ (ไทย, ญี่ปุ่น)

ลักษณะชีวสังคมของเด็ก

- เพศ

ตัวแปรตาม ได้แก่

ปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่

- การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ
- การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ
- การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่

- การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ

- การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ
- การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

ลักษณะชีวสังคมของเด็ก

- เพศ
- เชื้อชาติ (ไทย, ญี่ปุ่น)

ตัวแปรตาม ได้แก่

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก 6 ประเภท

- การแก้แค้น
- การยืนยันความคิดของตน
- การปลดปล่อยอารมณ์
- การหลีกเลี่ยง
- การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่
- การแสดงความไม่ชอบ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การควบคุมอารมณ์
2. การถ่ายทอดทางสังคม
3. การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์
4. เพศเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์และการได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์
5. ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม
6. ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมกับการถ่ายทอดทางสังคมและการควบคุมอารมณ์
7. การวิจัยข้ามวัฒนธรรม

การควบคุมอารมณ์

ความหมาย

การควบคุมอารมณ์ (emotion regulation) เป็นกระบวนการหรือกลวิธีที่ไม่ใช่การตอบสนองแบบเดี่ยวแต่เป็นแบบพลวัตร (Fleming, Baum & Singer. 1984 : 940) แสดงถึงความพยายามของบุคคลในการควบคุมความต้องการ (demands) หรือสิ่งกระตุ้นอารมณ์ (Folkman & Lazarus. 1988 : 312) ทั้งนี้เพื่อการบรรลุเป้าหมาย หรือเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการติดต่อระหว่างบุคคล (Calkins. 1994 : 53)

กระบวนการควบคุมอารมณ์ประกอบด้วยกระบวนการทั้งภายนอกและภายในซึ่งมีทั้งส่วนประกอบที่แอบแฝงและเห็นได้ชัดเจน ในการทำหน้าที่สังเกต ประเมิน และปรับปรุงแก้ไข ปฏิริยาตอบสนองอันเนื่องมาจากอารมณ์ โดยเฉพาะความเข้มของอารมณ์และลักษณะเฉพาะที่บุคคลแสดงออกเมื่อเกิดอารมณ์นั้น (temporal features) (Thompson. 1994 : 27 - 28) ซึ่งก็คือ การจัดการปฏิริยาตอบสนองที่เกิดจากองค์ประกอบทั้ง 3 ของอารมณ์ อันได้แก่ 1) การคิด การตระหนักรู้สภาวะอารมณ์ (cognitive-experiential) 2) คำพูด การเคลื่อนไหวร่างกาย การแสดงออกทางสีหน้า ลักษณะท่าทาง (behavioral-expressive) และ 3) ปฏิริยาในสมอง ระดับการเต้นของหัวใจ การตอบสนองทางผิวหนัง ระดับฮอร์โมนในร่างกาย (Psychological-biochemical) (Brenner & Salovey. 1997 : 170)

ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาพัฒนาการ การควบคุมอารมณ์เป็นเรื่องที่หนีไม่พ้นการใช้กระบวนการทางปัญญาพิจารณา ประเมิน ตีความอารมณ์ (experiencing emotions) และการแสดงอารมณ์ (expressing emotions) ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเรื่องอารมณ์ ส่วนในมุมมองของพวกฟังก์ชันนอลลิสต์ การควบคุมอารมณ์มีความจำเป็นเมื่อเกิดความรู้สึกจากภายในว่าถูกละเมิด บางสิ่งบางอย่างไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็นหรือไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การควบคุมอารมณ์มีความจำเป็นเมื่อการแสดงอารมณ์หรือประสบการณ์ทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นไปขัดขวางการดำเนินไปสู่เป้าหมายของบุคคล (Denham. 1998 : 149) นอกจากนี้ พวกฟังก์ชันนอลลิสต์ยังเสนอว่า อารมณ์ต่างๆ จะมีรูปแบบการแสดงออกที่เฉพาะ โดยเฉพาะแนวโน้มของการแสดงพฤติกรรม และมีเป้าหมายทางปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย (Denham. 1998 : 150 ; citing Barrett & Campos. 1991. *A diacritical function approach to emotions and coping.*)

ตามแนวคิดของทอมสัน (Thompson. 1994 : 28 - 29) การควบคุมอารมณ์เป็นการรักษาอารมณ์ที่เคยอยู่ในสภาวะปกติให้คงอยู่ต่อไป และปรับเปลี่ยนอารมณ์ทางลบที่เกิดขึ้นให้เป็นทางบวก รวมทั้งการยับยั้งหรือทำให้อารมณ์ทางลบบรรเทาลง ซึ่งเป็นเป้าหมายของกระบวนการควบคุมอารมณ์ นอกจากนี้ ทอมสัน เห็นว่าการควบคุมอารมณ์ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลจากบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ในกรณีเด็กทารกจะมีพ่อแม่คอยเฝ้าสังเกต ตีความ และจัดการสถานการณ์กระตุ้นอารมณ์ให้ และเมื่อเริ่มโตขึ้นพ่อแม่อาจใช้ทั้งวิธีทางตรงและทางอ้อมเพื่อการรักษาสมดุลทางอารมณ์ให้เด็ก พร้อมทั้งถ่ายทอดพฤติกรรมทางอารมณ์เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกและการแสดงออกเป็นไปตามความคาดหวังของแต่ละวัฒนธรรม โดยปรับทความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกและความสัมพันธ์ทางสังคมที่สำคัญอื่นๆ มีผลต่ออุปสงค์ (demands) ของการควบคุมอารมณ์ และประสิทธิภาพของยุทธวิธีที่ใช้จัดการกับสิ่งกระตุ้นของเด็ก นอกจากนี้ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ยังต่างกันไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคลและความเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการด้วย

จากความหมายของการควบคุมอารมณ์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การควบคุมอารมณ์เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นโดยการทำงานประสานกันของกลไกต่างๆ ของกระบวนการทางปัญญา ที่เกิดขึ้นเมื่อเป้าหมายของบุคคลถูกขัดขวาง เพื่อกองสภาวะสมดุลทางอารมณ์ นอกจากนี้อาจสรุปหลักของการควบคุมอารมณ์ได้ 3 ประการ (Kopp. 1989 : 344 - 345) ดังนี้

1. การควบคุมอารมณ์เกี่ยวข้องกับระบบการกระทำหรือมโนทัศน์ (concept) ของพฤติกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือลดระดับของอารมณ์ลง

2. การควบคุมอารมณ์เกิดจากการประสานการทำงานของกลไกต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการทางปัญญาเพื่อการรับรู้ จัดจำแนกเหตุการณ์ การหวนระลึกถึงเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันที่เคยเกิดขึ้น รวมทั้งพิจารณาถึงความต้องการและเป้าหมายของตนเองในขณะนั้น

3. เด็กทารกและเด็กเล็กยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากบุคคลอื่นในการควบคุมอารมณ์

องค์ประกอบของการควบคุมอารมณ์

องค์ประกอบของการควบคุมอารมณ์มี 3 มิติ (Denham. 1998 : 150 - 156) ดังนี้

1. มิติทางอารมณ์ (emotional dimension) เกี่ยวกับการรับรู้สัมผัสและพิจารณา ลักษณะของสิ่งกระตุ้น เป็นการเริ่มรับรู้โดยรับข้อมูลจากการสัมผัส และจับลักษณะบางอย่างของอารมณ์ เพื่อดูว่าตนรู้สึกถึงอารมณ์นั้นอย่างไร อารมณ์นั้นเกิดขึ้นกับตนเร็วแค่ไหน เมื่อใดที่อารมณ์นั้นถึงขีดสุด และเป็นอย่างไร

2. มิติทางปัญญา (cognitive dimension) เกี่ยวกับการมุ่งความสนใจ และการหาเหตุผลเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยเมื่อได้สังเกตพบอารมณ์ กลไกทางปัญญาจะทำการจัดวางวิธีการจัดการกับสถานการณ์โดยใช้วิธีการจากภายนอกหรือภายในเพื่อจัดระดับความสนใจให้เหมาะสม ไม่ว่าในตอนเริ่มแรกจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดอารมณ์นั้นมากหรือน้อย และทำการตัดสินใจว่าจะให้ความสนใจหรือไม่ต่อสถานการณ์ทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น เหมือนจัดตั้งยามเฝ้าประตูคอยสอดส่องอารมณ์ต่าง ๆ (emotions gatekeeper) และตรวจวัดว่าอารมณ์นั้นได้เข้าสู่การตระหนักรู้มากน้อยเพียงใด กล่าวคือ เมื่อผ่านขั้นการรับรู้สัมผัสอารมณ์แล้วก็มาถึงขั้นการใช้กระบวนการทางปัญญาดึงเอาลักษณะพื้นฐานของอารมณ์นั้นออกมาและตีความสถานการณ์ ซึ่งความเข้มของอารมณ์ ความยาวนานในการอยู่ในสภาวะอารมณ์ ระยะเวลาที่ก่อเกิดอารมณ์ รวมทั้งสิ่งที่แฝงอยู่ในอารมณ์ต่าง ๆ ล้วนเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงสิ่งที่จะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการไปสู่จุดมุ่งหมาย และผลที่ได้จากการใช้กระบวนการทางปัญญานี้จะช่วยในการตัดสินใจว่าจะลดหรือเพิ่มขนาดอารมณ์ โดยประเมินลักษณะของสถานการณ์และความเป็นไปได้ที่จะทำให้ออดคล้องกับจุดมุ่งหมายของตน ซึ่งอาจทำให้การแสดงผลหลังจากการตีความแตกต่างกันได้แม้จะเป็นสถานการณ์ทางอารมณ์อันเดียวกัน ขั้นตอนนี้เรียกว่า การประเมินในขั้นต้น (primary appraisals)

3. มิติทางพฤติกรรม (behavioral dimension) เป็นเรื่องของการปรับปรุงการแสดงออก การปรับเปลี่ยนความคิดรวมทั้งพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการใช้กระบวนการทางปัญญาพิจารณา ประเมิน ตีความอารมณ์ ประกอบด้วยวิธีการที่มีทั้งวิธีการทางอารมณ์ ทางปัญญา และทางพฤติกรรม โดยในขั้นนี้จะมีการประเมินอีกครั้งหนึ่งเรียกว่า การประเมินในขั้นที่สอง

(secondary appraisal) เพื่อเลือกวิธีการจัดการอารมณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่ไม่เปิดเผยหรือไม่ได้กระทำออกไปโดยชัดเจน

การควบคุมอารมณ์ในมิตินี้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระดับของอารมณ์ที่ถูกกระตุ้น และการตีความของบุคคลในสถานการณ์ (คือ การมุ่งเน้นจุดสนใจ จุดมุ่งหมายในการควบคุมอารมณ์ตามสถานการณ์ รูปแบบการแสดงออก ลักษณะปัญหาของสถานการณ์) ทั้งนี้ พฤติกรรมการจัดการอารมณ์จะรวมทั้งการแสดงออกทางสีหน้า น้ำเสียง กิริยาท่าทาง การใช้กระบวนการทางปัญญา การใช้ยุทธวิธีทางพฤติกรรมต่าง ๆ สำหรับการประสบความสำเร็จในการควบคุมอารมณ์นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของการจัดการอารมณ์แต่ละแบบ (การจัดการทางอารมณ์ ทางปัญญา หรือทางพฤติกรรม) ขึ้นอยู่กับบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้นๆ และต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของบุคคลในแต่ละสถานการณ์ด้วย นอกจากนี้การประสบความสำเร็จในการควบคุมอารมณ์แต่ละครั้ง หรือการที่สามารถหาวิธีการที่เหมาะสมมาจัดการอารมณ์ได้ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลา กล่าวคือ วิธีการที่เด็กเลือกใช้จัดการอารมณ์ได้ประสบความสำเร็จในระยะสั้นอาจไม่เป็นเช่นนั้นในระยะยาว ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุได้ว่าวิธีการใดดีที่สุดสำหรับการจัดการทางอารมณ์ ทางปัญญา หรือทางพฤติกรรม

การจัดการสถานการณ์ทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการทางอารมณ์ วิธีการทางปัญญา และวิธีการทางพฤติกรรม มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การจัดการทางอารมณ์ (emotional coping) คือ การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการแสดงออก เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงทั้งการแสดงอารมณ์และการตีความอารมณ์ อาจทำได้โดยวิธีการลดขนาดอารมณ์ที่แสดงออก ทำให้เกิดอารมณ์บางอย่างขึ้น หรือรักษาอารมณ์บางอย่างเอาไว้ วิธีการที่เน้นการตอบสนองทางอารมณ์ในลักษณะดังกล่าวสามารถทำหน้าที่เป็นตัวควบคุมทางสังคม และทำให้เด็กยังคงสามารถแสดงอารมณ์ให้สอดคล้องตามจุดมุ่งหมายของตน อย่างไรก็ตามมันขึ้นอยู่กับบริบทในการตีความอารมณ์และลักษณะเฉพาะบางอย่างของแต่ละสถานการณ์ด้วย รวมทั้งบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ นอกจากนี้การจัดการทางอารมณ์จะช่วยให้เด็กไม่ถูกกระตุ้นมากเกินไป เพราะเด็กสามารถใช้ความพยายามจัดการความเข้มของอารมณ์ การก่อตัวของอารมณ์ ปริมาณที่น้อยที่สุดของสิ่งกระตุ้นซึ่งสามารถทำให้เกิดการตอบสนองขึ้นได้ (threshold) หรือสิ่งที่แอบแฝงในแต่ละอารมณ์เมื่อแสดงออก เด็กทำได้แม้แต่การเปลี่ยนอารมณ์ที่จะแสดงออก ความพยายามเหล่านี้จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาวะแรกเริ่มที่เกิดสิ่งกระตุ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างขึ้น

3.2 การจัดการทางปัญญา (cognitive coping) คือ การที่เด็กละจากจุดมุ่งหมายเดิมที่ได้กำหนดไว้ในขั้นการใช้กระบวนการทางปัญญาพิจารณาตีความสถานการณ์ทางอารมณ์ และเลือกจุดมุ่งหมายใหม่ เปลี่ยนมุมมองหรือคิดถึงสาเหตุใหม่ที่จะช่วยให้ตนรู้สึกผ่อนคลายสบายขึ้น อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ขึ้นอยู่กับบริบทบางอย่าง เช่น สภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นใน

สถานการณ์ ตัวอย่างในกรณีของอารมณ์ที่รู้สึกสำนึกผิด รู้สึกอับอาย ที่มักจะใช้วิธีการจัดการทางปัญญา โดยอาจใช้วิธีการหาเหตุผลให้กับสิ่งที่เกิดขึ้น การทำให้บางสิ่งบางอย่างดูด้อยลง (downplaying) (เช่น ความคิดเห็นของผู้อื่น ความผิดพลาด บุคคลหรือสิ่งของที่น่าอิจฉา) สำหรับอารมณ์ดีใจหรือร่าเริงสุดขีด เด็กอาจใช้การคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพการณ์ เช่น ตระหนักว่าการแสดงความสนุกสนาน ร่าเริงออกมามากๆ เหมาะที่จะทำในสนามเด็กเล่นมากกว่าในห้องเรียน

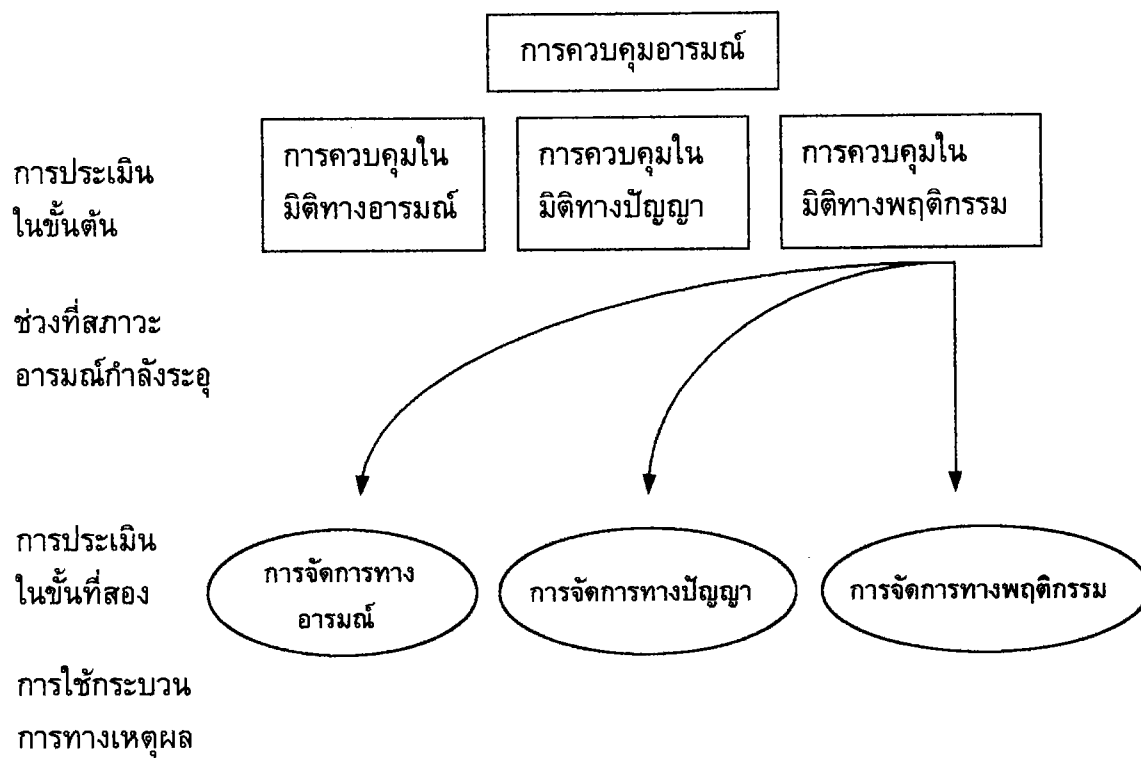
3.3 การจัดการทางพฤติกรรม (behavioral coping) คือ การแสดงพฤติกรรมบางประการเพื่อจัดการกับอารมณ์ ซึ่งจะมีการแสดงออกอย่างไรนั้นก็แล้วแต่ประเภทของอารมณ์ที่ผ่านการตีความโดยกระบวนการทางปัญญา เช่น ในกรณีอารมณ์โกรธ อาจจะใช้วิธีการทุบ ตี ถกเถียง ล่าถอย ในกรณีที่อยู่ในอารมณ์กลัว อาจจะใช้วิธีปลอมขวัญ ทำให้ตนเองรู้สึกผ่อนคลาย หรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เป็นต้น

จากองค์ประกอบของการควบคุมอารมณ์ นำมาสรุปเป็นขั้นตอนของการควบคุมอารมณ์ได้ดังนี้ และเขียนแสดงเป็นแผนภาพได้ดังภาพประกอบ 1 หน้า 11

ขั้นที่ 1 เริ่มจากอารมณ์ที่ถูกกระตุ้นถูกค้นพบและตรวจจับได้ เพื่อรู้ว่าความรู้สึก (sensory) นั้นคืออะไร

ขั้นที่ 2 เกือบจะเป็นเวลาเดียวกันกับที่เกิดอารมณ์ จะเกิดการพิจารณาสถานการณ์อารมณ์ให้เข้าใจองแท้ เพื่อรู้ว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นมีความหมายต่อตนเองอย่างไร

ขั้นที่ 3 จากนั้นก็เลือกวิธีการตอบสนองที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการปรับอารมณ์ของตน เพื่อตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรได้ ถ้าจะตอบสนองจะทำอย่างไร

ภาพประกอบ 1 แสดงรูปแบบการควบคุมอารมณ์

ที่มา : Denham. (1998). *Emotional development in young children*. p. 151

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาการควบคุมอารมณ์ในมิติทางพฤติกรรมที่เป็นขั้นของการตัดสินใจครั้งที่สองโดยใช้กระบวนการทางเหตุผลเพื่อเลือกวิธีการสำหรับการจัดการอารมณ์ ซึ่งมี 3 วิธีการคือ การจัดการทางอารมณ์ การจัดการทางปัญญา และการจัดการทางพฤติกรรมดังกล่าวถึงรายละเอียดในข้างต้น แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะการจัดการทางพฤติกรรม เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถสังเกตเห็นได้ด้วยตาเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธออกมา โดยดูวิธีการแสดงออกของเด็กเมื่อถูกกระตุ้นให้โกรธ

การควบคุมอารมณ์ของเด็ก

เด็กมีความสามารถทางอารมณ์มากขึ้นในช่วงวัยก่อนเข้าเรียน โดยแสดงความสามารถทางอารมณ์ในบางแง่มุมได้อย่างน่าทึ่ง เช่น เด็กเข้าใจสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ทำการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถเข้าใจอารมณ์ของเพื่อน และจัดการความขัดแย้งที่

เกิดขึ้นกับเพื่อนได้ (Denham & Zoller. 1991 : 373 ; Fabes, et al. 1988 : 340 ; Strayer. 1986 : 651) เด็กสามารถควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ทางสังคมได้ ซึ่งในตอนนี้อะกการแสดงอารมณ์ต่างๆ ของเด็กจะต่างจากเมื่อตอนที่เด็กอายุ 1 - 2 ปี นอกจากนี้ เด็กมีความตระหนักถึงผลของการควบคุมอารมณ์ที่สำเร็จหรือล้มเหลว และมีความยืดหยุ่นมากขึ้นในการเลือกวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการจัดการอารมณ์ในแต่ละบริบท (Cole, Michel & Teti. 1994 : 101) ตัวอย่างเช่น เด็กพยายามลดขนาดผลกระทบอันเนื่องมาจากอารมณ์ทางลบของตน และแสดงอารมณ์ทางบวกกับผู้อื่น (Denham. 1986 : 197 ; Kopp. 1989 : 343) หรือพยายามปรับสภาพอารมณ์ของตน ซึ่งอาจจะเป็นการปรับทางอารมณ์ (feeling rules) เช่น "เด็กเก่งจะต้องไม่เศร้าสรว้อยเวลาพ่อแม่ไม่อยู่" การปรับทางการแสดงออก (display rules) เช่น "ห้ามแสดงอารมณ์นั้นออกมา หรือถ้าจะแสดงก็ต้องในรูปแบบนี้" และการปรับทางการควบคุม (coping rules) เช่น "เมื่อคุณรู้สึกกลัว ให้ผิวปากอย่างสนุกสนานเพื่อหันเหความสนใจของตนเอง" (Denham. 1998 : 159) ที่เด็กทำได้เช่นนี้อาจเป็นเพราะองค์ประกอบพื้นฐานทางอารมณ์ที่มีความสำคัญต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเริ่มมีการพัฒนาอย่างเด่นชัด วิธีการควบคุมอารมณ์ปรากฏขึ้น ประกอบกับพัฒนาการทางปัญญา และการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ที่เด็กได้รับจากตัวแทนการถ่ายทอดต่างๆ ทำให้เด็กเข้าใจอารมณ์ต่างๆ มากขึ้น รู้จักวิธีการแสดงอารมณ์ และมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนเป็นช่วงวัยที่กำลังเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (Denham. 1998 : 147, 178 ; Denham & Groot. 1992 : 75)

ซาร์นี (Saarni. 1984) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่สำคัญยิ่งสำหรับการพัฒนาการควบคุมอารมณ์ โดยเฉพาะเรื่องการแสดงออกของเด็ก มี 3 ประการ คือ 1) เด็กมีความสามารถควบคุมอารมณ์ได้ 2) เด็กมีความรู้เกี่ยวกับการแสดงออกที่เหมาะสม และ 3) เด็กมีแรงจูงใจที่จะควบคุมอารมณ์ต่างๆ (Denham. 1998 : 253) โดยตัวชี้บอถึงการประสบความสำเร็จในการควบคุมตนเองสำหรับเด็ก คือ การที่เด็กสามารถทำตามธรรมเนียมปฏิบัติของครอบครัวและสังคมได้มาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่เด็กจะต้องเรียนรู้การแสดงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากอารมณ์อย่างเหมาะสมตามที่สังคมคาดหวังในแต่ละสถานการณ์ (Kopp. 1989 : 344)

อารมณ์โกรธของเด็กและการควบคุม

อารมณ์โกรธ (Anger)

อารมณ์โกรธเป็นตัวจัดระเบียบและควบคุมกระบวนการทางร่างกายและจิตใจภายในที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเอง (self-defense) การมีอำนาจควบคุม (mastery) เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมทางสังคมและพฤติกรรมระหว่างบุคคล และเป็นสัญญาณแสดงถึงอะไรบางอย่างเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลกับสภาวะแวดล้อมทางสังคม อารมณ์โกรธมีอิทธิพลต่อ

การตอบสนองของบุคคลต่อสถานการณ์ ทำหน้าที่ฟื้นฟูกระบวนการที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย เพราะโดยปกติแล้วบุคคลที่อยู่ในอารมณ์โกรธจะกระทำการใดๆ ในการขจัดอุปสรรคเพื่อการบรรลุเป้าหมาย (Marion. 1997 : 62) ขณะเดียวกันในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อารมณ์โกรธมักจะกลายเป็นสิ่งที่ถูกควบคุม โดยบุคคลจะได้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์โกรธผ่านการถ่ายทอดทางสังคมโดยผู้เลี้ยงดู เพื่อน และบริบททางสังคม ซึ่งในแต่ละวัฒนธรรมจะมีกฎการแสดงออก (display rules) ซึ่งบุคคลจะได้เรียนรู้ว่าเมื่อไร จะแสดงอารมณ์โกรธกับใคร และอย่างไร ในวิถีทางที่วัฒนธรรมนั้นๆ ยอมรับ (Lemerise & Dodge. 2000 : 594)

สาเหตุที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธ

อารมณ์โกรธจัดว่าเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติในช่วงวัยเด็กตอนต้น เด็กจะมีอารมณ์โกรธเมื่อรู้สึกที่กำลังถูกคุกคาม หรือกรณีที่ไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการ มีอุปสรรคมาขัดขวางเป้าหมายและเด็กคิดว่าอุปสรรคนั้นยากที่จะขจัดให้พ้นไป เกิดเป็นความคับข้องใจ (Lewis, Alessandri & Sullivan. 1990 : 747) ซึ่งความรู้สึกที่กำลังเผชิญอุปสรรคนั้นแม้จะเป็นเด็กเล็กหรือเด็กทารกวัยประมาณ 6 เดือนก็สามารถรู้สึกได้ และเด็กจะมีอัตราความโกรธมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงวัยก่อนเข้าโรงเรียน ซึ่งเด็กในวัยนี้จะเกิดอารมณ์โกรธได้ง่าย เพราะในขณะนี้เด็กอยากเป็นตัวของตัวเอง ไม่ค่อยตามใจใคร อีกทั้งอารมณ์โกรธยังเกิดขึ้นได้โดยทั่วไปจากการถูกกระตุ้นในสถานการณ์ทางสังคม (Folkman & Lazarus. 1988 : 315) ซึ่งสิ่งที่กระตุ้นให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธมีหลายประการ ตัวอย่างเช่น การถูกห้ามไม่ให้ทำสิ่งที่ต้องการ การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม หรือการได้รับความรักน้อยเกินไป (พัชรา พุ่มพชาติ. 2533 : 15) เด็กอาจมีอารมณ์โกรธได้เมื่อรับประทานอาหารที่รสชาติไม่ถูกปาก ได้รับของขวัญที่ไม่พึงปรารถนา หรือได้ไปอยู่ในสถานที่ที่น่าเบื่อ (Lemerise & Dodge. 2000 : 600) นอกจากนี้ การรอคอย การต่อสู้เพื่อเอาชนะ การที่เพื่อนไม่เล่นด้วยก็ทำให้เด็กโกรธได้เช่นกัน (Denham & Auerbach. 1995 : 334) สำหรับสถานการณ์ในห้องเรียนที่อาจกระตุ้นให้เด็กโกรธ เช่น ขณะที่เด็กกำลังเล่นของเล่น ครูเข้ามาอุ้มเด็กขึ้นนั่งบนเก้าอี้สูงทำให้ไม่สามารถเล่นของเล่นได้ อีก หรือกรณีกำลังระบายสีรูปภาพแล้วเพื่อนมาแย่งสีไประบายภาพนั้น (Marion. 1997 : 62)

เฟบส์ และคณะ (Fabes, et al. 1988 : 378 ; Fabes & Eisenberg. 1992 : 118) ได้แบ่งประเภทสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธไว้ดังนี้

- 1) วัตถุ สิ่งของ : ความขัดแย้งกันในเรื่องความเป็นเจ้าของ (conflict over possession) สถานะการครอบครองสิ่งของของเด็กถูกทำลาย ถูกแย่งไป หรือการถูกล่วงล้ำอาณาเขต
- 2) ร่างกาย : เด็กถูกกระทำต่อร่างกาย ทำให้สูญเสียความปลอดภัยทางร่างกาย อันเนื่องมาจากการถูกจู่โจมทางร่างกาย (physical assault) เช่น ถูกผลัก ทบ ตี เตะ

- 3) คำพูด (verbal causes) : เด็กถูกกระทำโดยคำพูด ทำให้สูญเสียความมั่นคงทางจิตใจอันเนื่องมาจากการถูกตำหนิ ล้อเลียน เยาะเย้ย
- 4) การถูกปฏิเสธ หรือถูกเพิกเฉย (rejection) ไม่ได้รับอนุญาตให้ร่วมเล่นด้วย
- 5) การยอมตาม (issues of compliance) : เด็กสูญเสียความเป็นอิสระอันเนื่องมาจากการขอร้องหรือถูกบังคับให้ทำสิ่งที่ไม่ยอมทำ

การควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก

เมื่อเด็กพบว่าเป้าหมายที่สำคัญของตนถูกปิดกั้นหรือได้รับสิ่งกระตุ้นอารมณ์โกรธ เขาจะจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการแสดงอารมณ์โกรธ ซึ่งแต่ละคนจะมีการแสดงออกต่างกัน เด็กทารกจะแสดงออกทางสีหน้าและเสียง เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนอาจจะมีการแสดงอารมณ์โกรธในลักษณะเกรี้ยวกราด (temper tantrum) ด้วยการกระแทกเท้า เตะ ต่อย กัด หรืออาละวาดทำลายสิ่งของ ร้องกรี๊ดๆ นอนดิ้นกับพื้น ทำร้ายตัวเอง แสร้งทำเจ็บปวด ทำหน้าอไม่พูดจา (Hurlock. 1978 : 292) เด็กบางคนระบายความโกรธออกมาโดยการชักสีหน้า ร้องไห้ แสดงอาการกระพริบตาถี่ๆ หรือพูดบ่น ซึ่งเด็กกลุ่มนี้จะไม่ค่อยหาทางคลี่คลายปัญหาหรือเผชิญหน้ากับคู่กรณี ส่วนเด็กบางคนแสดงการต่อต้านโดยทางกายหรือทางคำพูด เพื่อยืนยันการปกป้องสถานะของตนเอง ซึ่งแสดงถึงการเคารพในตนเองและความสามารถในการควบคุมอารมณ์ในทางที่ไม่ก้าวร้าว แต่อาจจะมีเด็กบางคนแสดงออกในทางที่ก้าวร้าวโดยทางกายหรือทางคำพูด เพื่อเป็นการตอบโต้คู่กรณี เช่น ว่าโดยใช้คำหยาบ หยิก แสดงการขู่เข็ญ นอกจากนี้เด็กอาจแสดงความไม่ชอบโดยการบอกว่าไม่ชอบและไม่ให้เล่นด้วย เด็กบางคนพยายามที่จะหลีกเลี่ยงคู่กรณี หรือใช้วิธีเข้าหาผู้ใหญ่ และเล่าเรื่องราวให้พ่อแม่ฟัง (Marion. 1997 : 63)

เดนแฮม และเกรทท์ (Denham & Groot. 1992) แบ่งการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กเป็น 3 ทาง คือ 1) การแสดงออกทางการเคลื่อนไหว เช่น ขว้างหรือปาสิ่งของ ผลัก ดัน ทบตี กำมือแน่น 2) การแสดงออกทางใบหน้า เช่น ย่นคิ้วลงต่ำ ย่นหรือเม้มริมฝีปากแน่น กัดฟัน จ้องเขม็ง และ 3) การแสดงออกทางน้ำเสียงหรือคำพูด เช่น น้ำเสียงกระด้าง สั่นๆ ห้วนๆ คำราม พึมพำด้วยความโกรธ พูดคำหยาบ เป็นต้น นอกจากนี้ นักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ของเด็กหลายคน (Fabes & Eisenberg. 1992 : 119 ; Cummings, Zahn-Waxler & Radke-Yarrow. 1981 : 1277 ; Karniol & Heiman. 1987 : 113) ได้จัดประเภทของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธ (The behavioral coping categories) ไว้ดังนี้

1. การแก้แค้น (revenge) คือ การตอบโต้โดยทางกายหรือทางวาจาต่อคู่กรณีเพื่อเป็นการเอาคืน เช่น ตี ทบ ผลัก แสดงการคุกคามต่อคู่กรณี

2. การยืนยันทนความคิดของตน (active resistance) คือ การพยายามใช้การแสดงออกทางกายหรือคำพูดเพื่อปกป้องตนเองเกี่ยวกับสถานะ ความเป็นเจ้าของ หรือความภาคภูมิใจในตนเองในทางที่ไม่ก้าวร้าว เช่น พยายามเอาของเล่นที่ถูกแย่งไปคืน โดยบอกให้เพื่อนคืนของเล่น

3. การปลดปล่อยอารมณ์ (venting) คือ แสดงอารมณ์ออกมาในทางอ้อม ไม่กระทำต่อผู้อื่นโดยตรง ไม่กระทำเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อลดความขัดแย้ง เช่น ร้องไห้ แสดงอาการขุ่นเคือง แสดงความเกรี้ยวกราด

4. การหลีกเลี่ยง (avoidance) คือ การพยายามที่จะหลีกเลี่ยงหรือหนีจากผู้อื่น เช่น ออกจากสถานที่เกิดเหตุไปเล่นที่อื่น วิ่งหนีไป

5. การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ (adult seeking) คือ การพยายามกระทำเพื่อให้ผู้ใหญ่ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น พูดเปรยๆ ออกมา หรือไปฟ้องพ่อแม่

6. การแสดงความไม่ชอบ (dislike expression) คือ การบอกกับผู้อื่นตรงๆ ว่าไม่ชอบ และไม่ต้องการให้เล่นด้วยเนื่องจากเขาทำให้โกรธในเรื่องใด

การวัดการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก

เนื่องจากแนวคิดของพวกฟังก์ชันนอลลิสต์ (functionalist perspective) เชื่อมโยงอารมณ์ต่างๆ กับการแสดงพฤติกรรมในบริบททางสังคม ดังนั้น การวัดการควบคุมอารมณ์โดยวิธีการพิจารณาตรวจสอบจากพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้อาจเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด (Colwell, 2000 : 7) ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของเฟบ และคณะ (Fabes, et al. 1996) ศึกษาการตอบสนองของเด็กที่ถูกทำให้โกรธโดยเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กันดีและเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กันไม่ค่อยดี โดยทำการสังเกตในระหว่างการเล่นอิสระและเวลาอาหารว่าง ในงานของสแตนเบอรี และซิกแมน (Stanbury & Sigman, 2000) ทำการสังเกตยุทธวิธีที่เด็กใช้ในการตอบสนองต่อสถานการณ์กระตุ้นที่ผู้วิจัยจัดไว้ซึ่งทำให้เกิดอารมณ์ขุ่นเคือง และสังเกตยุทธวิธีที่แม่ใช้ช่วยเด็กในสถานการณ์นั้นในสภาพการทดลอง อีกตัวอย่างหนึ่งคือ งานของเฟบ และไอเซนเบิร์ก (Fabes & Eisenberg, 1992) ทำการสังเกตสาเหตุที่ทำให้เด็กโกรธและพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กในช่วงการเล่นอิสระในสถานการณ์ภายในห้องเรียนและที่สนามเด็กเล่น ส่วนแนวคิดเรื่องพื้นอารมณ์ (temperament perspective) มี 2 มิติที่จำเป็นต้องวัดเพื่อการทำนายยุทธวิธีที่เด็กจะใช้ในการควบคุมอารมณ์ คือ 1) ความเข้มของอารมณ์ (intensity) เช่น ปริมาณน้อยที่สุดของสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการตอบสนองได้ (threshold) ระยะเวลาของการก่อเกิดอารมณ์ (rise time) 2) กระบวนการควบคุม (regulatory process) (เช่น การเปลี่ยนจุดสนใจ การเริ่มต้นหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรม) (Eisenberg & Fabes, 1992 : 125) ซึ่งมีแบบวัดมาตรฐานที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัดการควบคุมอารมณ์ของเด็กในแนวคิดนี้ เช่น The Children's

Behavior Questionnaire (CBQ), The Colorado Child Temperament Inventory (CCTI) งานวิจัยที่นำแบบวัดทั้ง 2 ฉบับนี้มาใช้ เช่น งานของโคลเวล (Colwell. 2000) ส่วนงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวัดพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ซึ่งแบ่งเป็น 6 ประเภท คือ 1) การแก้แค้น 2) การยืนยันความคิดของตน 3) การปลดปล่อยอารมณ์ 4) การหลีกเลี่ยง 5) การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ 6) การแสดงความไม่ชอบ โดยให้แม่ของเด็กเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมเด็ก และประเมินแบบสอบถามพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก

มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กมีวิธีการควบคุมอารมณ์โกรธของตนเอง โดยมีการแสดงออกแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละสถานการณ์ ตัวอย่างเช่น เด็กที่อายุน้อยกว่าจะแสดงอารมณ์โกรธบ่อยครั้งกว่าเด็กที่อายุมากกว่า เด็กหญิงจะแสดงการต่อต้านในทางที่ไม่ก้าวร้าว ส่วนเด็กชายมักจะระบายอารมณ์ด้วยวิธีการต่างๆ หรือแสดงความก้าวร้าวในระดับกลางๆ (Fabes & Eisenberg. 1992 : 126 ; Zeman & Garber. 1996 : 972 ; Zeman & Shipman. 1996 : 848) นอกจากนี้ผลจากการวิจัยของ เฟบและไอเซนเบิร์ก (Fabes & Eisenberg. 1992 : 123) ที่ทำการสังเกตสาเหตุที่ทำให้เด็กโกรธและการตอบสนองของเด็กอายุประมาณ 4 - 5 ปีในระหว่างการเล่นอิสระ ยังพบว่า เด็กที่ถูกกระตุ้นให้เกิดอารมณ์โกรธโดยสาเหตุจากการแย่งสิ่งของกัน จะตอบสนองต่อคู่กรณีโดยแสดงการต่อต้าน ถ้าสาเหตุเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติตามคำสั่ง เด็กจะตอบสนองโดยการปลดปล่อยอารมณ์ออกมาทางอ้อมมากกว่าวิธีการอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนสาเหตุอื่นๆ (ถูกกระทำทางร่างกาย ทางคำพูด ถูกปฏิเสธ) เมื่อพิจารณาสัดส่วนวิธีการตอบสนองของเด็กพบว่า เด็กใช้วิธีการแสดงการต่อต้าน และปลดปล่อยอารมณ์ออกมาทางอ้อมในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับวิธีการอื่นๆ

นอกจากนี้ การที่เด็กรับรู้ว่าคุณสามารถควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความโกรธได้มากเพียงใด มีผลต่อวิธีการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กเช่นกัน (Levine. 1995 : 703 ; Zeman & Shipman. 1996 : 849) ซึ่งเด็กมักจะมองว่าคุณสามารถควบคุมสถานการณ์ได้มากกว่าเด็กคนอื่น แล้วก็จะใช้วิธีการแสดงออกแบบตรงๆ อย่างการแสดงการต่อต้าน แต่ถ้าความโกรธนั้นถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นโดยผู้ใหญ่หรือเด็กที่เป็นที่รู้จักและเด่นกว่าตน เขาจะมองว่าคุณควบคุมสถานการณ์ได้น้อยกว่า จึงใช้วิธีการแสดงอารมณ์แบบอ้อมๆ เช่น ชักสีหน้า ร้องไห้ แสดงอาการกระพริบตาถี่ๆ หรือพูดบ่น (Fabes & Eisenberg. 1992 : 123 ; Fabes, et al. 1996 : 952) สอดคล้องกับงานของ คาร์เนียล และเฮแมน (Karniol & Heiman. 1987) ที่พบว่า เด็กใช้วิธีการไม่ได้ตอบออกไปอย่างชัดเจน (passive coping) เช่น การถอยห่าง การเหมินเฉย การเก็บเอาไว้ในใจ เมื่อถูกทำให้โกรธโดยบุคคลที่มีสถานะสูง (ผู้ใหญ่) และจะใช้วิธีการ

โต้ตอบออกไปอย่างชัดเจน (active coping) เช่น การแก้แค้น การตะโกนใส่ การขอความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ เมื่อถูกทำให้โกรธโดยบุคคลที่มีสถานะต่ำ (เพื่อน) จากผล การวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เด็กตอบสนองต่อสถานการณ์อารมณ์โกรธโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางสังคมกับคู่กรณี นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมในบ้านและในโรงเรียนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการแสดงอารมณ์โกรธ และกำหนดความรุนแรงของอารมณ์โกรธ กล่าวคือ เด็กที่ถูกบังคับให้ทำตามที่พ่อแม่ต้องการหรือถูกลงโทษอยู่เสมอ จะเป็นเด็กที่มีการแสดงอารมณ์โกรธรุนแรง และเด็กที่อยู่ใกล้ชิดกับคนที่อารมณ์เสื่อง่าย จะกลายเป็นเด็กเจ้าอารมณ์ (พัชรา พุ่มพชาติ. 2533 : 15)

จากตัวอย่างงานวิจัยจะเห็นว่ามีการศึกษาการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ปัจจัยส่วนบุคคลหรือความแตกต่างระหว่างบุคคลกับการควบคุมอารมณ์โกรธ การควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กในบริบทการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในระดับที่สูงกว่าหรือเท่าเทียมกับตน หรือปัจจัยกระตุ้นอารมณ์โกรธต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก อย่างไรก็ตามแทบจะไม่พบว่ามีการศึกษาในลักษณะที่มองย้อนกลับไปถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้เด็กมีรูปแบบการควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองเป็นอย่างไร นั่นคือ การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์จากผู้เลี้ยงดูหรือผู้ใกล้ชิด ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กอันเนื่องมาจากการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธที่เด็กได้รับจากแม่ด้วยวิธีการ 3 แบบคือ การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

การถ่ายทอดทางสังคม

ความหมาย

การถ่ายทอดทางสังคม (socialization) เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างตัวแทนการถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์นี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ แล้วซึมซับเข้าไปภายใน (internalization) โดยสิ่งที่บุคคลจะได้เรียนรู้และซึมซับเข้าไปนั้นก็คือนorme บรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ อันทำให้บุคคลมีเจตคติ ค่านิยม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมของตน และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ อาจกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งไปยังอีกยุคหนึ่ง (จิราภา เต็งไทรรัตน์ และคณะ. 2542 : 346 ; ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. 2531 : 29 ; สุพัตรา สุภาพ. 2537 : 48) นอกจากนี้ มีผู้ให้คำจำกัดความการถ่ายทอดทางสังคมไว้หลากหลาย เช่น พวกเสรีนิยม (liberal) กล่าวว่า เป็นการแนะแนวให้เด็กเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุศักยภาพแห่งตน (self-actualization) และการ

ควบคุมตนเอง (self-control) ส่วนพวกเผด็จการ (authoritarian) กล่าวว่า การถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่เข้มงวดอย่างเด็ดขาดเพื่อควบคุมคน (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ. 2542 : 345)

ตามแนวคิดของนักสังคมวิทยา การถ่ายทอดทางสังคมเป็นการเปลี่ยนสภาพของบุคคลจากสภาพทางชีววิทยา (biological person) มาเป็นบุคคลของสังคม (social person) โดยสังคมจะกำหนดรูปแบบและหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ซึ่งสถาบันพื้นฐานทางสังคมอันดับแรกที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม คือ สถาบันครอบครัว จากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมบุคคลจะได้เรียนรู้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่รอดและการบำบัดความต้องการ รวมทั้งเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ เพื่อให้บุคคลนั้นมีแบบแผนความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มได้ และดำรงอยู่ในกลุ่มอย่างเป็นระเบียบ นอกจากนี้การถ่ายทอดทางสังคมจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับตน (self) คือรู้สึกว่าเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด และสามารถประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือตามความเหมาะสมในกลุ่มอื่นๆ ได้ (สุพัตรา สุภาพ. 2537 : 47 - 48)

ส่วนแนวคิดของนักวิเคราะห์ มองว่าการถ่ายทอดทางสังคม คือ การเรียนรู้ที่จะควบคุมแรงขับหรือแรงกระตุ้น พวกเขาเชื่อตามทฤษฎีแรงขับ (Drive Theory) ว่า มนุษย์ทุกคนมีแรงขับมาตั้งแต่เกิด ซึ่งก็คือ อิด (id) อันเป็นบุคลิกภาพที่ซ่อนเร้นและอยู่ในภาวะจิตไร้สำนึกของคนเรา แรงขับหรือ อิด (id) ที่ว่านี้สามารถทำลายบุคคลและสังคมได้ อย่างไรก็ตาม เราสามารถเปลี่ยนแรงขับที่อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากนี้ให้อยู่ในรูปของพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้โดยผ่านทางกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม คือสร้าง ซูเปอร์อีโก้ (superego) อันเป็นตัวแทนของกฎข้อบังคับต่างๆ ทางศีลธรรมทั้งหมดเพื่อคอยเตือน อีโก้ (ego) ที่ทำหน้าที่เป็นสติปัญญา และอยู่ในภาวะจิตสำนึกของคนเราให้รู้ว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำเพื่อควบคุม อิด (id) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า เด็กที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมแม้จะมีแรงขับอยู่ในตัว แต่ก็อยู่ภายใต้ข้อบังคับและถูกควบคุมโดยระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม (ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. 2531 : 31 - 32)

สรุปแล้วการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ที่บุคคลในสังคมหนึ่งๆ จะได้รับความรู้ ทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอด และเรียนรู้แบบแผนความประพฤติและลักษณะทางบุคลิกภาพที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้

จุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดทางสังคม

จุดมุ่งหมายหลักของการถ่ายทอดทางสังคมมี 5 ประการคือ 1) พัฒนามโนภาพแห่งตน (develop self-concept) 2) ปลูกฝังการฝึกฝนวินัยในตนเอง (instill self-discipline) 3) ปลูกฝังความทะเยอทะยาน (instill ambitions) 4) สอนบทบาททางสังคม (teach social roles) 5) สอนทักษะทางพัฒนาการ (teach developmental skills) (Berns. 1997 : 44 - 49)

1. พัฒนามโนภาพแห่งตน (develop self-concept)

จากประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะเริ่มแยกแยะตนเองออกจากผู้อื่น ซึ่งเด็กจะเรียกตนเองว่า "ฉัน" ("I", "me") และเมื่อเด็กเริ่มกระทำการต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ พวกเขาจะค่อย ๆ ตระหนักว่าบุคคลอื่นกำลังประเมินและตัดสินเกี่ยวกับพฤติกรรมของพวกเขาด้วยกฎระเบียบหรือมาตรฐานบางอย่าง ซึ่งกฎระเบียบและมาตรฐานเหล่านั้นเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจก่อนที่จะสามารถประเมินตนเองได้ ในขณะที่เด็กค่อย ๆ เรียนรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ดังกล่าว แต่ละคนจะค่อย ๆ พัฒนามโนภาพแห่งตน โดยในมโนภาพนี้จะสะท้อนถึงเจตคติของบุคคลอื่นที่มีต่อเด็กแต่ละคน หรือที่เรียกว่า การมองตนเองสะท้อนจากกระจกเงา (the looking-glass self) กล่าวคือ เป็นการมองตนเองโดยใช้สายตาของผู้อื่น เหมือนมองตัวเองจากกระจกเงา และบุคคลจะตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนหรือคุณค่าของตนเอง โดยเอาความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่มองพวกเขามาเป็นเกณฑ์สำคัญ (Berns. 1997 : 44 - 45 ; citing Cooley. 1964. *Human nature and the social order.*)

2. ปลูกฝังการฝึกฝนวินัยในตนเอง (instill self-discipline)

วินัยในตนเองครอบคลุมถึงเรื่องความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม ทั้งนี้พฤติกรรมที่ควรจะทำคือการฝึกฝนคือ การเลื่อนหรือขยายเวลาที่จะได้รับความพึงพอใจในทันทีออกไปเพื่อประโยชน์ในการบรรลุจุดมุ่งหมายที่ดีกว่าหรือสำคัญกว่าในอนาคต เรียกว่าการอดใจรอได้ (postpone gratification) ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้แสดงนัยของการที่สามารถควบคุมตนเอง โดยสามารถอดทนต่อความขัดข้องใจหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคได้ ตัวอย่างเช่น แม้จะรับประทานอาหารไม่ได้ลูกก็แสดงความเกรี้ยวกราดโดยขว้างจานใส่อาหารลงพื้น เพราะพ่อแม่ต้องการแสดงตัวอย่างวิธีการจัดการกับความขัดข้องใจให้ลูกเห็น หรือเวลาที่เราพยายามจะควบคุมน้ำหนัก เราต้องอดทนกับความรู้สึกอยากกินจนกว่าจะถึงมื้ออาหาร หรือผู้หญิงที่ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เพราะเป็นข้อห้ามทางศาสนาหรือเพราะเป็นเป้าหมายส่วนบุคคล อีกตัวอย่างเช่น ตัวเราเป็นคนที่ไม่ชอบตื่นเช้า แต่ก็ตั้งนาฬิกาปลุกเพื่อให้ตื่นและไปทำงานทันเวลา เพราะเป็นหัวหน้าควบคุมดูแลงาน

3. ปลุกฝังความทะเยอทะยาน (instill ambitions)

การถ่ายทอดทางสังคมจะทำให้เด็กได้เป็นในสิ่งที่พวกเขาอยากจะเป็นอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ เช่น อยากเป็นครู ตำรวจ หรือนักธุรกิจ ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้จะเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กต้องเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียน ผูกมิตรไมตรีกับบุคคลอื่น ทำตามกฎระเบียบของสังคม และอื่นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการถ่ายทอดทางสังคมทำให้การเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีความหมาย มีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งเด็กจะต้องผ่านกระบวนการนี้เป็นระยะเวลายาวนานเพื่อไปถึงเป้าหมายของตน ตัวอย่างเช่น เด็กที่ใฝ่ฝันอยากเป็นหมอจะต้องขยันและตั้งใจเรียน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเรียนนานกว่าสาขาวิชาชีพอื่นๆ คือ เรียนในระดับปริญญาตรีถึง 6 ปี และต้องเรียนเพื่อเป็นหมอเชี่ยวชาญเฉพาะทางอีกอย่างน้อย 3 ปี ต้องทำงานวิชาการ เข้ารับการอบรม และศึกษาความรู้ใหม่ๆ ในวงวิชาชีพของตนอยู่เสมอ

4. สอนบทบาททางสังคม (teach social roles)

การเป็นสมาชิกของกลุ่ม บุคคลจะมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อทำให้กลุ่มสมบูรณ์และสามารถดำรงอยู่ได้ ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มคนทำงาน ผู้เป็นหัวหน้ามีบทบาทหน้าที่นำลูกน้องในการปฏิบัติงาน ในกลุ่มครอบครัว พ่อแม่มีบทบาทหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก ในกลุ่มเพื่อน บทบาทหน้าที่ของเพื่อนคือการสนับสนุนทางอารมณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ตลอดชีวิตของคนเรามีบทบาททางสังคมหลายอย่าง บทบาทบางอย่างก็เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ซึ่งเราจะต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทให้เหมาะสมในแต่ละโอกาส ตัวอย่างเช่น คนๆ หนึ่งอาจจะเป็นทั้งภรรยา แม่ ลูก ครู และเป็นเพื่อนในเวลาเดียวกัน โดยในฐานะภรรยาจะต้องเป็นเพื่อนคู่คิดที่ดีของสามี ในฐานะแม่จะต้องเลี้ยงดูลูก ในฐานะลูกจะต้องเป็นคนที่ว่านอนสอนง่าย ในฐานะครูจะต้องคอยสนับสนุนลูกศิษย์ ในฐานะเพื่อนจะต้องเป็นผู้สนับสนุนทางอารมณ์

5. สอนทักษะทางพัฒนาการ (teach developmental skills)

การสอนทักษะทางสังคม ทางอารมณ์ และทางสติปัญญาให้แก่เด็กโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมก็เพื่อให้พวกเขาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในสังคม โดยทักษะทางสังคมจะเกี่ยวกับการเรียนรู้วิธีการรับข่าวสารข้อมูลจากบุคคลอื่น วิธีการใช้โทรศัพท์ การต่อรถทางธุรกิจ และอื่นๆ ทักษะทางอารมณ์นั้นเกี่ยวกับการควบคุมแรงกระตุ้นในทางก้าวร้าว การเรียนรู้ที่จะจัดการกับความรู้สึกขัดข้องใจโดยหาเป้าหมายอื่นมาทดแทนเป้าหมายเดิมที่ถูกขัดขวาง หรือการแสดงความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่ตนเป็นผู้กระทำ เป็นต้น ส่วนทักษะทางสติปัญญาจะเกี่ยวกับการอ่าน การคิดเลข การเขียน การแก้ปัญหา ความรู้ด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ครอบครัวกับการถ่ายทอดทางสังคม

คนในสังคมทุกคนเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ในกระบวนการดังกล่าว บุคคลจะได้ปฏิสัมพันธ์กับตัวแทนการถ่ายทอดที่สำคัญ ผู้ซึ่งหล่อหลอมให้พวกเขามีคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ สังคมโดยรวมประกอบด้วยกลุ่มทางสังคมหลายๆ กลุ่มที่มีส่วนในการขัดเกลาบุคคล เช่น พ่อแม่ ครู เพื่อน สื่อมวลชน ชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ เป็นต้น โดยกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ หรือที่เรียกว่า ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม จะแสดงอิทธิพลในวิถีทางต่างกัน และต่างเวลากัน กล่าวได้ว่า ตัวแทนการถ่ายทอดแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่เฉพาะของตนในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Berns. 1997 : 51) สำหรับในช่วงต้นของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด กลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเด็กก็คือครอบครัว โดยมีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ (อัจฉรา สุขารมณ. 2531 : 54) นอกจากนี้ ครอบครัวยังเป็นกลุ่มอ้างอิงทางสังคมกลุ่มแรกของเด็ก ซึ่งค่านิยม บรรทัดฐาน และวิถีปฏิบัติของครอบครัวจะถูกนำมาเป็นเกณฑ์ของรูปแบบพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก และระบบการปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวระหว่างเด็กกับพ่อแม่ พี่น้อง ปู่ย่าตายาย ญาติๆ หรือการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อรูปแบบการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น และเป็นตัวแบบที่สำคัญในเรื่องบทบาททางสังคมและหน้าที่ตามบทบาทนั้นให้แก่เด็ก รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางด้านจิตใจของเด็กด้วย (Berns. 1997 : 58 - 59 ; สุมณ อมรวิวัฒน์ และคณะ. 2534 : 286)

ภายในครอบครัวบุคคลที่มีหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกก็คือพ่อแม่ ในกระบวนการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ปฏิสัมพันธ์กับลูกด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งทางกายหรือทางวาจา เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก (parents-child relationship) ซึ่งความสัมพันธ์ตามบทบาทที่ว่ามีอิทธิพลต่อลูกอย่างมาก โดยอาจเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างหรือสกัดกั้นพัฒนาการของลูกได้ กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ครั้งแรกของลูกขึ้นอยู่กับกระบวนการสั่งสอนของพ่อแม่ ดังคำกล่าวที่ว่า "พ่อแม่คือครูคนแรกของลูก" (อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. 2545 : 29 - 31) ซึ่งบทบาทของทั้งพ่อและแม่ในการดูแลเด็กจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกผูกพันที่เด็กมีต่อพ่อแม่ แต่แม่จะมีโอกาสเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดในช่วงต้นมากกว่าพ่อ โดยทั้งการให้การสัมผัสทางกายอย่างอบอุ่น เช่น กอด อุ้ม การให้นมลูก การให้ความสนใจ เช่น ตอบสนองความต้องการเมื่อเด็กร้องไห้ เล่นด้วย (สุมณ อมรวิวัฒน์ และคณะ. 2534 : 273) ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงจะทำการศึกษาบทบาทของแม่ในการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ให้แก่ลูก

วิธีการถ่ายทอดทางสังคม

การอบรมจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง นับเป็นการอบรมเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดที่เด็กได้รับ เพราะเป็นการอบรมจากผู้ใกล้ชิดที่มีความผูกพันกันลึกซึ้ง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่ออารมณ์ เจตคติ

และแบบความประพฤติของเด็กเป็นอย่างยิ่ง การอบรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (สุพัตรา สุภาพ. 2537 : 59)

1. การอบรมทางตรง ด้วยการบอกกล่าวอย่างชัดเจนว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น วิธีการนี้มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เนื่องจากการชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติโดยเจตนา เพื่อให้เด็กวางตัวได้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่งๆ เช่น สอนให้เด็กกิน เล่น และนอนเป็นเวลา เมื่อพบผู้ใหญ่ต้องยกมือไหว้ พูดยาไพเราะ เป็นต้น

2. การอบรมทางอ้อม เป็นการอบรมโดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งที่เด็กได้รู้ได้เห็น และซึมซาบเข้าไปในจิตใจ ซึ่งเด็กอาจจะนำไปปฏิบัติในอนาคต หรือมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เช่น พ่อแม่ชอบใช้คำหยาบ เด็กก็จะใช้คำหยาบตาม เป็นต้น

นอกจากนี้ เบิร์น (Berns. 1997) ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่ช่วยให้บุคคลเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีสังคมเพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมไว้ 5 วิธีการ ได้แก่ 1) วิธีการทางความรู้สึก (affective methods) 2) วิธีการทางการกระทำ (operant methods) 3) วิธีการทางการสังเกต (observational methods) 4) วิธีการทางปัญญา (cognitive methods) 5) วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม (sociocultural methods) ซึ่งแต่ละวิธีการก็มีหลักการแตกต่างกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วิธีการทางความรู้สึก (affective methods) : ผลเกิดจากความรู้สึก

วิธีการนี้เกี่ยวกับความรู้สึกหรืออารมณ์ ประกอบด้วยกลไกด้านต่างๆ คือ การตอบสนองต่อผู้อื่น ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ความรู้สึกเกี่ยวกับผู้อื่น เจตคติ และค่านิยม ความรู้สึกที่ว่านี้จะเกิดขึ้นในขณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กัน อันนำไปสู่ความผูกพัน (attachment) ที่บุคคลมีต่อคนพิเศษ เป็นสายสัมพันธ์ระหว่างกันที่คงอยู่ในทุกที่ทุกเวลา และยิ่งถ้าเรามีความผูกพันกับใครมาก เราก็จะยังมีปฏิสัมพันธ์กับคนนั้นบ่อยครั้ง ในกรณีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ถือเป็นโอกาสที่ผู้ใหญ่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของตนให้แก่เด็กได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความผูกพันระหว่างบุคคลเป็นจุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดทางสังคม (Berns. 1997 : 66 ; citing Elkin & Handle. 1989. *The child and society.*) สำหรับเด็กทารกแรกเกิดที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้และต้องการการดูแล พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีบทบาทหน้าที่หลักในการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่เด็ก ซึ่งในกระบวนการดูแลที่พ่อแม่ผู้เลี้ยงดูเล่นด้วย หรือพูดกับเด็กนั้นจะค่อยๆ ก่อให้เกิดความผูกพันที่เด็กมีต่อพ่อแม่ อันเป็นพื้นฐานสำหรับเด็กในการมีความสัมพันธ์ทางอารมณ์กับบุคคลอื่นในอนาคต แต่ทั้งนี้เด็กจะมีรูปแบบความผูกพันแบบใดก็ขึ้นอยู่กับ การตอบสนองของพ่อแม่ กล่าวคือ ถ้าพ่อแม่ตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างเหมาะสม เด็กจะพัฒนาความผูกพันแบบมั่นคง (secure attachment) ขึ้น และก่อให้เกิดความไว้วางใจที่เด็กจะมีต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนกับบุคคลอื่นได้ ในทางตรงกัน

ข้าม ถ้าพ่อแม่ตอบสนองเพียงเล็กน้อยและไม่คงเส้นคงวา เด็กจะพัฒนาความผูกพันแบบไม่มั่นคง (insecure attachment) และก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น (Berns. 1997 : 66 ; citing Erikson. 1963. *Childhood and society*.)

นอกจากนี้ผลลัพธ์ของความผูกพันยังเกี่ยวข้องกับความรู้สึกในเรื่องความสามารถ (competence) กล่าวคือ ยิ่งถ้าเด็กเติบโตขึ้นโดยมีความผูกพันที่มั่นคงกับผู้เลี้ยงดู เด็กก็จะยิ่งรู้สึกปลอดภัยในการสำรวจและเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่ถ้าเด็กเติบโตขึ้นพร้อมกับความผูกพันแบบไม่มั่นคง เด็กจะไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่ยอมลองทำสิ่งแปลกใหม่ จากการติดตามผลสังเกตเด็กอนุบาล พบว่า เด็กที่มีความผูกพันแบบมั่นคงกับผู้เลี้ยงดูเมื่อตอนอายุ 1 ปีครึ่ง จะเป็นเด็กที่มีความกระตือรือร้น รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ให้ความร่วมมือ เป็นตัวของตัวเอง และมีความสามารถในด้านต่างๆ มากกว่าเด็กที่มีความผูกพันแบบไม่มั่นคงกับผู้เลี้ยงดูตอนช่วงอายุเดียวกัน (Sroufe. 1987 : 50) นอกจากนี้ผลการวิจัยหลายชิ้นยังพบว่า เด็กที่มีความผูกพันแบบไม่มั่นคงจะเป็นคนก่อความวุ่นวาย แสดงความไม่เป็นมิตร หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าวในโรงเรียนอนุบาล (Waters, et al. 1993 : 216)

2. วิธีการทางการกระทำ (operant methods) : ผลเกิดจากการกระทำ

วิธีการทางการกระทำมีหลักการอยู่ว่า เมื่อพฤติกรรมของบุคคลได้รับผลกระทบที่เป็นที่น่าพอใจตามมา (การเสริมแรง) โอกาสที่พฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้นอีกครั้งก็จะมีมาก แต่ถ้าบุคคลแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลกระทบที่ไม่น่าพึงพอใจตามมา (การลงโทษ) โอกาสของการเกิดพฤติกรรมนั้นอีกครั้งจะลดลง

เทคนิคการถ่ายทอดที่ใช้เพิ่มการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น การเสริมแรง การแต่งพฤติกรรม วิธีการเสริมแรง (reinforcement) สามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1) การเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) คือ การเสริมแรงที่มีผลทำให้พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงนั้นมีความถี่เพิ่มมากขึ้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2541 : 34) เช่น เมื่อลูกทำการบ้านเสร็จ แม่ให้นำขนมและน้ำหวานที่ลูกชอบมาให้ทาน หรือหลังจากตื่นนอน ลูกพับผ้าห่ม เก็บที่นอนเรียบร้อย แม่กล่าวคำชม เป็นต้น สำหรับตัวเสริมแรงที่ใช้อาจจะเป็นวัตถุหรือเหตุการณ์ เช่น อาหาร การสัมผัสทางกาย การกล่าวชมเชย และอื่นๆ ที่สามารถทำให้พฤติกรรมเกิดซ้ำขึ้นอีก

2) การเสริมแรงทางลบ (negative reinforcement) คือการทำให้สภาวะการณที่ไม่พึงประสงค์สิ้นสุดลง เมื่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นที่น่าสนใจแล้ว เช่น อนุญาตให้เด็กออกจากห้องของตนได้เมื่อหยุดแสดงกิริยาเกรี้ยวกราด หรือหยุดตีเมื่อเด็กกล่าวคำขอโทษ

ในกรณีที่ต้องการสร้างพฤติกรรมใหม่ที่ซับซ้อน มีหลายขั้นตอน เทคนิคการ**แต่งพฤติกรรม (shaping)** จะถูกนำมาใช้ เป็นการให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมที่คาดว่าจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการจนพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นและคงสภาพอยู่ เทคนิคนี้เหมาะที่จะนำไปใช้ถ่ายทอดทักษะในการทำสิ่งต่างๆ เช่น การหัดเขียนตัวอักษร โดยในตอนแรกเด็กอาจจะเขียนตัวอักษรด้วยเส้นที่บิดเบี้ยว ขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้าง ครูก็ควรจะให้รางวัลทุกคน ต่อมาค่อยให้รางวัลเฉพาะเด็กที่เขียนตัวอักษรด้วยเส้นตรง ขนาดตัวอักษรพอเหมาะ แล้วครูก็ค่อยๆ ให้รางวัลแก่ความสามารถที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้นไป จนกระทั่งเด็กสามารถเขียนตัวอักษรลงในกระดาษได้ ขนาดและรูปทรง เว้นช่องไฟระหว่างตัวอักษรได้สวยงาม

สำหรับเทคนิคการถ่ายทอดที่ใช้ลดการเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เช่น การหยุดยั้ง การลงโทษ **วิธีการหยุดยั้ง (extinction)** หมายถึง การที่พฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเคยได้รับการเสริมแรงแล้วระงับการให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมนั้น เป็นผลให้พฤติกรรมที่ถูกการหยุดยั้งค่อยๆ ลดความถี่ของการเกิดพฤติกรรมลง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2541 : 235 ; อ้างอิงจาก Kazdin. 1984. *Behavior modification in applied settings*.) เช่น การทำให้เด็กเลิกพฤติกรรมกัดเล็บ โดยทุกครั้งที่ถูกสาวกัดเล็บพ่อแม่จะไม่ให้ความสนใจ แต่กลับพูดก่อนและต่างๆ นานาให้ลูกเลิกทำพฤติกรรมนี้ (ตัวเสริมแรงที่พ่อแม่รับคือการให้ความสนใจ) เมื่อเวลาผ่านไป 10 นาที ลูกไม่แสดงพฤติกรรมกัดเล็บเลย พ่อก็ให้การชมเชย แล้วการเกิดพฤติกรรมการกัดเล็บของลูกสาวแต่ละครั้งจะค่อยๆ หายไปเรื่อยๆ พ่ออาจจะให้คำชมเชยทุกครั้งชั่วคราว แต่เมื่อลูกกัดเล็บอีกพ่อก็ต้องทำเพิกเฉย ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งพฤติกรรมกัดเล็บของลูกสาวหมดไป ส่วน**วิธีการลงโทษ (punishment)** คือ การทำให้ได้รับความเจ็บปวดทางร่างกายหรือทางจิตใจ หรือการถอดถอนสิ่งที่ชอบ เมื่อกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา การลงโทษเป็นการกระทำเพื่อหยุดพฤติกรรมนั้นโดยทันที เมื่อพฤติกรรมนั้นอาจก่อให้เกิดอันตราย แต่ขณะเดียวกันการลงโทษก็ไม่ใช่วิธีการที่จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้ สำหรับหลักในการลงโทษจะต้องกระทำโดยทันทีที่เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ต้องบอกเหตุผลของการลงโทษด้วย และลงโทษอย่างคงเส้นคงวา คือ พฤติกรรมที่เคยถูกลงโทษ เมื่อเกิดพฤติกรรมนั้นอีกก็ต้องทำการลงโทษทุกครั้ง

นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการถ่ายทอดที่ใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น **การให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback)** ข้อมูลป้อนกลับคือ ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่ผ่านการประเมินเทียบกับมาตรฐานการปฏิบัติมาแล้ว มีทั้งข้อมูลด้านบวกและด้านลบ ซึ่งทำให้ทราบเกี่ยวกับผลลัพธ์ของพฤติกรรมที่ทำไปและมองเห็นแนวทางการพัฒนาให้ดีขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การให้ข้อมูลป้อนกลับเป็นการชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่บุคคลทำอยู่นั้นได้ผลเป็นอย่างไร และจากการที่รู้ข้อมูลดังกล่าวนี้เองจะเป็นแรงเสริมให้บุคคลดำเนินกิจกรรมต่อไป และพยายามพัฒนาการปฏิบัติให้ดีขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

3. วิธีการทางการสังเกต (observational methods) : ผลเกิดจากการเลียนแบบ

บุคคลจะได้เรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่น สิ่งทีบุคคลสามารถเรียนรู้จากตัวแบบคือ พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เจตคติ รวมทั้งเรื่องอารมณ์ โดยผู้ที่เป็นตัวแบบอาจเป็นพ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู หรือตัวละครในโทรทัศน์ ทั้งนี้การเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ เริ่มจากการแยกแยะ สรุปข้อมูลที่ได้จากสิ่งที่สังเกตเห็น เก็บจำลักษณะของตัวแบบ สร้างเป็นกฎหรือระเบียบปฏิบัติโดยทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมไว้ในโครงสร้างทางปัญญา แล้วดึงข้อมูลที่เก็บไว้ออกมาและแสดงออกเมื่อถึงเวลาอันสมควร อย่างไรก็ตาม บุคคลจะเรียนรู้จากตัวแบบได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับให้ความสนใจ ระดับสติปัญญา ความสามารถในการจดจำ ประเภทของพฤติกรรมที่สังเกต แรงจูงใจ ความสามารถในการทำพฤติกรรมซ้ำอย่างตัวแบบ (Berns. 1997 : 74 ; citing Bandura. 1989. *Social cognitive theory.*) ฟิชเชอร์ & คอกรอส และรอส (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2545 ; อ้างอิงจาก Fischer & Gochros. 1975. *Planned behavior change : Behavior modification in social work.* ; Ross. 1981. *Child behavior therapy.*) ได้สรุปหน้าที่ของตัวแบบไว้ 3 ลักษณะ คือ 1) ทำหน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่ ในกรณีที่ผู้สังเกตตัวแบบยังไม่เคยเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวมาก่อนเลยในอดีต 2) ทำหน้าที่เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ในกรณีที่ผู้สังเกตตัวแบบเคยเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวมาบ้างแล้วในอดีต 3) ทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม ในกรณีที่ผู้สังเกตตัวแบบมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หรือยังไม่เคยมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มาก่อน ตัวแบบจะช่วยทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นลดลงหรือไม่เกิดขึ้น

4. วิธีการทางปัญญา (cognitive methods) : ผลเกิดจากการคิด

วิธีการทางปัญญาจะเน้นที่กระบวนการคิดของบุคคลในการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง โดยผ่านทางวิธีการต่างๆ เช่น การสอน การตั้งมาตรฐาน และการใช้เหตุผล

การสอน (Instructions) เป็นการให้ความรู้และข้อมูลต่างๆ อาจอยู่ในรูปของวิธีการทำ ขั้นตอนการปฏิบัติ หรือคำสั่ง การสอนจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าใจและจดจำสิ่งที่ได้รับรู้มาของเด็ก กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สิ่งที่จะสอนต้องอยู่ในระดับที่เด็กทำได้ นอกจากนี้ ในการสอนผู้สอนควรจะระบุนรายละเอียดของเรื่องที่จะสอนให้ชัดเจน และต้องมั่นใจว่าสิ่งที่บอกไปนั้นเด็กเข้าใจตรงตามที่ต้องการจะสื่อให้รู้ และเพื่อให้เป็นเช่นนั้นผู้สอนอาจจะต้องอธิบายขยายความ สาธิตให้ดู หรือพูดซ้ำ

การตั้งมาตรฐาน (setting standards) มาตรฐาน หมายถึง ระดับที่บรรลุผลสำเร็จ หรืออยู่ในขั้นยอดเยี่ยมตามที่ตั้งเป้าหมายหรือตามมาตรฐานการวัดความเพียงพอ มาตรฐานที่พ่อแม่ตั้งสำหรับลูก จะบอกให้ลูกรู้ล่วงหน้าว่าพ่อแม่คาดหวังหรือไม่คาดหวังอะไร

จากพวกเขา เป็นการบอกให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ นอกจากนี้ผู้ตั้งมาตรฐานอาจจะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดอื่นๆ เช่น เพื่อน ครู เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็มีวัตถุประสงค์ไม่แตกต่างกัน

เหตุผล และการใช้เหตุผล (reasons and reasoning) เหตุผล คือ คำอธิบายหรือสาเหตุของการกระทำ วัตถุประสงค์ของการให้เหตุผลในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมก็เพื่อให้เด็กสามารถนำเหตุผลนั้นไปอ้างอิงได้เมื่อเผชิญกับสถานการณ์อื่นที่ใกล้เคียงกัน แต่ทว่าวิธีการนี้อาจมีปัญหาตรงที่ว่า เด็กอาจจะไม่เข้าใจคำพูด และมักจะไม่สามารถนำเหตุผลไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ เพราะตามแนวคิดของเพียเจท์ (Berns. 1997 : 76 ; citing Piaget. 1974. *The language and thought of the child.*) ในเรื่องเกี่ยวกับภาษาและการคิดของเด็ก เขากล่าวว่า เด็กที่อายุต่ำกว่า 3 ปีจะยังมีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) อยู่มาก จึงขาดความสามารถที่จะเข้าใจมุมมองของบุคคลอื่น และเชื่อว่าบุคคลอื่นก็มีมุมมองในการมองสิ่งต่างๆ เหมือนกับตน นั่นคือ เด็กยังไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ แต่เมื่อเด็กอายุ 4 - 7 ปี การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางได้คลายลงไปบ้างแล้ว เด็กสามารถเข้าใจว่าบุคคลอื่นมีความรู้สึก หรือมุมมองเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ อย่างไร แต่กระนั้นก็ยังไม่สามารถอ้างอิงเหตุผลไปสู่สถานการณ์อื่นได้ เพราะช่วงอายุนี้ความสามารถในด้านเหตุผลของเด็กจะเป็นในลักษณะจากสิ่งเฉพาะไปสู่สิ่งที่เฉพาะ (transductive : particular to particular) เช่น ฉันทิเตวิตด้วยท่อนไม้ไม่ได้ ฉะนั้นฉันจะใช้ไม้เบสบอลตีเตวิตไม้ได้เช่นกัน ซึ่งตรงข้ามกับลักษณะจากสิ่งเฉพาะไปสู่สิ่งทั่วไป (inductive : particular to general) หรือจากสิ่งทั่วไปไปสู่สิ่งเฉพาะ (deductive : general to particular) จนกระทั่งเด็กอายุ 7 ปีไปแล้ว เด็กจะคิดอย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น สามารถเข้าใจเหตุผลเมื่อนำมาผนวกกับความจริง เหตุการณ์ที่เป็นรูปธรรม วัตถุ หรือบุคคล เช่น ถ้าผู้ใหญ่บอกว่า "ห้ามตีคนอื่นด้วยท่อนไม้เพราะจะทำให้เขาเจ็บมาก เห็นไหมว่ามันทำให้เตวิตร้องไห้" อย่างไรก็ตาม เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถคิดในเชิงนามธรรมได้จนเมื่ออายุประมาณ 11 - 12 ปี ที่สามารถคิดแบบเป็นตรรกะ คิดอย่างมีเหตุผล คิดแยกอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ และมีความยืดหยุ่นในการคิด ในช่วงอายุนี้เองที่การใช้เหตุผลในฐานะที่เป็นกลไกการถ่ายทอดทางสังคมจะมีประสิทธิภาพที่สุด เด็กจะสามารถปรับใช้เหตุผลได้ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด

สำหรับพ่อแม่ที่ใช้การชี้แนะ (directives) นำเหตุผลจัดว่าเป็นพ่อแม่ประเภทเผด็จการ (authoritarian) พ่อแม่ที่ไม่ชี้แนะเลยและพยายามกระทำเพื่อให้ได้รับการเชื่อฟัง จัดเป็นพ่อแม่ประเภทตามใจ (permissive) ส่วนพ่อแม่ที่คาดหวังจะให้ลูกเชื่อฟังคำสั่งสอนโดยคำนึงถึงสิทธิของลูกและไม่ใช้การบังคับ จัดเป็นพ่อแม่ประเภทมีเหตุผล (authoritative) (Berns. 1997 : 77 ; citing Baumrind. 1971, 1989. *Current patterns of parent authority.*)

5. วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม (sociocultural methods) : ผลเกิดจากการทำให้สอดคล้อง

วัฒนธรรมทางสังคมที่อยู่ล้อมรอบตัวบุคคลจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นอย่างต่อเนื่อง อันทำให้การแสดงออกนั้นสอดคล้องกับแบบอย่างที่มีมาก่อน ซึ่งเทคนิคการถ่ายทอดทางสังคมตามวิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม เช่น ความกดดันจากกลุ่ม ขนบธรรมเนียม

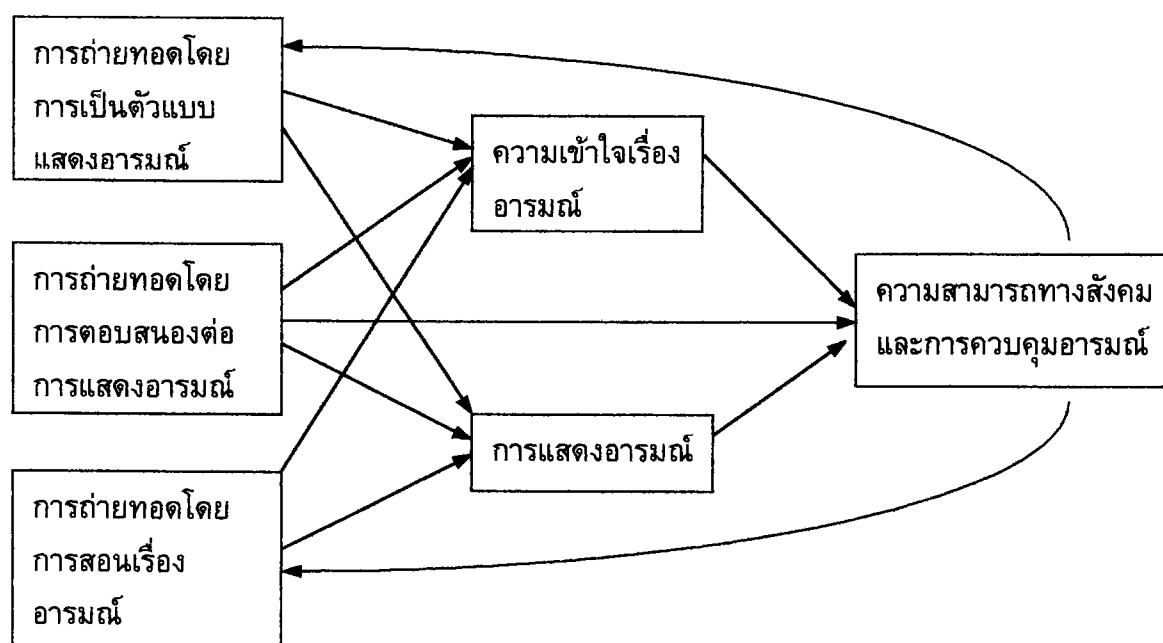
ความกดดันจากกลุ่ม (group pressure) ในชุมชนหนึ่งๆ จะประกอบด้วยกลุ่มทางสังคมต่างๆ เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนบ้าน วัด กลุ่มเพื่อน ชุมชน โรงเรียน และอื่นๆ กลุ่มที่บุคคลเป็นสมาชิกจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น โดยบุคคลจะเชื่อว่าความคิดเห็นของกลุ่มน่าจะถูกต้องจึงควรที่จะปฏิบัติตาม ซึ่งแสดงถึงลักษณะการปฏิบัติให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม เนื่องจากบุคคลต้องการการยอมรับทางสังคม แต่ทั้งนี้อิทธิพลของกลุ่มจะมีมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับ 1) ความต้องการของบุคคลที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม คือ ถ้าบุคคลมีความต้องการเช่นนั้นมาก เขาก็พร้อมที่จะปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับกลุ่มมาก 2) การยอมรับจากกลุ่ม กล่าวคือ บทบาทหรือสถานะที่บุคคลมีอยู่ในกลุ่มจะมีผลต่อการมีอิทธิพลเหนือโดยในฐานะของผู้ตามจะได้รับแรงกดดันจากกลุ่มมากกว่าผู้นำ และ 3) ชนิดของกลุ่ม กล่าวคือระดับอิทธิพลที่กลุ่มมีจะขึ้นอยู่กับความผูกพันทางความรู้สึกที่สมาชิกในกลุ่มมีต่อกัน

ขนบธรรมเนียม (tradition) เป็นการสืบทอดประเพณี (custom) เรื่องราวต่างๆ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ เจตคติ และอื่นๆ จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตที่ได้รับมาจากรบรรพบุรุษ เช่น การตั้งที่อยู่อาศัย วิธีการกิน การนอน การแต่งกาย การคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถแสดงความเป็นเชื้อชาติได้

ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่น่าเสนอข้างต้น เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมโดยทั่วไปที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ทั้งในทางจิตวิทยา (วิธีการทางความรู้สึกรู้สึก วิธีการทางการกระทำ วิธีการทางการสังเกต วิธีการทางปัญญา) และสังคมวิทยา (วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิธีการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ที่ผู้ใหญ่ใช้ถ่ายทอดให้แก่เด็ก จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบวิธีการถ่ายทอดทางสังคม 3 แบบ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก

เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์อย่างมากจากพ่อแม่ของตน (Eisenberg, et al. 1992 : 59) ผ่านทางกลไกการเรียนรู้ทางสังคมโดยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ซึ่งมี 3 แบบ คือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์ การสอนเรื่องอารมณ์ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก (Denham. 1998 : 105) ด้วยวิธีการดังกล่าวจะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแง่มุมต่างๆ ของอารมณ์ และเรียนรู้เรื่องรูปแบบการแสดงอารมณ์ อันนำไปสู่ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของเด็ก (Zeman & Shipman. 1996 : 850) (แสดงให้เห็นดังภาพประกอบ 2) ทั้งนี้เด็กในแต่ละช่วงวัยจะมียุทธวิธีในการควบคุมอารมณ์ต่างๆ กัน เช่น เด็กเล็กจะใช้ประสาทสัมผัสตอบสนองแตกต่างกันแล้วแต่บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยในสถานการณ์ต่างๆ เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนมีการเริ่มใช้ยุทธวิธีการควบคุมทางปัญญา เช่น เด็กสามารถให้ความสนใจต่อสิ่งกระตุ้นในแง่มุมที่ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ทางลบ สามารถหาเป้าหมายใหม่และหลบหนีการระบุงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ หรือปรับสภาพจิตใจให้ยอมรับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ และหลังจากวัยก่อนเข้าเรียนไปแล้วเด็กจะใช้วิธีการควบคุมทางปัญญามากขึ้นควบคู่กับการใช้วิธีการควบคุมทางพฤติกรรม (Calkins. 1994 : 53 ; Denham. 1998 : 160)

ภาพประกอบ 2 แสดงรูปแบบการถ่ายทอดทางสังคมอันก่อให้เกิดการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ และนำไปสู่ความสามารถทางสังคม

ที่มา : Denham. (1998). *Emotional development in young children*. p. 15

สำหรับการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์กับความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์และการแสดงอารมณ์ อันนำไปสู่ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของเด็ก มีรายละเอียดดังนี้

การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก

พ่อแม่สามารถถ่ายทอดเรื่องการแสดงอารมณ์ให้ลูกได้โดยผ่านทาง การแสดงอารมณ์ของตนเองด้วยการเป็นตัวแทน ซึ่งอาจเป็นการตั้งใจหรือเป็นไปโดยไม่ตั้งใจก็ได้ ตัวแบบการแสดงอารมณ์จะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ตามที่พ่อแม่แสดงอารมณ์และลูกได้สังเกตเห็น และเมื่อลูกได้สังเกตเห็นตัวแบบการแสดงอารมณ์ของพ่อแม่ก็จะทำการตีความแล้วพยายามเลียนแบบ (Denham. 1998 : 12, 106) ซึ่งการแสดงอารมณ์ต่างๆ ออกมาอย่างชัดเจนของพ่อแม่และสภาพแวดล้อมที่อารมณ์เกิดขึ้น จะมีความสัมพันธ์กับการแสดงอารมณ์ ความสามารถในการควบคุมตนเอง และการเข้าใจอารมณ์ผู้อื่นของลูก (Cummings, Radke-Yarrow & Zahn-Waxler. 1981 : 1279 ; Denham. 1989 : 370) ยิ่งถ้าพ่อแม่แสดงอารมณ์ได้ชัดเจนมากเท่าไร เด็กก็จะเข้าใจอารมณ์ได้มาก อันเป็นการสนับสนุนเรื่องความสามารถทางสังคมและอารมณ์ของเด็ก เดนแฮม และกรูท (Denham & Groot. 1992) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของการแสดงอารมณ์และการจัดการอารมณ์ของแม่ที่มีต่อเด็กอายุประมาณ 4 ปี พบว่าแง่มุมต่างๆ ของอารมณ์ของแม่มีอิทธิพลต่อการแสดงอารมณ์ ความเข้าใจเรื่องอารมณ์ การแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมต่ออารมณ์ของเพื่อน และความสามารถในการควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ทางสังคมของเด็ก กล่าวได้ว่า การแสดงอารมณ์ของพ่อแม่เป็นตัวแทนให้ลูกนำไปจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เด็กได้รับอิทธิพลจากการแสดงอารมณ์ของพ่อแม่อย่างน้อย 4 ประการ (Denham. 1998 : 108 - 109, 158) คือ

1. การแสดงออกของพ่อแม่สอนลูกให้รู้ว่าในสถานการณ์แบบไหนควรจะแสดงอารมณ์ใด ควรแสดงความเข้มของอารมณ์มากน้อยเพียงใด และจะแสดงอารมณ์อย่างไรจึงเป็นที่ยอมรับของครอบครัวและสังคม
2. พ่อแม่แสดงให้ลูกเห็นถึงรูปแบบการแสดงอารมณ์ต่างๆ เช่น เวลาโกรธจะแสดงสีหน้า ทำท่าทางอย่างไร หรือกระทำพฤติกรรมอะไร
3. พ่อแม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อจัดการสถานการณ์ทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งลูกต่างพ่อแม่กันก็จะได้เรียนรู้พฤติกรรมสำหรับการจัดการอารมณ์ที่แตกต่างกันไป

4. พ่อแม่เป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ให้แก่ลูก ซึ่งมุมมองในการมองอารมณ์ต่าง ๆ ของเด็กจะก่อร่างขึ้นจากประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ได้รับวันแล้ววันเล่า และประทับอยู่ในบุคลิกทางอารมณ์ของเด็กแต่ละคน

การแสดงอารมณ์ของพ่อแม่ด้วยความเข้มในระดับพอควรหรือปานกลาง แสดงออกบ่อยๆ อย่างชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กในการพัฒนาความเข้าใจเรื่องการแสดงอารมณ์ และสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดอารมณ์ (Denham & Groot. 1992 : 75) เนื่องจากการแสดงออกในลักษณะดังกล่าวทำให้เด็กได้รับข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของการแสดงออกอันเนื่องมาจากอารมณ์ สถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอารมณ์ รวมทั้งปัจจัยเฉพาะของแต่ละอารมณ์ได้ดี (Denham. 1998 : 131) แต่ถ้าอารมณ์ที่พ่อแม่แสดงออกมาเป็นอารมณ์ทางลบ แสดงบ่อยครั้งมาก และมีความเข้มของอารมณ์มากเกินไป อาจจะทำให้เด็กเกิดความวุ่นใจและไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ (Denham & Groot. 1992 : 75) เพราะในสถานการณ์ดังกล่าวเด็กจะได้รับแต่ประสบการณ์ทางอารมณ์ที่แย่ๆ โดยส่วนตัวของพ่อแม่ และถูกเบี่ยงเบนความสนใจจากการสังเกตการแสดงสีหน้าและการรับรู้ข้อมูลจากสถานการณ์ทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น เด็กจึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์เพียงเล็กน้อย เด่นแถม และคณะ (Denham, et al. 1997) พบว่า ถ้าแม่มีระดับอารมณ์โกรธสูงในระหว่างที่ปฏิสัมพันธ์กับลูก และแสดงอารมณ์โกรธเป็นประจำ จะทำให้ลูกมีอารมณ์หดหู่ มีรูปแบบการปฏิสัมพันธ์แบบหลีกเลี่ยง มีพฤติกรรมเอือมระอาต่อพ่อแม่ และเพื่อนลดลง และไม่เข้าใจอารมณ์ต่างๆ นอกจากนี้ แม่ที่ชอบเอาแต่อารมณ์ อาจส่งผลกระทบเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กมีความรู้สึกคัดค้านและเกิดความวิตกกังวล ซึ่งเป็นการปิดกั้นการเรียนรู้เรื่องอารมณ์ของเด็ก (Denham & Groot. 1992 : 76) ทำให้เด็กมีความบกพร่องในการเข้าใจอารมณ์ และขาดสภาวะสมดุลทางอารมณ์ (ผลสรุปความแตกต่างที่เป็นมาตรฐานระหว่างอารมณ์สุขกับอารมณ์โกรธ) (Denham, Zoller & Couchoud. 1994 : 931) เด็กจะมีอารมณ์โกรธได้ง่ายและมีแนวโน้มที่จะเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว (Davies & Cummings. 1995 : 678)

ดังนั้นผู้ใหญ่ที่จะถ่ายทอดการจัดการอารมณ์โกรธให้เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องทำการถ่ายทอดข้อมูลด้วยความชัดเจน หนักแน่น มีความยืดหยุ่น และแสดงตัวแบบที่ดีในการจัดการอารมณ์โกรธด้วยการยอมรับความจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และกล่าวถึงการรับผิดชอบต่อความรู้สึกของตน พร้อมทั้งแสดงความโกรธในทางตรงแบบไม่ก้าวร้าว ตัวอย่างเช่น "เมื่อเข้าตอนที่รถติดครูรู้สึกเซ็งเล็กน้อย คิดว่าจะมาไม่ทันโรงเรียนเช้า และก็ไม่ได้แจกหนังสือกับเกมปริศนาคำทายให้ก่อนที่พวกหนูๆ จะมาถึง" (Marion. 1997 : 65) หรือครูพูดกับเด็กว่า "ใช่ ครูรู้ว่าหนูโกรธที่บีบแอมรถ 3 ล้อของหนูไป แต่ครูไม่สามารถอนุญาตให้หนูตีบีบได้" (Marion. 1997 : 65) ซึ่งจะทำให้เด็กรับรู้ว่าตนมีสิทธิ์ที่จะรู้สึกโกรธ ในขณะเดียวกันก็เป็น การป้องกันไม่让孩子แสดงความโกรธออกมาในทางทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหาย

การวัดการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์

การวัดการแสดงอารมณ์มักจะใช้วิธีการให้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาเป็นผู้รายงานเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ของตน ซึ่งการรายงานก็มีอยู่ด้วยกันหลายวิธี เช่น สมุดบันทึกประจำวัน แบบประเมิน การสัมภาษณ์ เป็นต้น งานวิจัยของเดนแฮม และเกรธา (Denham & Grout. 1992) ให้แม่รายงานว่าได้แสดงอารมณ์อะไรบ้าง และแสดงอย่างไรต่อหน้าลูก โดยให้เขียนลงในสมุดบันทึกประจำวันประกอบกับการสัมภาษณ์ หรืองานของการเนอร์ (Garner. 1995) ก็ใช้วิธีการให้รายงานการแสดงอารมณ์โดยเขียนบันทึกประจำวันเช่นกัน ส่วนงานของเดนแฮม และเกรธา (Denham & Grout. 1993) ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินที่มีรายการอารมณ์ต่างๆ แล้วให้แม่เด็กขีดความถี่ของการแสดงอารมณ์ต่างๆ ในแต่ละวัน งานของแคสซิดี และคณะ (Cassidy, et al. 1992) ใช้ Halberstadt's Family Expressiveness Questionnaire (FEQ : 1986) ให้ทั้งพ่อและแม่เด็กประเมินความถี่ของการแสดงอารมณ์ทางบวกและอารมณ์ทางลบของพวกตนภายในบ้าน นอกจากวิธีการรายงานแล้วมีวิธีอื่นคือ การสังเกตการแสดงอารมณ์ เช่น ในงานของเดนแฮม (Denham. 1993) และงานของดันน์ และบราวน์ (Dunn & Brown. 1994) ส่วนงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวัดการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ โดยให้แม่ระลึกถึงการแสดงอารมณ์โกรธของตนในขณะที่ลูกอยู่ด้วย แล้วประเมินแบบสอบถามการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธของแม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เหตุผลที่ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลแทนการใช้สมุดบันทึกประจำวัน แบบตรวจรายการ (check list) การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตอย่างเช่นการวัดในงานวิจัยอื่นดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบข้ามวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องระบุสถานการณ์กระตุ้นอารมณ์โกรธที่สอบถามแม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นให้เหมือนกัน เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันได้ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างแม่ทั้งหมดมีจำนวนถึง 200 คน จึงเป็นข้อจำกัดที่ผู้วิจัยไม่สามารถไปทำการสังเกตกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากในหลายสถานการณ์ หรือสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทุกคนได้

งานวิจัยเกี่ยวกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์ของเด็ก

มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าวิธีการแสดงอารมณ์ของแม่และเด็กมีความสัมพันธ์กัน เช่น คาเมรัส และคณะ (Camras, et al. 1988) พบว่า แม่ที่ถูกทำร้ายจะมีการแสดงอารมณ์ ความเข้าใจเรื่องอารมณ์ และการตอบสนองต่ออารมณ์แตกต่างจากแม่ที่ไม่ได้ถูกทำร้ายและแม่ที่ถูกทอดทิ้ง ซึ่งลูกของแม่ที่ถูกทำร้ายก็จะมีการแสดงอารมณ์ในลักษณะเดียวกัน และแม้ว่าจะเป็นแม่ที่มีสภาพจิตใจปกติแต่มีอารมณ์โกรธบ่อย ก็ทำให้ลูกมีความสามารถทางสังคมและอารมณ์ต่ำได้เช่นกัน (Crockenberg. 1985 : 370) ซึ่งแม่ที่แสดงอารมณ์โกรธบ่อยครั้งอย่างรุนแรงจะมีลูกที่แสดงอารมณ์โกรธมากในชั้นเรียนอนุบาล (Denham. 1989 : 372) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

เดนแฮม และเกรท (Denham & Grout. 1992) ที่ได้จากการสัมภาษณ์และสมุดบันทึกประจำวัน ที่ให้แม่เล่าว่าตนได้แสดงอารมณ์อะไรบ้างต่อหน้าลูก และแสดงอารมณ์นั้นๆ อย่างไร พบว่าอารมณ์ที่แม่แสดงออกในระหว่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับลูกมีอิทธิพลต่อการแสดงอารมณ์ของลูกในระหว่างการเล่นที่โรงเรียนอนุบาล ซึ่งผลก็ออกมาเป็นไปตามที่คาดหมายว่า เด็กที่ได้รับการถ่ายทอดอารมณ์ในทางบวกมากก็จะแสดงถึงการมีความสามารถทางอารมณ์มากกับเพื่อนเล่น และในงานของทั้งสองในปีต่อมา (Denham & Grout. 1993) ที่ให้แม่ประเมินความถี่การแสดงอารมณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน พบผลว่า แม่ที่รายงานว่าแสดงความสุขบ่อยครั้งและแสดงความตึงเครียดน้อยลงในขณะที่ลูกอยู่ด้วย จะมีลูกที่แสดงความสุขมากขึ้นและแสดงความโกรธน้อยลง ส่วนแม่ที่แสดงความโกรธ การตู่ทัก หรือการหมิ่นประมาทมาก จะมีลูกที่แสดงความสุขน้อยลงและแสดงความโกรธมากขึ้นในระหว่างการเล่นที่โรงเรียนอนุบาล และยังพบผลในทำนองเดียวกันจากงานของ การ์เนอร์, โรเบิร์ตสัน และสมิท (Garner, Robertson & Smith. 1997) ที่ให้ทั้งแม่และพ่อรายงานรูปแบบการแสดงอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ไปและตอนที่ลูกอยู่ด้วย พบว่าการแสดงอารมณ์ในทางบวกของทั้งแม่และพ่อในขณะที่ลูกอยู่ร่วมในสถานการณ์ด้วยนั้นช่วยให้เด็กมีการแสดงออกในทางบวกในหมู่เพื่อน สรุปได้ว่า การแสดงอารมณ์ต่างๆ ของพ่อแม่ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ที่เด็กได้เผชิญซ้ำแล้วซ้ำเล่า จะทำให้เด็กมีประสบการณ์ทางอารมณ์กว้างขวางขึ้น เด็กได้เรียนรู้ว่าจะแสดงอารมณ์อะไร เมื่อไร และอย่างไร และมีความเข้มของอารมณ์มากน้อยแค่ไหน หรือกล่าวได้อีกอย่างว่า เด็กเรียนรู้วิธีการจัดการอารมณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ จากการดูตัวแบบพ่อแม่ และการแสดงอารมณ์ของลูกสะท้อนถึงการแสดงอารมณ์ของพ่อแม่

นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าในระหว่างที่พ่อแม่และเด็กมีปฏิสัมพันธ์กันจะเกิดการเชื่อมสัมพันธ์ด้านอารมณ์ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งอิทธิพลด้านอารมณ์ของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานการณ์ กล่าวคือ การแสดงอารมณ์ของพ่อแม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการจัดการอารมณ์ในสถานการณ์ตึงเครียดและการเข้าสังคมของเด็กตอนที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่ร่วมในสถานการณ์นั้นด้วย เช่น แม่ที่แสดงความสุขมากจะมีลูกที่แสดงความสุขมากเวลาที่แม่ไม่อยู่ หรือแม่ที่มีอารมณ์โกรธหรือเศร้าเสมอ จะทำให้ลูกมีปัญหาเรื่องความเป็นตัวของตัวเอง การกล้าแสดงออก และการแสดงความเป็นมิตร จากงานวิจัยของ เดนแฮม (Denham. 1989) พบว่า ความโกรธและความตึงเครียดของแม่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความสุขของลูก แต่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเศร้าและความตึงเครียดของลูก กล่าวคืออารมณ์โกรธของแม่ทำให้ความสุขของลูกลดน้อยลง และแม่ที่มักจะแสดงอารมณ์ทางลบโดยเฉพาะอารมณ์โกรธ จะมีลูกที่แสดงอารมณ์ทางบวกน้อยและแสดงอารมณ์ทางลบมากกว่าในแต่ละสถานการณ์ เพราะมันเป็นการยากสำหรับเด็กเหล่านี้ที่จะจัดการสถานการณ์ทางอารมณ์ด้วยตนเอง กล่าวได้ว่า การแสดงอารมณ์ทางลบของพ่อแม่เป็นการแสดงให้เด็กเห็นถึงการไม่

สามารถควบคุมได้ และจะเป็นเหมือนกับการลงโทษเด็ก ซึ่งเด็กจะซึมซับสิ่งเหล่านี้ได้ตั้งแต่วัยเตาะแตะ

จากแนวคิดการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์ และงานวิจัยเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ของพ่อแม่ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงอารมณ์และความสามารถในการจัดการอารมณ์ของเด็กตั้งที่นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์ของพ่อแม่กับความสามารถทางอารมณ์ รวมถึงการควบคุมอารมณ์ของเด็กอย่างชัดเจน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมโดยการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธของแม่มาศึกษาเป็นตัวแปรทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก

การสอนเรื่องอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ โกรธของเด็ก

การสอนหรือการพูดคุยกันเรื่องอารมณ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ทั้งการพูดถึงประสบการณ์ทางอารมณ์ของตัวพ่อแม่เองหรือประสบการณ์ทางอารมณ์ของลูก เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพของพ่อแม่ในการถ่ายทอดเรื่องการจัดการอารมณ์ให้แก่ลูก (Lemerise & Dodge. 2000 : 598 ; Kopp. 1989 : 345 ; Dunn, Bretherton & Munn : 1987 : 134) เนื่องจากคำพูดของพ่อแม่ทำให้ลูกได้เรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์โดยตรง ช่วยให้เข้าใจอารมณ์ได้อย่างดี และสื่อถึงรูปแบบการแสดงออกและการควบคุมตนเองได้ดี (Kopp. 1989 : 349) ส่วนสถานการณ์ภายในห้องเรียนแม้ว่าจะมีการพูดคุยเรื่องอารมณ์ระหว่างครูกับเด็กอย่างเปิดเผยหรือไม่ก็ตาม สิ่งที่ได้จากการพูดคุยนั้นเป็นข้อมูลสำคัญทั้งที่เป็นนัยและอย่างชัดเจนแก่เด็กเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์เช่นกัน (Hyson & Lee. 1996 : 60 ; Denham. 1998 : 104 ; citing Denham & Burton. 1996. *A social-emotional intervention program for at risk four-year-olds.*) มิลเลอร์ และสเพอร์รี่ (Miller & Sperry. 1988 : 220) ได้สรุปหน้าที่สำคัญของภาษาสื่ออารมณ์เอาไว้ 3 ประการ คือ

1. ทำให้เฉพาะเจาะจงได้ว่าความรู้สึกอย่างไร พูดอย่างไร และทำอย่างไรในแต่ละสถานการณ์
2. สื่อถึงสถานการณ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้น ณ เวลาและสถานที่ในปัจจุบันได้ ผู้ถ่ายทอดใช้วิธีการระลึกถึงประสบการณ์ทางอารมณ์ที่เคยเกิดขึ้น และสื่อออกมาทางคำพูดให้เด็กเห็นภาพเกี่ยวกับอารมณ์ที่เป็นไปได้
3. ลักษณะเฉพาะของภาษา เช่น น้ำเสียง ท่วงทำนองการเปล่งเสียง สำนวนคำพูดที่ใช้ สามารถสื่อสารถึงความรู้สึกของผู้พูดได้เป็นอย่างดี

การสื่อสารของพ่อแม่กับเด็กทางคำพูดเกี่ยวกับประสบการณ์ทางอารมณ์ โดยการพูดถึงชื่อ สาเหตุ และผลที่เกิดตามมาของอารมณ์ต่างๆ จะช่วยให้เด็กเชื่อมโยงความเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดอารมณ์ สถานการณ์ การแสดงออก และคำพูดที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจธรรมชาติของอารมณ์ และเก็บเป็นข้อมูลในโครงสร้างทางสมองเกี่ยวกับประสบการณ์ทางอารมณ์ (Denham. 1998 : 138 ; Denham & Auerbach. 1995 : 312) ดังที่มีผลการวิจัยพบว่า ภาษาสื่ออารมณ์ที่ลูกพูดกับแม่และที่แม่พูดกับลูกเมื่ออายุ 3 ปี มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องอารมณ์ของเด็กเมื่ออายุ 6 ปี (Dunn, Brown & Beardsall. 1991 : 451) พบผลสอดคล้องกับงานวิจัยที่ ดัน และคณะ (Dunn, et al. 1991 : 1362) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาสื่ออารมณ์ที่แม่และเด็กวัย 33 เดือนใช้สื่อสารกันกับความเข้าใจเรื่องอารมณ์ของเด็กเมื่ออายุ 40 เดือน โดยพบว่า ทั้งภาษาที่ลูกใช้สื่ออารมณ์ของตน (โดยเฉพาะการที่ลูกพูดเกี่ยวกับสาเหตุของอารมณ์ต่างๆ) และภาษาสื่ออารมณ์ที่แม่ใช้กับลูก มีความเกี่ยวข้องกับความเข้าใจเรื่องอารมณ์ของลูก ทั้งนี้โดยไม่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการพูดหรือประสบการณ์ทางภาษาที่เด็กเคยมีมาก่อน และผลจากงานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้ยังพบผลเหมือนกันว่า แม่ที่ทำการอธิบายเกี่ยวกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นทันทีในระหว่างอยู่ในสถานการณ์การทดลองที่ห้องแล็บ จะมีลูกที่สามารถเข้าใจอารมณ์ต่างๆ ได้ดี

การที่แม่เน้นโดยการพูดซ้ำสิ่งที่ลูกพูดออกมา พูดเกี่ยวกับการกระทำของลูก หรือพูดเกี่ยวกับความรู้สึกของตนเอง ทำให้ข้อมูลทางอารมณ์ที่ลูกได้รับเด่นชัดขึ้น จะเป็นการกระตุ้นให้ลูกให้ความสนใจเกี่ยวประสบการณ์ทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น และการที่แม่อภิปรายเรื่องอารมณ์อย่างเปิดเผย จะทำให้ลูกเรียนรู้เกี่ยวกับแง่มุมต่างๆ ของอารมณ์รวมทั้งสถานการณ์ตัวอย่างของอารมณ์นั้นๆ และสามารถจำแนกแยกแยะอารมณ์พื้นฐานได้ (Dunn, Brown & Beardsall. 1991 : 449 ; Dunn, et al. 1991 : 1353) นอกจากนี้พ่อแม่ที่พูดคุยเรื่องอารมณ์และส่งเสริมความสามารถนี้ให้แก่ลูก จะทำให้ลูกมีรูปแบบการแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมและแยกแยะกระตุ้นกับพฤติกรรมออกจากกันได้ เพราะในบทสนทนาเกี่ยวกับอารมณ์ของแม่จะมีการกล่าวถึงการวิเคราะห์ การอนุมานสาเหตุ การกำหนดบทบาทของสถานการณ์กระตุ้นอารมณ์ รวมทั้งความคิด ความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่น รวมถึงคำพูดแสดงความรู้สึกเพื่อชี้แนะหรือควบคุมพฤติกรรม ซึ่งเป็นวิธีการส่งเสริมให้เด็กทำการสำรวจ วินิจฉัยอารมณ์โดยตรง ทำให้เด็กตระหนักถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่มากขึ้น และกระตุ้นให้เด็กมุ่งความสนใจและดำเนินการกับข้อมูลทางอารมณ์ที่รับรู้ (Denham. 1998 : 134) โดยจัดกระบวนการความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างเหตุการณ์และอารมณ์ และพยายามค้นหาวีธีที่จะใช้ควบคุมอารมณ์ของตนเอง (Kopp. 1989 : 347) ขณะเดียวกันการพูดคุยเรื่องอารมณ์ของพ่อแม่จะมีการอ้างอิงถึงวัฒนธรรมและบรรทัดฐานของครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ลูกเรียนรู้ว่า การรู้สึกและวิธีการ

แสดงออกแบบใดถูกต้องสมควร และแบบใดที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมควร รู้ว่าในสถานการณ์อย่างนี้ไม่ควรทำเช่นไร แต่ควรทำเช่นไร ตามบรรทัดฐานของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ เพราะแต่ละสังคมอาจจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์แตกต่างกันไป อย่างเช่น ถ้าเป็นเด็กผู้ชายหรือเป็นเด็กผู้หญิงควรจะแสดงอารมณ์อย่างไร หรือในกรณีที่สถานการณ์ทางอารมณ์แบบเดียวกัน แต่ผู้ร่วมในสถานการณ์หรือคู่กรณีเป็นเพื่อนหรือเป็นผู้ใหญ่ ควรจะแสดงออกอย่างไร (Denham, 1998 : 115 - 116, 165 - 166) อีกประการหนึ่ง ภาษาสื่ออารมณ์ที่พ่อแม่ใช้หรือสอนให้เด็กในระหว่างการพูดคุยกันเรื่องอารมณ์ จะช่วยให้เด็กมีหนทางใหม่ในการแสดงอารมณ์ โดยภาษาช่วยให้เด็กบอกอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้ ช่วยให้เข้าใจข้อมูลป้อนกลับของอารมณ์นั้นๆ และภาษาสื่ออารมณ์อาจช่วยเพิ่มความพยายามของเด็กในการควบคุมอารมณ์ระหว่างบุคคล ในการมีอิทธิพลเหนือกว่าหรือเพื่อการคบหาสมาคมกับผู้อื่น เช่น เด็กเรียนรู้ที่จะใช้คำพูดเกี่ยวกับอารมณ์ในสถานการณ์ทางอารมณ์ของผู้อื่นเพื่อปลอบโยน ล้อเลียน ล้อเล่น (Kopp, 1989 : 347)

กล่าวโดยสรุป การพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกหรือระหว่างครูกับเด็ก และการสอนให้เด็กใช้คำพูดสื่ออารมณ์ของตนให้ถูกต้อง เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการจัดการอารมณ์ คือ มีรูปแบบการแสดงออกที่เหมาะสมในสถานการณ์ทางอารมณ์ต่างๆ ทั้งนี้โดยการที่เด็กหวนระลึกถึงสถานการณ์ทางอารมณ์ที่เคยเกิดขึ้น และบทสนทนากับพ่อแม่หรือครู ซึ่งจะสะท้อนถึงความรู้สึก ณ เวลานั้นได้อย่างดี และช่วยให้เด็กเห็นแนวทางในการควบคุมอารมณ์

สำหรับการส่งเสริมเด็กให้มีความสามารถในการจัดการอารมณ์โกรธ ผู้ใหญ่ควรกระตุ้นให้เด็กพูดเกี่ยวกับสถานการณ์อารมณ์โกรธ กล่าวคือ เราสามารถช่วยให้เด็กเริ่มไตร่ตรองเกี่ยวกับสถานการณ์อารมณ์โกรธได้โดยให้ออกาสพวกเขาพูดถึงมัน ซึ่งเด็กจะเข้าใจอารมณ์โกรธหรืออารมณ์ต่างๆ ได้มากขึ้นเมื่อผู้ใหญ่อธิบายเกี่ยวกับอารมณ์นั้นๆ ให้เด็กฟัง (Denham, Zoller & Couchoud, 1994 : 935) ตัวอย่างในกรณีของครู เมื่อเด็กถูกกวนอารมณ์ให้ขุ่น ครูสามารถช่วยได้โดยการเป็นผู้ฟังที่ดี และไม่ใช้คำพูดในลักษณะที่เป็นการตัดสิน ประเมิน หรือบอกให้เด็กไม่ต้องรู้สึกอะไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งการที่เด็กได้ถกประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึกโกรธและการตอบสนองต่อคู่กรณีกับผู้ใหญ่ที่ยอมรับฟังและให้คำแนะนำที่ดีแก่พวกเขา จะทำให้พวกเขาเริ่มเข้าใจความหมายของสถานการณ์ทางอารมณ์ และเตรียมตัวรับมือกับเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่เด็กมีสภาวะอารมณ์ปกติ ครูอาจใช้กิจกรรมเสริมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ถกเถียง พูดคุยเกี่ยวกับอารมณ์โกรธเพื่อเพิ่มทักษะในการจัดการอารมณ์โกรธให้ดียิ่งขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น ครูสอนให้เด็กรู้คำศัพท์ที่ใช้พูดเกี่ยวกับอารมณ์โกรธ โดยสอนให้รู้ว่าพวกเขามีอารมณ์ความรู้สึก และพวกเขาสามารถใช้คำพูดเพื่ออธิบายอารมณ์โกรธของตนได้ และมันจะเป็นการดีที่จะบอกให้เด็กทดลองใช้คำที่เพิ่งสอนให้ เช่น ครูอาจพูดว่า "หนูสามารถใช้คำพูดบอกให้เพื่อนรู้ว่าหนู

โกรธ" โดยพูดว่า "เฮนรี ฉันโกรธนะที่เธอมาปลุกฉัน" ครูสามารถสอนให้เด็กรู้ว่าความโกรธมีหลายระดับ บางครั้งอาจรู้สึกโกรธน้อย บางครั้งอาจรู้สึกโกรธมาก ซึ่งคำพูดที่ใช้ก็จะแตกต่างกัน ตัวอย่างคำในภาษาไทย เช่น ไม่พอใจ หงุดหงิด อารมณ์เสีย ขุ่นเคืองใจ โกรธ แค้นใจ นอกจากนี้ครูอาจจะสร้างสถานการณ์ขึ้นแล้วกระตุ้นให้เด็กใช้วิธีการตอบสนองในทางตรงแบบไม่ก้าวร้าว เช่น "หนูจะทำอะไร ถ้าใจขณะที่กำลังล้างมือแล้วเพื่อนมาปลุกหนูออกไป" อาจใช้ตุ๊กตาหุ่นกระบอกเป็นสื่อ เช่น "หุ่นกระบอกตัวนี้กำลังโกรธมาก เพราะว่าหุ่นกระบอกอีกตัวหนึ่งมาว่าเขาว่าโง่", "หนูคิดว่าเจ้าหุ่นกระบอกตัวแรกควรจะทำอย่างไร โดยมีข้อแม้ว่าห้ามตีหรือต่่า" หรือใช้หนังสือที่มีโทนเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์โกรธ ตั้งคำถามแล้วทำการอภิปรายกัน (Marion. 1997 : 65 - 66)

การวัดการสอนเรื่องอารมณ์

วิธีการวัดการสอนหรือการพูดคุยเรื่องอารมณ์ระหว่างตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมกับเด็ก ทำได้ทั้งในสภาพการณ์ที่เป็นธรรมชาติ (เช่น การปฏิสัมพันธ์โดยการพูดคุยที่เกิดขึ้นที่บ้าน) และในสภาพการณ์ที่มีการจัดเตรียมรูปแบบหรือสถานการณ์ทุกอย่างไว้พร้อม ตัวอย่างเช่น งานของดัน บาร์วัน และเบิร์ตซัล (Dunn, Brown & Beardsall. 1991) ทำการสังเกตการพูดคุยกันระหว่างแม่กับลูก และระหว่างพี่น้องในสภาพการณ์ที่บ้าน โดยใช้วิธีการบันทึกเทปและการจดบันทึก นอกจากนั้นงานของดัน และคณะ (Dunn, et al. 1991) ก็ทำการวัดการพูดคุยเรื่องอารมณ์ระหว่างแม่กับลูกในบริบทที่บ้านเช่นกัน ส่วนการวัดในบริบทการทดลอง ตัวอย่างเช่น งานของเดนแฮม และเออแบช (Denham & Auerbach. 1995) ให้หนังสือภาพที่ผูกเป็นเรื่องราวแต่ไม่มีคำบรรยายเป็นตัวหนังสือ ซึ่งภาพเหล่านั้นเป็นภาพที่พรรณนาให้เห็นถึงอารมณ์ต่างๆ ของตัวละครในเรื่อง แล้วให้แม่เล่าเรื่องและอภิปรายกับลูกเกี่ยวกับอารมณ์ของตัวละคร โดยผู้วิจัยจะทำการบันทึกเทปการสนทนาเอาไว้ นอกจากนั้นงานของเดนแฮม โซลเลอร์ และโคชูต (Denham, Zoller & Couchoud. 1994) ใช้วิธีให้แม่อภิปรายกับลูกเกี่ยวกับสถานการณ์ทางอารมณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในสภาพการทดลองเช่นกัน ส่วนงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวัดตัวแปรการสอนเรื่องอารมณ์โกรธ โดยให้แม่ระลึกถึงคำบอกหรือคำสอนเกี่ยวกับอารมณ์โกรธที่เคยพูดกับลูก แล้วประเมินแบบสอบถามการสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เหตุผลที่ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลแทนการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติหรือในห้องทดลองอย่างเช่นการวัดในงานวิจัยอื่นดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบข้ามวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องระบุสถานการณ์การสอนที่สอบถามแม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นให้เหมือนกัน เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันได้ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างแม่ทั้งหมดมีจำนวนถึง 200 คน จึงเป็นข้อจำกัดที่ผู้วิจัยไม่สามารถไปทำการสังเกตกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากในหลายสถานการณ์

งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนเรื่องอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์ของเด็ก

มีผลจากงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า การสอนเรื่องอารมณ์ของแม่ขยายความรู้ในเรื่องอารมณ์ให้เด็กมากขึ้น ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ เดนแฮม คูก และโซลเลอร์ และงานของ การ์เนอร์ และคณะ (Denham, Cook & Zoller. 1992 ; Garner, et al. 1997) พบว่า ความถูกต้องแม่นยำของภาษาสื่ออารมณ์ที่แม่ใช้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ของลูก เพื่อสื่อถึงอารมณ์ต่าง ๆ และความเข้าใจสถานการณ์ทางอารมณ์ แม่ที่พูดซ้ำคำพูดแสดงอารมณ์ของลูกในระหว่างที่อภิปรายรูปภาพกัน จะมีลูกที่สามารถเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แม่ที่พูดถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองมาก จะมีลูกที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์มาก ส่วนแม่ที่อภิปรายถึงสาเหตุของการเกิดอารมณ์ต่าง ๆ จะมีลูกที่ใช้คำพูดแสดงอารมณ์ได้ดีขึ้นและระบุสาเหตุของการเกิดอารมณ์ต่าง ๆ ได้มากกว่า 1 ประการ ซึ่งพบเมื่อทำการติดตามผลในเวลา 1 ปีต่อมา (Denham, Zoller & Couchoud. 1994 : 934) อาจกล่าวได้ว่าการที่พ่อแม่สนทนากับลูกเกี่ยวกับอารมณ์ของตนหรืออารมณ์ของลูกเกี่ยวข้องกับการที่ลูกรู้ถึงความเป็นมาเป็นไปและสถานการณ์ของอารมณ์ต่าง ๆ มากขึ้น

งานวิจัยจำนวนหนึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าการพูดคุยเรื่องอารมณ์จะช่วยให้เด็กเรียนรู้เรื่องการแสดงอารมณ์อย่างไร ผู้วิจัยดำเนินการโดยให้แม่และเด็กดูภาพเด็กทารกที่ใบหน้าแสดงอารมณ์โกรธและเสียใจแล้วให้อภิปรายกัน เมื่อการสนทนาเสร็จสิ้นให้หันกลับมาดูที่ภาพอีกครั้งแล้วให้ทั้งแม่และเด็กแสดงอารมณ์ตามรูป โดยผู้วิจัยจะดูความถี่ ลักษณะการดำเนินการตามเป้าหมายเฉพาะของการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ และความถูกต้องของการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ของแม่และเด็กแต่ละคู่ ในเรื่อง 1) การวิพากษ์วิจารณ์ (เช่น "เธอมีสีหน้าประหลาดใจ") 2) การถามคำถาม (เช่น "เธอมีความสุขใช่ไหม") 3) การอธิบาย (เช่น "เขาน่าไปแล้วที่ไม่ยอมให้ใครแตะต้องตัว") 4) คำพูดที่แสดงว่ามีจริยธรรม (เช่น "มันทำให้ฉันรู้สึกเศร้าใจที่เห็นเด็กคนนั้นเสียใจ") และ 5) คำพูดที่สื่อแนวโน้มการแสดงพฤติกรรม ("ฉันจะโกรธถ้าคุณทำเช่นนั้น") จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสื่อสารระหว่างแม่และเด็กโดยเฉพาะในสถานการณ์ทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการแสดงอารมณ์ของเด็กในวัยก่อนเข้าเรียน ผลจากการพูดคุยเรื่องอารมณ์จะช่วยให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจรูปแบบการแสดงอารมณ์ของแม่และของตนเอง โดยการหวนระลึกถึงสถานการณ์ทางอารมณ์ที่เคยเกิดขึ้นและบทสนทนากับแม่ ซึ่งจะสะท้อนถึงความรู้สึกนั้นได้อย่างดีและช่วยให้เห็นแนวทางในการควบคุมอารมณ์ นอกจากนี้การพูดคุยเรื่องอารมณ์ยังช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ความสุขมากกว่าโกรธและเศร้าขณะที่อยู่ในห้องเรียน ยกตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์อารมณ์เศร้า แม่ที่อธิบายอารมณ์ของตนให้ลูกฟังจะมีลูกที่มีความเศร้าในห้องเรียนน้อยกว่า ในทางกลับกันแม่ที่เอาแต่โศกเศร้าคร่ำครวญ ซึ่งเป็นการแสดงรูปแบบของอารมณ์ทางลบโดยผ่านทางคำพูด และไม่ได้อธิบายอารมณ์ของตนให้ชัดเจน จะมีลูกที่มีอารมณ์ทางลบในห้องเรียนมากกว่า (Denham & Auerbach. 1995 : 333 ; Denham. 1998 : 116 - 117 ; citing

Denham, Cook & Zoller. 1992. *Baby looks very sad : Discussions about emotions between mother and preschooler.* ; Izard, Dougherty & Hembree. 1980. *System for identifying affect expressions by holistic judgement.*) นอกจากนี้มีงานวิจัยอีกชุดหนึ่งที่เน้นศึกษาการหวนระลึกถึงอารมณ์ (ดีใจ เสียใจ โกรธ กลัว) ของแม่และเด็ก โดยผู้วิจัยทำการบันทึกเทปการสนทนาในสภาพธรรมชาติ ผลการวิจัยพบว่า แม่ที่พูดเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์มากในระหว่างการสนทนา จะมีลูกที่มีความสุขมากกว่าและโกรธน้อยกว่าในระหว่างการเล่นอิสระในห้องเรียน (Denham, et al. 1997 : 84 ; Denham. 1998 : 117 ; citing Denham, et al. 1994. *Parental contribution to preschoolers' emotional competence : Direct and indirect effects.*)

นอกจากนี้การใช้คำพูดสื่อสารเรื่องอารมณ์ที่แตกต่างกันของแม่แต่ละคน และหน้าที่เฉพาะของการพูดแต่ละแบบ (เช่น การถามคำถาม การอธิบาย การชี้แนะการกระทำ เป็นต้น) ที่สื่อออกมาในแต่ละกรณีเป็นตัวทำนายความเข้าใจเรื่องอารมณ์ของเด็ก ณ ช่วงเวลานั้นและในเวลาต่อมา (Denham, Zoller & Couchoud. 1994 : 934 ; Brown & Dunn. 1992 : 341 ; Dunn & Brown. 1994 : 129 ; Dunn, Bretherton & Munn. 1987 : 135 ; Dunn, Brown & Beardsall. 1991 : 452 ; Dunn, et al. 1991 : 1352) และเป็นการสอนให้เด็กใช้ภาษาสื่ออารมณ์ในแบบเฉพาะของตนเอง (Denham. 1998 : 135) ตัวอย่างเช่น ผลจากงานวิจัยของเดนแฮม และเออแบช (Denham & Auerbach. 1995) แม่ที่ใช้คำพูดสื่ออารมณ์มาก ลูกก็จะใช้คำพูดสื่ออารมณ์มากตามไปด้วย เมื่อพิจารณาตามหน้าที่ของคำพูด (functions of utterances) พบว่า แม่ที่เล่าเรื่องราวจากหนังสือในลักษณะให้ข้อคิดเห็น หรือให้ข้อสังเกต เด็กจะมีการถามคำถามมากขึ้น ส่วนแม่ที่เล่าเรื่องราวในลักษณะการอธิบาย เด็กจะแสดงข้อคิดเห็น พูดชี้แนะพฤติกรรม และพูดในเชิงการสั่งสอน (socializing language) มากขึ้น นอกจากนี้แม่ที่ตั้งคำถามมาก เด็กจะแสดงข้อคิดเห็นและการอธิบายมาก ส่วนแม่ที่ใช้คำพูดชี้แนะพฤติกรรมมาก เด็กก็จะใช้คำพูดในลักษณะชี้แนะพฤติกรรมมากเช่นกันและยังใช้คำพูดในเชิงสั่งสอนด้วย สรุปได้ว่า เทคนิคในการเล่าเรื่องของแม่โดยการตั้งคำถาม อธิบาย พูดชี้แนะพฤติกรรม จะทำให้เด็กมีการพูดคุย อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์มากขึ้น และจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า การตั้งคำถามของแม่เป็นตัวทำนายความเข้าใจเรื่องอารมณ์ของเด็ก นอกจากนี้เมื่อแม่ใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้ลูกพิจารณาเนื้อหาที่เกี่ยวกับอารมณ์ของเรื่องในหนังสือ และเน้นคำพูดที่เกี่ยวกับอารมณ์กลัว เศร้า และรักมากกว่าอารมณ์โกรธ จะทำให้เด็กตอบสนองต่ออารมณ์หุดหู่ของเพื่อนในทางเอื้อสังคม (เช่น ให้การช่วยเหลือ)

ในงานของ เดนแฮม คูก และ โซลเลอร์ (Denham, Cook & Zoller. 1992) พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการพูดของแม่กับการพูดของเด็กและการแสดงอารมณ์ของเด็ก ในโรงเรียนอนุบาล กล่าวคือ แม่ที่อธิบายมากเกี่ยวกับสถานการณ์อารมณ์ จะมีลูกที่แสดงอารมณ์ทางบวกในชั้นเรียนมาก และมีความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์มากกว่าเด็กที่แม่ที่อธิบายน้อย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า เมื่อแม่ใช้วิธีการถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์มาก เด็กจะตอบโดยใช้คำพูดแสดงอารมณ์ในลักษณะการอธิบายมากขึ้น เมื่อแม่อธิบายเกี่ยวกับอารมณ์ เด็กจะถามคำถามไม่กี่คำถามและใช้ภาษาในลักษณะที่สั้นน้อยลง เป็นการแสดงให้เห็นว่าเด็กได้รับข้อมูลเป็นที่พอใจแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้ภาษาสื่ออารมณ์ในลักษณะที่สั้นของเด็กมีความสัมพันธ์กับการใช้ภาษาในลักษณะที่สั้นของแม่ และแม่ที่บรรยายเกี่ยวกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมก็จะมีลูกที่ใช้ภาษาสื่ออารมณ์ได้เหมาะสมเช่นกัน สรุปได้ว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้เรียนรู้ภาษาสื่ออารมณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้นจากแม่ในระหว่างที่พูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ หรือในระหว่างสถานการณ์อารมณ์ จะสามารถจัดการอารมณ์ของตนเองในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดการสอนเรื่องอารมณ์ และงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ของแม่ที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเรื่องอารมณ์ การแสดงอารมณ์ และวิธีการที่เด็กเลือกใช้จัดการอารมณ์ของตนเอง ดังที่นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสอนของแม่เรื่องอารมณ์กับความสามารถทางอารมณ์ รวมถึงการควบคุมอารมณ์ของเด็กอย่างชัดเจน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมโดยการสอนของแม่เรื่องอารมณ์ โกรธมาเป็นตัวแปรทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก

การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็กกับความสามารถทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก

การตอบสนองของพ่อแม่ต่อการแสดงอารมณ์ของลูกทั้งทางอารมณ์และทางพฤติกรรม มิได้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการอบรมสั่งสอนลูกแบบธรรมดา แต่เป็นการกระทำที่จะช่วยให้ลูกสามารถจำแนกอารมณ์ต่างๆ ได้ และเข้าใจสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์ อันเป็นสื่อสำคัญอันหนึ่งที่จะทำให้เด็กรู้ว่าการแสดงอารมณ์หรือการกระทำแบบใดที่เหมาะสมเมื่อเขามีความรู้สึกต่างๆ (Denham, 1998 : 117, 139) ตัวอย่างเช่น พ่อแม่ตอบสนองต่อลูกสาวที่แสดงความกลัวเมื่อเห็นงูโดยการให้ความช่วยเหลือและทำให้เธอรู้สึกดีขึ้น เป็นการสอนลูกสาวให้รู้ว่าเมื่อเห็นงูแล้วแสดงความกลัวเป็นสิ่งที่ยอมรับได้สำหรับพ่อแม่ ซึ่งบุคคลอื่นก็จะเข้าใจและยอมรับได้เช่นกัน ในทางตรงกันข้าม พ่อแม่แสดงความขัดข้องใจหรือหัวเราะเมื่อลูกชายแสดงความกลัวจึงจกที่อยู่ใต้เสื้อผ้า เป็นการสอนลูกชายของตนว่า พ่อแม่ไม่คาดหวังให้แสดงความกลัวเมื่อเห็นจิ้งจก (Queenan, 2000 : 5)

การตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็กแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การตอบสนองแบบเป็นประโยชน์ และการตอบสนองแบบเป็นการลงโทษ

1. การตอบสนองแบบเป็นประโยชน์ (rewarding contingency) คือ การที่ผู้ถ่ายทอดช่วยเด็กให้กลับมามีอารมณ์ทางบวก และช่วยคงความสมดุลทางอารมณ์ โดยรับสภาวะอารมณ์ทางลบของเด็กด้วยการแสดงออกถึงความเข้าใจ ความเป็นห่วง ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีโครงสร้างทางอารมณ์ที่ประสานกันมั่นคง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (Denham. 1998 : 118)

2. การตอบสนองแบบเป็นการลงโทษ (punishing contingency) คือ การที่ผู้ถ่ายทอดตอบสนองโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของเด็ก แสดงการปฏิเสธต่ออารมณ์ที่เด็กแสดงออก มองว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วก็จะผ่านไปโดยไม่มีผลอะไรมากมาย เป็นเพียงแค่เรื่องเล็กน้อยที่น่ารำคาญ จึงเพิกเฉยและให้ความสนใจแต่เรื่องของตนเองหรือสิ่งที่ตนเองต้องการ

นอกจากนี้การปล่อยปละละเลย (laissez-faire) เด็กจนเกินไป โดยเห็นดีเห็นงามกับวิธีการอะไรก็ได้ที่เด็กใช้จัดการอารมณ์ หรือผู้ถ่ายทอดใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น ทำการต่อรองและใช้สินบนเพื่อให้เด็กหยุดแสดงอารมณ์ทางลบ และที่ร้ายแรงที่สุดคือการห้ามไม่ให้เด็กแสดงอารมณ์ เช่น สั่งห้ามไม่ให้เด็กแสดงอารมณ์โกรธออกมา และจะทำโทษทันทีแม้แสดงอาการออกมาเพียงเล็กน้อย ซึ่งการตอบสนองแบบเป็นการลงโทษดังที่กล่าวมาจะทำให้เด็กเสียโอกาสที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์ทางอารมณ์ที่เหมาะสม (Denham. 1998 : 119 - 120 ; Goleman. 1995 : 191)

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการตอบสนองแบบเป็นประโยชน์ และการตอบสนองแบบเป็นการลงโทษ อาจสรุปการตอบสนองต่ออารมณ์โกรธของเด็กอย่างเหมาะสมได้ว่า ควรแสดงความสงบ เป็นกลาง (calm neutrality) หรือแสดงความร่าเริง (cheerfulness) แต่ไม่ควรแสดงอารมณ์โกรธร่วมไปกับเด็กด้วย (Denham. 1998 : 122) เพราะการตอบสนองกลับไปด้วยอารมณ์โกรธก็ยิ่งนำไปสู่ความโกรธต่อเนื่องไปอีก และมีผลให้เด็กไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน (Crockenberg. 1985 : 362) ส่วนการตอบสนองในทางที่ไม่เหมาะสมอื่นๆ เช่น แสดงความเศร้า ความตึงเครียด หรือการพะเน้าพะนอเกินควรจะทำให้เด็กอยู่ในสภาวะอารมณ์ที่แย่ต่อไป มีตัวอย่างงานวิจัย เช่น แม่ที่ตอบสนองต่ออารมณ์โกรธของลูกโดยการแสดงความสงบ เป็นกลาง ร่าเริง จะมีลูกที่มีความสนใจในสภาพแวดล้อมรอบตัว มีอารมณ์ทางบวกต่างๆ และตอบสนองทางบวกต่อคนแปลกหน้าเมื่อแม่ไม่อยู่ (Lemerise & Dodge. 2000 : 597) ส่วนการตอบสนองของแม่ด้วยอารมณ์โกรธเมื่อลูกมีพฤติกรรมดื้อรั้น เด็กจะฝังแน่นอารมณ์โกรธ ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน และกระทำสิ่งใดโดยขาดการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Crockenberg. 1985 : 362)

กล่าวโดยสรุป การตอบสนองของผู้ถ่ายทอด (พ่อแม่) ต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก อาจจะสนับสนุนหรือขัดขวางการมีรูปแบบการแสดงอารมณ์ที่ชัดเจนและเหมาะสมของเด็กได้ (Denham. 1998 : 12) กล่าวคือ ผู้ถ่ายทอดที่ตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็กในทางบวก เช่น

ฟังหรือรออยู่อย่างสนใจ ถามคำถามเพื่อให้ทราบสิ่งที่เด็กคิดหรือรู้สึกอย่างชัดเจน และใช้คำพูดเพื่อให้เด็กกลับมามีสภาวะอารมณ์ที่สมดุลอีกครั้ง หรือที่เรียกว่า การตอบสนองแบบเป็นประโยชน์ (rewarding contingency) อันเป็นวิธีการตอบสนองแบบที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ โดยเด็กจะได้เรียนรู้วิธีการจำแนกอารมณ์ การจัดการและการควบคุมอารมณ์ สามารถเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น และคงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่นได้ แต่ถ้าวการตอบสนองของผู้ถ่ายทอดเป็นไปในทางตรงกันข้าม หรือที่เรียกว่า การตอบสนองแบบเป็นการลงโทษ เช่น ทำเมินเฉยไม่สนใจ บอกให้เด็กหยุดแสดงอารมณ์ทันที หรือใช้วิธีการอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสม เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ยากที่ผลของการพัฒนาอารมณ์ของเด็กจะออกมาในทางที่ดี เพราะผู้ถ่ายทอดได้ตัดโอกาสที่จะใกล้ชิดกับเด็กและให้บทเรียนที่จะช่วยให้เด็กมีความสามารถทางอารมณ์ (Lieberman. 1993 : 35 ; Goleman. 1995 : 191)

การวัดการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก

การวัดการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก ในงานของโรเบิร์ต และสเตรเยอร์ (Roberts & Strayer. 1987) วัดการตอบสนองอารมณ์ของพ่อแม่ต่ออารมณ์หุดหู่ (distress) ของลูกโดยดูในมิติของการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุม ผู้วิจัยใช้วิธีการวัดร่วมกัน 4 แบบ คือ 1) การสังเกตในบริบทที่บ้าน 2) การประเมินของผู้สังเกต โดยประเมิน Parent Rating Scales (Baumrind. 1970) 3) การรายงานของพ่อแม่ โดยประเมิน Child-Rearing Practices Q-Sort (Block. 1965) 4) การสัมภาษณ์เด็ก นอกจากนี้มีการวัดการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็กโดยใช้แบบวัด the Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES) ในแบบวัดแบ่งเป็น 12 สถานการณ์ทั่วไปที่กระตุ้นให้เด็กแสดงอารมณ์ทางลบออกมาแล้วให้พ่อแม่ประเมินว่ามีแนวโน้มที่จะตอบสนองอย่างไรใน 6 แบบคือ 1) ตอบสนองแบบเป็นการลงโทษ (punitive responses) 2) ตอบสนองแบบลดขนาดความสำคัญ (minimization responses) 3) ตอบสนองโดยแสดงความรู้สึกหุดหู่ (distress responses) 4) ตอบสนองโดยส่งเสริมให้เด็กแสดงอารมณ์ออกมาในทางสร้างสรรค์ (encourage expression of emotion) 5) ตอบสนองโดยพยายามทำให้เด็กรู้สึกดีขึ้น (emotion-focused socialization reactions : comforting) 6) ตอบสนองโดยการส่งเสริมให้เด็กหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (problem-focused socialization reactions) (Fabes, et al. 2001 : 910 ; Eisenberg, et al. 1999 : 516 ; Eisenberg, Fabes & Murphy. 1996 : 2231) ส่วนงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวัดการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก โดยให้แม่ระลึกถึงการปฏิบัติของตนเองต่อลูกที่กำลังโกรธ แล้วประเมินแบบสอบถามการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็กกับความสามารถทางอารมณ์ของเด็ก

ตัวอย่างงานวิจัยของการตอบสนองแบบเป็นประโยชน์ มีผลการวิจัยพบว่า แม่ที่แสดงความสุขเมื่อลูกมีความสุข แสดงความอ่อนโยนเมื่อลูกมีความเศร้า และวางตัวสงบเมื่อลูกแสดงอารมณ์โกรธ จะทำให้ลูกสามารถแสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์ แต่ถ้าแม่ตอบสนองในทางลบ โดยแสดงอารมณ์โกรธเมื่อลูกมีความเศร้าหรือโกรธ หรือแสดงความสุขเมื่อลูกมีความเศร้า ก็จะทำให้ขยายวงของอารมณ์ทางลบให้เพิ่มมากขึ้นไปอีก (Denham, Zoller & Couchoud. 1994 : 929) ส่วนงานของ เดนแฮม (Denham. 1993) พบว่า แม่ที่ตอบสนองอย่างเหมาะสมต่อความสุข อารมณ์เศร้า โกรธ และกลัวของเด็ก จะมีลูกที่ควบคุมอารมณ์ของตนได้ดีกว่าตอนที่แม่ไม่อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตอบสนองในทางบวกของแม่ต่ออารมณ์เศร้า โกรธ และกลัวของเด็กในระหว่างมื้ออาหารและตอนที่ไปพบหมอ เป็นตัวทำนายความสุข อารมณ์กลัว โกรธ และการเข้าร่วมกลุ่มตอนที่แม่ไม่อยู่

มีข้อค้นพบจากการเลี้ยงดูลูกด้วยวิธีการในทางบวกแสดงให้เห็นว่า พ่อแม่ที่ให้ความสนใจ เอาใจใส่ ให้ความรัก ความอบอุ่น แสดงความเข้าใจ ยอมรับหรือตอบสนองต่อพฤติกรรมทางอารมณ์ของลูก จะทำให้ลูกมีพื้นฐานอารมณ์ที่มั่นคง (วรารักษ์ รักวิจัย. 2527 : 46 ; ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และทัศนากิจ. 2543 : 1 ; อัจฉรา สุขารมณ์ และอรพินทร์ ชูชม. ม.ป.ป. : 58) สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดี (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 16 ; Metsapelto, Pulkkinen & Poikkeus. 2001 : 169) จัดการอารมณ์ของตนอย่างได้ผลเมื่ออยู่ในสภาวะอารมณ์หงุดหงิด และไม่ตกอยู่ในสภาวะที่ควบคุมตนเองไม่ได้ (Fabes, Eisenberg & Miller. 1990 : 640) มีพฤติกรรมคบเพื่อนอย่างเหมาะสม และมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อย (หรรษา เลหาเสีกุล. 2537 : 64 ; วรรณะ บรรจง. 2537 : 67 ; งามตา วนันทานนท์. 2543 : 83 ; ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. 2536 : 3 - 4) ปรับตัวในโรงเรียนได้ดี (จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. 2533 : 183 ; ดุษฎี โยเหลา. 2535 : 46 ; Pettit. 1997 : 908) นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล โดยพ่อแม่อธิบายเหตุผลในขณะที่ทำการส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของลูก และใช้วิธีการให้รางวัลและการลงโทษอย่างเหมาะสม ประกอบกับการส่งเสริมความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองให้กับเด็ก จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ และพยายามทำการควบคุมอารมณ์ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, อรพินทร์ ชูชม และงามตา วนันทานนท์. 2528 : 4 - 5 ; งามตา วนันทานนท์. 2542 : 4 ; Fabes, Eisenberg, & Miller. 1990 : 640) มีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. 2536 : 3 - 4) และประสบความสำเร็จในการปรับตัวในสังคม (Metsapelto, Pulkkinen & Poikkeus. 2001 : 169)

สำหรับผลการวิจัยของการตอบสนองแบบเป็นการลงโทษ เช่น งานของมาลาเทสตาและคณะ (Malatesta, et al. 1989) พบว่า อารมณ์เศร้าและอารมณ์โกรธของเด็กในระหว่างการกลับมารวมกลุ่มในสถานการณ์ที่แตกต่างจากเดิม (สถานการณ์ที่ผู้วิจัยจัดไว้) สามารถทำนายได้โดยการมีอารมณ์เศร้าหรือโกรธในสถานการณ์ในลักษณะเดียวกันในอดีต และการที่แม่ขาดความเอาใจใส่ในการตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็กเมื่อตอนที่อายุน้อย ในงานของ เดนแฮมและคณะ (Denham, et al. 1994) พบว่า การตอบสนองของทั้งพ่อและแม่ต่อการแสดงอารมณ์ของลูกในลักษณะที่เป็นการเสริมกำลังให้เกิดผลในทางลบ (เช่น การบอกให้เด็กหยุดแสดงอารมณ์) หรือการเพิกเฉยไม่สนใจต่ออารมณ์ของลูกนั้นเป็นตัวทำนายทางลบของความเข้าใจเรื่องอารมณ์

จากการรายงานของแม่ที่ใช้วิธีการลดขนาดอารมณ์หรือวิธีการในเชิงลงโทษ เช่น "ฉันบอกแก่ลูกว่าเขาทำเกินไปแล้วนะ" หรือ "ฉันบอกแก่ลูกว่าถ้าร้องไห้ละก็ จะต้องกลับไปห้องของตัวเองเดี๋ยวนี้" ทำให้ลูกของพวกเธอพยายามที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์อารมณ์โกรธ แสดงออกทางอารมณ์น้อย พยายามทำให้ตนเองสงบลง และไม่ขอความช่วยเหลือจากแม่ในการควบคุมอารมณ์ ส่วนแม่ที่รายงานว่ารู้สึกแย่หรือหดหู่กับการแสดงอารมณ์ของลูก เช่น "ฉันรู้สึกแย่และไม่สบายใจเพราะสิ่งที่ลูกแสดงออก" จะมีลูกที่มีความตึงตันเวลาโกรธ แต่ก็ไม่ค่อยแสดงอารมณ์ออกมา และแสดงความเข้มของอารมณ์โกรธให้น้อย เด็กเหล่านี้ต้องการจัดการทุกอย่างด้วยตนเอง แต่ถ้าพ่อแม่ตอบสนองโดยมุ่งเน้นที่ประเด็นปัญหาซึ่งส่งเสริมการแสดงออกหรือการกระทำในทางที่สร้างสรรค์ เช่น "ฉันช่วยลูกคิดหาอย่างอื่นทำ" พบว่า การทำเช่นนั้นมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มของอารมณ์โกรธของเด็ก และในกรณีที่พ่อแม่ตอบสนองโดยมุ่งเน้นที่อารมณ์ เช่น "ฉันทำให้ลูกสบาย และพยายามทำให้เขารู้สึกดีขึ้น" มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้วิธีการพูดต่อต้านในการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก และมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มของอารมณ์โกรธ และการจัดการอารมณ์โดยการระบายอารมณ์ออกมาทางอ้อม (Eisenberg, et al. 1994 : 111 ; Denham. 1998 : 167 -168 ; citing Fabes, Eisenberg & Bernzweig. 1990. *The coping with children's negative emotions scale : Description and scoring.* ; Morales & Bridges. 1997. *Associations between parental attitude and the development of emotion regulation.*)

จากแนวคิดการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก และงานวิจัยเกี่ยวกับการตอบสนองของพ่อแม่ในแบบเป็นประโยชน์ (rewarding contingency) ต่อการแสดงอารมณ์ของเด็กที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของเด็กในการแสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์ และหาวิธีการจัดการอารมณ์ตนเองได้ ดังที่นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองของพ่อแม่ต่อการแสดงอารมณ์ของเด็กกับความสามารถทางอารมณ์ รวมถึงการ

ควบคุมอารมณ์ของเด็กอย่างชัดเจน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมโดยการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กมาศึกษาเป็นตัวแปรทำนาย พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก

เพศเด็กกับการควบคุมอารมณ์และการได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์

เพศเด็กกับการควบคุมอารมณ์

บุคคลโดยทั่วไปมักมีอคติว่า เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะมีการอ่าน ตีความ และตอบสนองอารมณ์แตกต่างกัน เช่น เด็กผู้ชายมักจะแสดงอารมณ์โกรธบ่อยครั้งกว่าเด็กผู้หญิง ในขณะที่เด็กผู้หญิงจะแสดงอารมณ์เศร้ามากกว่าเด็กผู้ชาย และการแสดงอารมณ์โกรธของเพศชายจะแสดงออกด้วยวิธีการที่ค่อนข้างรุนแรงมากกว่า และเป็นไปในทางก้าวร้าวกว่าเพศหญิง (Doyle & Biaggio. 1981 : 154) อย่างไรก็ตามการแสดงอารมณ์โกรธของเพศชายและหญิงนั้นเกี่ยวข้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละแห่งด้วย (Lemerise & Dodge. 2000 : 596) สำหรับการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงก็แตกต่างกัน โดยเด็กผู้หญิงมักจะแก้สถานการณ์ด้วยการพยายามลดความรุนแรงของความขัดแย้งให้น้อยลงมากกว่าเด็กผู้ชาย กล่าวคือ เด็กผู้หญิงจะใช้ยุทธวิธีจัดการอารมณ์โกรธที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้นไปอีก และยังคงรักษาสัมพันธภาพระหว่างกันเอาไว้มากกว่าเด็กผู้ชาย ส่วนเด็กผู้ชายจะใช้วิธีที่ใช้กำลังมากกว่า (Miller, Danaher & Forbes. 1986 : 544) และใช้วิธีการที่มุ่งเน้นที่ตนเอง (self-oriented) เช่น การหันเหความสนใจ (distraction) หรือการไม่ยอมรับ (denial) ในขณะที่วิธีการของเด็กผู้หญิงสะท้อนให้เห็นความอ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อม และใช้สิ่งที่อยู่รอบตัว เช่น การมองหาคนสนับสนุน (social support seeking) (Wertlieb, Weigel & Feldstein. 1987 : 532) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความแตกต่างกันในเรื่องเป้าหมายของการควบคุมอารมณ์โกรธของทั้งสองเพศ โดยเพศชายมักจะกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ในขณะที่เพศหญิงจะกระทำเพื่อคงความสัมพันธ์หรือความกลมเกลียวระหว่างกันเอาไว้

ผลจากการวิจัยของเฟบส์ และไอเซนเบิร์ก (Fabes & Eisenberg. 1992 : 123 - 124) ที่ทำการสังเกตสาเหตุที่ทำให้เด็กโกรธ และการตอบสนองของเด็กต่อการถูกกระตุ้นในระหว่างการเล่นอิสระพบว่า ถ้าสาเหตุที่ทำให้เด็กโกรธเกิดจากการถูกกระทำทางกาย ทางคำพูด หรือด้วยเรื่องการให้ปฏิบัติตามคำสั่ง เด็กจะมีวิธีจัดการอารมณ์โกรธแตกต่างกันไปตามเพศ โดยเด็กผู้ชายมักจะระบายอารมณ์ออกมา (venting) ในรูปแบบต่างๆ เช่น ร้องไห้ แสดงอาการขุ่นเคือง แสดงความเกรี้ยวกราด ในขณะที่เด็กผู้หญิงจะแสดงการต่อต้านโดยมักจะโต้เถียงยืนยันความคิดตน (self-assertiveness) แต่ในกรณีที่เป็นเด็กที่มีความสามารถทางสังคมและเป็นที่รู้จักของเพื่อนๆ จะไม่ค่อยตกเป็นคู่กรณีในสถานการณ์ขัดแย้งจากอารมณ์โกรธ แต่ถ้าร่วมอยู่ในสถานการณ์ด้วยก็มักจะไม่ได้เกิดจากสาเหตุที่ถูกกระทำทางร่างกาย หรือถูกเพื่อนปฏิบัติ และเด็กพวกนี้

จะจัดการกับอารมณ์โกรธในวิถีทางตรง แสดงออกให้เห็นชัดเจนโดยไม่ขยายผลความขัดแย้งให้บานปลาย หรือทำลายสัมพันธภาพระหว่างกัน โดยทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะทำการต่อต้านโดยแสดงสีหน้าหรือคำพูดที่แสดงความไม่พอใจหรือไม่ยอมรับ แต่จะไม่ตอบโต้ในลักษณะที่เป็นการแก้แค้น เอาคืน หรือขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่

มีงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะปิดบังอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กผู้ชาย (Cole. 1986 : 1318 ; Sarni. 1984 : 1508) โคล (Cole. 1986) พบว่า เด็กผู้หญิงจะสร้างยิ้มได้มากกว่าเด็กผู้ชายเมื่อได้รับรางวัลที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง นอกจากนี้เด็กผู้หญิงยังมีความรู้สึกไวต่อบริบททางสังคม กล่าวคือ เด็กผู้หญิงสามารถยิ้มเมื่ออยู่ในบริบททางสังคมและไม่ยิ้มเมื่อออกนอกบริบทแล้ว ในงานของ เดวิส (Davis. 1995) ทำการทดสอบสมมติฐานว่าเด็กผู้หญิงมีแรงจูงใจที่จะควบคุมการแสดงอารมณ์ของตนเองมากกว่าเด็กผู้ชายหรือไม่ โดยทำการศึกษาอยู่บนแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถของเด็กในการปิดบังอารมณ์ทางลบ (เช่น ความผิดหวัง) ด้วยอารมณ์ทางบวก (เช่น ความสุข) วัดโดยการให้เด็กทำกิจกรรมอย่างหนึ่งและจะได้รับรางวัลตอบแทนในภายหลัง ซึ่งเด็กบางคนจะได้รับรางวัลอย่างที่ต้องการแต่บางคนจะไม่ได้ รับ ผู้วิจัยจะทำการสังเกตและนำการแสดงออกของเด็กทั้งสองฝ่ายมาเปรียบเทียบกัน เพื่อจะดูการจัดการอารมณ์ของเด็กที่ไม่ได้รับรางวัลอย่างที่ต้องการ พบผลสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่ว่า เด็กผู้หญิงจะแสดงอารมณ์ทางลบในระดับต่ำกว่า และสามารถแสดงอารมณ์ในทางบวกออกมาได้มากกว่าเด็กผู้ชายเมื่อได้รับรางวัลที่ไม่เป็นไปตามความต้องการ

เพศเด็กกับการได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์

รูปแบบการกระทำต่ออารมณ์ในการอ่าน ดีความ และตอบสนองอารมณ์แบบเฉพาะดังที่กล่าวข้างต้น อาจเกิดจากสาเหตุที่เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์แตกต่างกัน (Queenan. 2000 : 1) ทั้งนี้พบผลการวิจัยว่า พ่อแม่หรือพี่จะพูดเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์มากกับลูกหรือน้องที่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย (Dunn, Bretherton & Munn. 1987 : 136 ; Fivush. 1989 : 687 ; Kuebli & Fivush. 1992 : 694) ฟิวช และคณะ ได้ทำการศึกษาวิธีการที่แม่และลูกวัย 30 - 70 เดือนอภิปรายกันถึงแง่มุมต่างๆ ของอารมณ์จากประสบการณ์ในอดีตพบว่า แม่ใช้ภาษาสื่อถึงความรู้สึกโดยรวม และคำพูดที่บ่งบอกถึงอารมณ์ต่างๆ อย่างเด่นชัดกับลูกผู้หญิง (Fivush. 1989 : 688 ; Kuebli, Butler & Fivush. 1995 : 279 ; Kuebli & Fivush. 1992 : 695) สำหรับการถ่ายทอดโดยการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ มีงานวิจัยพบว่า มีการถ่ายทอดแตกต่างกันไปตามเพศเด็กเช่นกัน เช่น พ่อแม่จะแสดงอารมณ์ต่างๆ ออกทางสีหน้าต่อเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย (Malatesta, et al. 1989 : 49 ; Malatesta & Haviland. 1982 : 997) ตอบสนองในทางเอื้อสังคมต่อการแสดงอารมณ์ของลูกสาวมากกว่าของลูกชาย (Queenan. 2000 : 26)

อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์ของพ่อแม่ที่แตกต่างตามเพศเด็กก็ขึ้นอยู่กับชนิดของอารมณ์ด้วย มีผลการวิจัยพบว่า แม่จะอภิปรายเกี่ยวกับอารมณ์เศร้าบ่อยครั้งกับลูกสาว และอภิปรายเกี่ยวกับอารมณ์โกรธบ่อยครั้งกับลูกชาย (Fivush. 1989 : 688 ; Kuebli, Butler & Fivush. 1995 : 280 ; Kuebli & Fivush. 1992 : 695 ; Queenan. 2000 : 26) การ์เนอร์, โรเบิร์ตสัน และสมิท (Garner, Robertson & Smith. 1997) ตรวจสอบจากรายงานของพ่อแม่เกี่ยวกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์ต่อลูกชายและลูกสาว พบว่า แม่รายงานว่าตนเป็นตัวแบบแสดงทั้งอารมณ์เศร้าและอารมณ์ทางบวกต่าง ๆ บ่อยครั้งกว่าพ่อ และแสดงต่อลูกสาวมากกว่าลูกชาย นอกจากนี้พ่อแม่ไม่ต้องการให้ลูกชายแสดงความเศร้าหรือความกลัวออกมา ในขณะที่ลูกสาวจะต้องระงับไม่แสดงความโกรธออกมา (Denham. 1998 : 123 ; citing Casey, et al. 1993. *Parental regulation of children's emotional responses : Will wishing make it so?*.)

ในกรณีของอารมณ์โกรธ มีงานวิจัยพบว่า ถ้าลูกสาวแสดงอารมณ์โกรธแม่จะไม่ยอมรับ เพิกเฉยหรือบอกให้หยุดการกระทำ แต่สำหรับลูกชายกลับได้รับความสนใจจากการแสดงอารมณ์โกรธ (Malatesta & Haviland. 1982 : 998 ; Lemerise & Dodge. 2000 : 596) สอดคล้องกับงานของ โคชันสกา (Denham. 1998 : 123 ; citing Kochanska. 1987. *Socializing of young children's anger by well and depressed mothers.*) พบว่า แม่จะให้ความสนใจ แสดงความเป็นห่วงกับอารมณ์โกรธของลูกชายมากกว่าลูกสาว และจะแสดงความรัก ความเมตตาต่อลูกชายที่โกรธ ทำตามความต้องการของเด็ก หรือใช้ยุทธวิธีการควบคุมทางสติปัญญา แต่ไม่พบว่าแสดงออกในลักษณะดังกล่าวกับลูกสาว ส่วนในงานของ ควีนัน (Queenan. 2000) พบว่า แม่จะใช้วิธีการอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่ออธิบายให้ลูกเข้าใจถึงสาเหตุและผลของอารมณ์โกรธ ซึ่งพ่อจะใช้คำพูดชี้นำ (guiding comments) และใช้คำพูดในเชิงสั่งสอน (socializing comments) นอกจากนี้พ่อจะตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ทางลบของลูกชายด้วยการแสดงความหดหู่หรือไม่ก็ตอบสนองโดยเน้นที่ตัวปัญหา (problem-focused responding) มากกว่าที่จะตอบสนองเช่นนั้นกับลูกสาว

จากแนวคิดและผลการวิจัยที่นำเสนอข้างต้นเกี่ยวกับความแตกต่างของวิธีการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กเพศชายและหญิง และการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ที่ตัวแทนการถ่ายทอดกระทำแตกต่างกันไปตามเพศเด็ก เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเพศกับพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็ก และการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ของพ่อแม่ต่อเด็ก ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรเพศมาศึกษาเป็นตัวแปรทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก และศึกษาเป็นตัวแปรจัดกลุ่มของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่

ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม

ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมตะวันออกมักจะอธิบายได้โดยหลักความเกี่ยวข้องกัน - การแยกออกจากกัน (relatedness - separatedness) หรือมิติความแตกต่างทางวัฒนธรรมในด้านปัจเจกนิยม - กลุ่มนิยม (individualism - collectivism) กล่าวคือ ในวัฒนธรรมตะวันตกพ่อแม่จะมองว่าลูกเป็นบุคคลแยกออกจากตนเอง ในขณะที่วัฒนธรรมทางตะวันออกพ่อแม่จะมองว่าลูกเป็นส่วนขยายของตนเอง ทำให้มีสายใยความผูกพันทางอารมณ์อย่างแน่นแฟ้น มีความรู้สึกว่าเป็นหนึ่งเดียวกัน และเป้าหมายสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูคือการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม ลักษณะดังเช่นที่กล่าวนี้จะเห็นได้ชัดในแม่ชาวญี่ปุ่น (Friedlmeier & Trommsdorff. 1999 : 686) นอกจากนี้ค่านิยมที่ปรากฏชัดในวัฒนธรรมเอเชียมักจะมีลักษณะที่สะท้อนถึงขนบธรรมเนียมการเน้นกลุ่มมากกว่าตัวบุคคล และเน้นการร่วมมือมากกว่าการแข่งขันหรือการครอบงำ (Dion & Yee. 1987 : 175) รวมทั้งค่านิยมเรื่องการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความกลมเกลียว และการซ่อนเร้นการแสดงอารมณ์ (Zahn-Waxler, et al. 1996 : 2462) ในทางตรงกันข้ามวัฒนธรรมตะวันตกจะมีลักษณะค่านิยมที่เน้นความอิสระไม่ขึ้นกับใคร การบรรลุศักยภาพแห่งตน การกล้าแสดงออก และการแสดงอารมณ์อย่างเปิดเผย

สำหรับประเทศไทยกับญี่ปุ่นซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมตะวันออกเหมือนกัน และอยู่ในมิติทางวัฒนธรรมกลุ่มเดียวกันหลายมิติ คือ มีลักษณะวัฒนธรรมเป็นกลุ่มนิยม (collectivism) มีความเหลื่อมล้ำทางอำนาจมาก (large power distance) และมีการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนมาก (strong uncertainty avoidance) แต่มีอยู่มิติหนึ่งที่วัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นแตกต่างกันคือ ความเป็นชาย - ความเป็นหญิง (masculine - feminine) โดยญี่ปุ่นถูกจัดอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมที่มีลักษณะความเป็นชาย ส่วนไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมที่มีลักษณะความเป็นหญิง ตามหลักการของมิติความเป็นชายในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว พ่อจะมีบทบาทในครอบครัวเด่นมากกว่าแม่ ผู้เป็นพ่อจะจัดการเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริง (facts) ต่างๆ ส่วนแม่จะเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับเรื่องในทางความรู้สึก (feelings) พ่อและแม่จะไม่ค่อยปลอบประโลมใจลูกหรือแสดงออกถึงความห่วงใย รักใคร่ ลักษณะดังที่กล่าวมาเป็นตัวแบบในเรื่องบทบาทให้ลูกได้เรียนรู้ว่า เด็กผู้ชายจะต้องกล้าแสดงตน (assert themselves) และเด็กผู้หญิงจะต้องเป็นคนเอาอกเอาใจซึ่งในขณะเดียวกันก็จะได้รับการเอาอกเอาใจ เด็กผู้ชายต้องไม่ร้องไห้และแสดงการต่อสู้เอาชนะเมื่อถูกผู้อื่นกระทำ ส่วนเด็กผู้หญิงอาจร้องไห้ได้แต่ไม่ควรแสดงการตอบโต้เช่นเด็กผู้ชาย นอกจากนี้ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะได้รับการปลูกฝังให้มีความทะเยอทะยาน ชอบการแข่งขัน และชื่นชมผู้ที่แข็งแกร่ง ส่วนหลักการของมิติความเป็นหญิงเกี่ยวกับครอบครัว พ่อและแม่จะมีบทบาทเด่นพอๆ กัน ทั้งสองฝ่ายสามารถเป็นผู้จัดการเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริงและเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกได้ ร่วมกันสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้ครอบครัวและคงความสัมพันธ์ของกันและ

กัน พ่อและแม่แสดงอำนาจตามบทบาทหน้าที่ไปพร้อมๆ กับการแสดงออกถึงความห่วงใย รักใคร่ต่อลูก ลักษณะดังกล่าวแสดงตัวแบบให้ลูกเห็นว่าหญิงและชายมีความเท่าเทียมกัน เด็กผู้หญิงและผู้ชายร้องไห้ได้และไม่ควรแสดงการต่อสู้เอาชนะเมื่อถูกผู้อื่นกระทำ ในวัฒนธรรมความเป็นหญิงเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะไม่ค่อยได้รับการปลุกฝังเรื่องความทะเยอทะยาน แต่จะได้รับการสอนให้อยู่อย่างสงบเสถียร (modest) และรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้ที่ถูกกดขี่ข่มเหง (Hofstede, 1991 : 87 - 89)

ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมกับการถ่ายทอดทางสังคมและการควบคุมอารมณ์

ความเชื่อและเป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กในแต่ละวัฒนธรรมจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก เพราะแม่จะตอบสนองต่อพฤติกรรมของลูกตามความเชื่อและความคาดหวังของตนเอง ตามระบบความหมายเฉพาะ (subjective meaning system) ที่ได้รับการส่งผ่านกันมาในแต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรม (Friedlmeier & Trommsdorff, 1999 : 685) โดยวิธีการนี้จะทำให้เกิดรูปแบบการปฏิสัมพันธ์เฉพาะระหว่างแม่กับลูก ดังนั้นพฤติกรรมของเด็กที่ต่างกันในแต่ละวัฒนธรรมอาจกล่าวได้ว่าสืบเนื่องมาจากการที่เด็กได้รับประสบการณ์ตามรูปแบบการปฏิสัมพันธ์กับผู้เลี้ยงดูที่แตกต่างกัน (Friedlmeier & Trommsdorff, 1999 : 686) สำหรับเรื่องของอารมณ์ ในบางสังคมไม่นิยมให้แสดงออกทางอารมณ์แต่ในบางสังคมอาจมองว่าการแสดงอารมณ์ออกมานั้นเป็นการเพิ่มรสชาติให้กับการสื่อสาร วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะการตอบสนองทางอารมณ์ของคนในสังคมนั้นๆ นอกจากนี้กระบวนการตีความอารมณ์ รวมถึงยุทธวิธีที่บุคคลจะเลือกใช้ในการควบคุมอารมณ์ก็แตกต่างกันในแต่ละสังคมด้วย ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ (Saarni, 1998 : 648) จากข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่า การควบคุมอารมณ์ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่เป็นผลมาจากกระบวนการทางวัฒนธรรม และการถ่ายทอดทางสังคมหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ที่ต่างกันในแต่ละวัฒนธรรมนั้นเป็นกุญแจสำคัญเพื่อการเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก และทำให้คาดหวังได้ว่าการควบคุมอารมณ์ของเด็กต่างวัฒนธรรมกันน่าจะมี ความแตกต่างกันด้วย (Friedlmeier & Trommsdorff, 1999 : 685 ; Thompson, 1994 : 33)

ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของวัฒนธรรมกับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์ที่เด็กได้รับและการควบคุมอารมณ์ของเด็ก เช่น งานของซาร์น-วอกเซอร์ และคณะ (Zahn-Waxler, et al. 1996) ที่ทำการตรวจสอบผลสะท้อนที่เกิดจากความแตกต่างกันของลักษณะการอธิบายเกี่ยวกับตนเอง (self-construal) ระหว่างวัฒนธรรมตะวันออกที่เน้นเรื่องกลุ่มและความร่วมมือ กับวัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นตัวบุคคลและการแข่งขัน ที่จะสื่อออกมาทางภาษา พฤติกรรม และอารมณ์ของเด็กญี่ปุ่นและเด็กอเมริกันอายุประมาณ 4 - 6 ปี ในการแก้

ปัญหาความขัดแย้งและความหตุที่เกิขึ้นระหว่างบุคคลอย่างไร โดยพิจารณาค่านิยมการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละวัฒนธรรมประกอบด้วย ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเด็กได้รับฟังสถานการณ์กระตุ้นอารมณ์แล้ว (บล็อกที่สร้างเป็นปราสาทพังลง เห็นพ่อแม่ไปเที่ยวกันแต่ไม่ได้พาตนไปด้วย ถูกสั่งให้หยุดเล่นแล้วไปเข้านอน ถูกตี ได้ยินพ่อแม่ทะเลาะกัน ต้องการเข้าไปรวมเล่นกับกลุ่มเพื่อน ต่อสู้กันในโรงยิมที่จัดเป็นป่า) เด็กอเมริกันเลือกป้ายรูปหน้าแสดงอารมณ์ที่ตรงกับความรู้สึกของตนเป็นรูปหน้าอารมณ์โกรธบ่อยครั้งกว่าเด็กญี่ปุ่น ในขณะที่เด็กญี่ปุ่นจะเลือกรูปหน้าแสดงความสุข นอกจากนี้หลังจากที่เด็กได้รับฟังเรื่องสั้นประกอบการแสดงหุ่นที่จะทำให้เกิความรู้สึกในทางหตุ (distress dilemmas : สถานการณ์ในเรื่องจะเป็นเรื่องน่ากลัว หรือตัวละครในเรื่องได้รับบาดเจ็บ หรือถูกทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว) และเกิความรู้สึกในทางขัดแย้ง (conflict dilemmas : สถานการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับการเป็นปรปักษ์ต่อกัน หรือการต่อต้านซึ่งกันและกัน หรือมีการหลอกลวง) พบผลว่า เด็กอเมริกันจะแสดงอารมณ์โกรธมากกว่า แสดงพฤติกรรมและคำพูดในทางก้าวร้าวมากกว่า และอยู่ในสภาวะที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้มากกว่าเด็กญี่ปุ่น และยังพบผลว่าทั้งเด็กอเมริกันและเด็กญี่ปุ่นมีรูปแบบพฤติกรรมในทางเอือมระอาและหลีกเลี่ยงมากพอๆ กัน แต่ในบางกรณีเด็กอเมริกันก็มีพฤติกรรมเอือมระอามากกว่าเด็กญี่ปุ่น ส่วนเรื่องค่านิยมในการอบรมเลี้ยงดู แม่อเมริกันจะส่งเสริมให้ลูกแสดงออกทางอารมณ์มากกว่าแม่ญี่ปุ่น แต่แม่ญี่ปุ่นจะเน้นให้เกิความรู้สึกในจิตใจ (psychological discipline) เช่น รู้สึกผิด วิดกกังวล นอกจากนี้แม่ญี่ปุ่นยังตั้งมาตรฐานสำหรับลูกสูงกว่าแม่อเมริกัน

มีงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งศึกษาการควบคุมอารมณ์ทางลบระหว่างเด็กญี่ปุ่นและเด็กเยอรมันอายุ 2 ปี ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความแตกต่างของรูปแบบการควบคุมอารมณ์ของเด็กในแต่ละวัฒนธรรมโดยพิจารณาการตอบสนองอารมณ์ของเด็ก การแสดงพฤติกรรมมุ่งไปสู่เป้าหมาย และกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็ก (การตอบสนองของแม่ต่อเด็กในสถานการณ์ทางอารมณ์) ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้รูปแบบการควบคุมอารมณ์ที่มีผลลัพธ์ต่อๆ กัน (The general sequential model of emotion regulation) ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีความผูกพัน (Attachment Theory) ผลการวิจัยพบว่า ในสภาพที่การทดลองที่ผู้วิจัยจัดให้เพื่อนเล่นของเด็กที่เป็นผู้ใหญ่ทำแขนตุ๊กตาหมีขาด เด็กญี่ปุ่นจะแสดงความรู้สึกหตุออกมามากกว่าเด็กเยอรมัน แต่ในสถานการณ์เช่นนี้เด็กทั้งสองชาติมองหาการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ (support seeking) มากพอๆ กัน แต่จะเป็นในลักษณะต่างกันคือ เด็กญี่ปุ่นจะขยับตัวเข้าไปใกล้แม่มากขึ้น ในขณะที่เด็กเยอรมันแค่สบตากับแม่ก็เพียงพอแล้ว ส่วนทางฝ่ายแม่ญี่ปุ่นเองก็มีที่ทำพร้อมที่จะตอบสนองเมื่อลูกแสดงการร้องขอมากกว่าแม่เยอรมัน และหลังจากที่พ้นช่วงเวลาของความเศร้าแล้วเด็กเยอรมันจะมีที่ทำผ่อนคลายมากกว่าเด็กญี่ปุ่น และกลับไปหาเพื่อนเล่นได้โดยไม่ต้องเริ่มความสัมพันธ์กันใหม่ นอกจากนี้ยังพบผลว่า เด็กญี่ปุ่นใช้รูปแบบการควบคุมอารมณ์แบบหลีกเลี่ยง (avoidant regulation) คือ เด็กแสดงความรู้สึกหตุออกมาเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ผู้วิจัยจัดให้

แต่ก็ไม่ขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่โดยการเข้าใกล้หรือสบตา และพวกเขาก็ยังคงอยู่ในสภาวะอารมณ์ตึงเครียดแม้สถานการณ์นั้นสิ้นสุดลงแล้ว แต่ไม่พบว่าเด็กเยอรมันมีรูปแบบการควบคุมอารมณ์แบบดังกล่าว เด็กเยอรมันจะมีการควบคุมอารมณ์แบบบวก (positive regulation) มากกว่าในขณะที่เดียวกันก็แสดงการควบคุมอารมณ์แบบลบ (negative regulation) น้อยกว่าเด็กญี่ปุ่นคือ เด็กที่อยู่ห่างจากแม่แสดงความหุดห่อออกมา แต่ก็จะมีอาการผ่อนคลายหลังจากขอการสนับสนุนจากแม่แล้ว ซึ่งวิธีการขอการสนับสนุนเด็กจะใช้วิธีสบตากับแม่แทนการเข้าไปใกล้หรืออีกแบบหนึ่งคือเด็กไม่แสดงความหุดห่อ และแสดงอาการผ่อนคลายโดยไม่ต้องขอการสนับสนุนจากแม่ (Friedlmeier & Trommsdorff, 1999 : 695 - 699)

การวิจัยข้ามวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ซับซ้อนหมายรวมถึงทุกด้านทั้งวัตถุ พฤติกรรม ความรู้ ค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ และสมรรถนะด้านต่างๆ ที่บุคคลควรมีในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม และเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์มีร่วมกันภายในกลุ่ม (Berry, 2000 : 393) วัฒนธรรมมีทั้งองค์ประกอบด้านที่มองเห็นชัดเจนและด้านที่เป็นที่เข้าใจกัน โดยมนุษย์ได้รับสืบทอดมาและถ่ายทอดต่อไปโดยสัญลักษณ์ ซึ่งภายในกลุ่มวัฒนธรรมใหญ่อาจมีกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่อาจมาจากพื้นเพของชาติพันธุ์เดียวกันหรือไม่ก็ได้ (นพวรรณ โชติบัณฑิต และดุษฎี โยเหลา, 2540 : 3) ดังนั้นวัฒนธรรมที่ต่างกันอาจแสดงถึงความแตกต่างกันในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว ชุมชน ความคาดหวังต่อเด็ก การอบรมเลี้ยงดู หรือค่านิยมทางการศึกษา สำหรับเรื่องการเจริญเติบโตของเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่สอดคล้องประสานกันระหว่าง 3 องค์ประกอบ คือ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ 2) วิถีปฏิบัติในการให้การดูแลและการอบรมเลี้ยงดูตามประเพณี 3) ลักษณะทางจิตของผู้เลี้ยงดู (เช่น ความเชื่อของพ่อแม่เกี่ยวกับเด็ก เช่น ศักยภาพ เป้าหมาย ผลสัมฤทธิ์) (Berry, 2000 : 397)

คำว่า "ข้ามวัฒนธรรม" มีหลายนิยามล้วนแต่เกี่ยวข้องกับบทบาทของปัจจัยทางวัฒนธรรมต่อพฤติกรรม นิยามด้านที่หนึ่งคือ การนำผลสรุปไปใช้อ้างอิงในสถานการณ์อื่น แง่มุมนี้ตั้งปัญหาว่าทฤษฎีและผลวิจัยทางจิตวิทยามีความเป็นสากลหรือไม่ ด้านที่สองคือ การทำนายพฤติกรรมจากปัจจัยทางวัฒนธรรม โดยการศึกษาแบบมีการเปรียบเทียบ (เช่น ทำวิจัยเชิงประจักษ์) และไม่มีการเปรียบเทียบ (ใช้วิธีชาติพันธุ์วรรณา) และด้านที่สามคือ การสนใจสิ่งที่เกิดขึ้น เมื่อคนได้ประสบความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในวัฒนธรรมของตน เช่น การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมคนต่างดาว การปฏิสัมพันธ์อื่นๆ กับคนต่างวัฒนธรรม ดังนั้นอาจแบ่งการศึกษาข้ามวัฒนธรรมได้เป็น 3 ประเภท คือ (นพวรรณ โชติบัณฑิต และดุษฎี โยเหลา, 2540 : 3 - 4, 8 - 9)

1. การหาสิ่งที่เป็นสากล เป็นการศึกษาประเภทที่ถามว่าทฤษฎีตลอดจนผลวิจัยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาในวัฒนธรรมหนึ่งจะได้รับการสนับสนุนในอีกวัฒนธรรมหนึ่งหรือ

ไม่ อาจพูดอีกอย่างได้ว่าเป็นการทดสอบทฤษฎีและการวัดของทางตะวันตกในบริบทที่ไม่ได้เป็นตะวันตก (Van de Vijver. 2000 : 365) มีวิธีศึกษา เช่น เลือกกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ที่คาดว่าจะมีพฤติกรรมตามทฤษฎี ถ้าพบว่ามี ความแตกต่างจากพฤติกรรมที่ทำนายไว้ อาจจะนำมาอธิบายได้ในแง่ของระดับการนำทฤษฎีไปใช้ในต่างวัฒนธรรม

2. การเน้นวัฒนธรรมเฉพาะแห่ง เป็นการศึกษาในแนวที่ไม่มีการเปรียบเทียบ มีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับการศึกษาเจาะลึกเฉพาะสังคม (social constructionism) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับคุณลักษณะทางจิตโดยศึกษาจากพฤติกรรมของบุคคลในเฉพาะที่ (*in situ behavior*) นอกจากนี้เป็นแนวทางของจิตวิทยาท้องถิ่น แนวคิดนี้เห็นว่าวัฒนธรรมแต่ละแห่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวและปฏิสัมพันธ์ที่พลภายในที่มีต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมที่กำลังศึกษา และเห็นว่าการนำทฤษฎีและเครื่องมือวัดของทางตะวันตกมาใช้กับกลุ่มที่ไม่ได้เป็นตะวันตกนั้นอาจไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมเพราะมีความลำเอียง (biases) เรียกว่าเป็นมุมมองแบบ emic ซึ่งมีวิธีการศึกษาในแนวมานุษยวิทยาโดยเฉพาะวิชาชาติพันธุ์วรรณา (Van de Vijver. 2000 : 365)

3. การตรวจสอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ เป็นงานที่สนใจเรื่องที่น่าจะเป็นผลร้ายต่อวิถีชีวิตตามประเพณีดั้งเดิมเมื่อผู้คนย้ายไปในที่ซึ่งสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมต่างออกไป มีการศึกษาในเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย กลุ่มวัฒนธรรมย้ายถิ่น ผู้ย้ายถิ่นชั่วคราวไปยังประเทศอื่น รวมทั้งกลุ่มนักเรียนต่างชาติ นอกจากนี้ยังมีประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของการมีลักษณะแบบเมือง การนำเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารแบบใหม่ๆ เข้ามาใช้ และผลกระทบของกลุ่มบริษัทข้ามชาติที่มีต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยมตามประเพณีดั้งเดิมของชนพื้นเมือง

แนวคิดของการทำวิจัยข้ามวัฒนธรรม

ในการทำวิจัยข้ามวัฒนธรรม มีคำอยู่ 2 คำที่ควรทำความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนที่จะพิจารณาในเรื่องอื่น คือ คำว่า ความเห็นของคนใน (emic) และคำว่า ความเห็นของคนนอก (etic) ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจแนวการทำวิจัยโดยการเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น โดยความเห็นของคนใน (emic) เป็นมุมมองของการศึกษาปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมจากมุมมองของสมาชิกในสังคมนั้นๆ เน้นความรู้พื้นถิ่น โดยผู้วิจัยเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อศึกษาบรรทัดฐาน ค่านิยม มूलเหตุจูงใจ ประเพณี ของคนในชุมชน เพื่อให้ได้ อรรถาธิบายที่มาจากการสำรวจและค้นพบแง่มุมใหม่ๆ ของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมในบริบทของวัฒนธรรมพื้นถิ่น ส่วนความเห็นของคนนอก (etic) เป็นมุมมองของการศึกษาปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่งจากมุมมองของคนที่อยู่นอกสังคมนั้น เน้นการหาความเกี่ยวข้องกันของความผันแปรในบริบททางวัฒนธรรมกับความผันแปรของพฤติกรรม โดย

ใช้แนวคิดที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ไม่ได้มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมที่กำลังศึกษา เป็นการส่งผ่านและทดสอบความรู้ แนวคิดที่มีอยู่ในปัจจุบันกับวัฒนธรรมอื่นๆ หรือที่เรียกว่า "อิมโพสอิติก" (imposed etic) ซึ่งอาจทำให้เกิดความลำเอียง นอกจากนี้อาจมีความลำเอียงที่เกิดจากตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งมีมุมมองและแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมตนเอง ฉะนั้นเพื่อลดความลำเอียงให้น้อยลง และเพื่อให้สามารถทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งที่มีเหมือนกันระหว่างวัฒนธรรมได้ จึงมีการนำแนววิธีการจากมุมมองของความเห็นของคนใน (emic) และความเห็นของคนนอก (etic) มาประสานกัน หรือที่เรียกว่า "ดีไรฟด์ อีติก" (derived etic) (Berry. 2000 : 394 ; Berry, et al. 1994 : 233) เพื่อให้เข้าใจการนำแนววิธีการจากมุมมองทั้งสองมาประสานกันได้ง่ายขึ้น ผู้วิจัยจะอธิบายเป็นขั้นตอนดังภาพประกอบ 3 หน้า 53

เมื่อทราบมุมมองในการศึกษาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจในลำดับต่อมา คือ ทฤษฎีสำหรับจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ทฤษฎี (Berry. 2000 : 394) ดังนี้

1. ทฤษฎีสัมบูรณ์ (Absolutism)

ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ ปรากฏการณ์ทางจิตจะมีเหมือนกันโดยพื้นฐานในทุกวัฒนธรรม "ความซื่อสัตย์" ก็คือ "ความซื่อสัตย์" "ความห妒" ก็คือ "ความห妒" ไม่ว่าจะทำให้การสังเกตภายในวัฒนธรรมใด ซึ่งแสดงว่าแนวคิดนี้เห็นว่าวัฒนธรรมมีบทบาทเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีเลยต่อบุคลิกลักษณะหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ในการวัดคุณลักษณะต่างๆ ใช้เครื่องมือมาตรฐาน และตีความหมายโดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง เทียบได้กับมุมมอง "imposed etic"

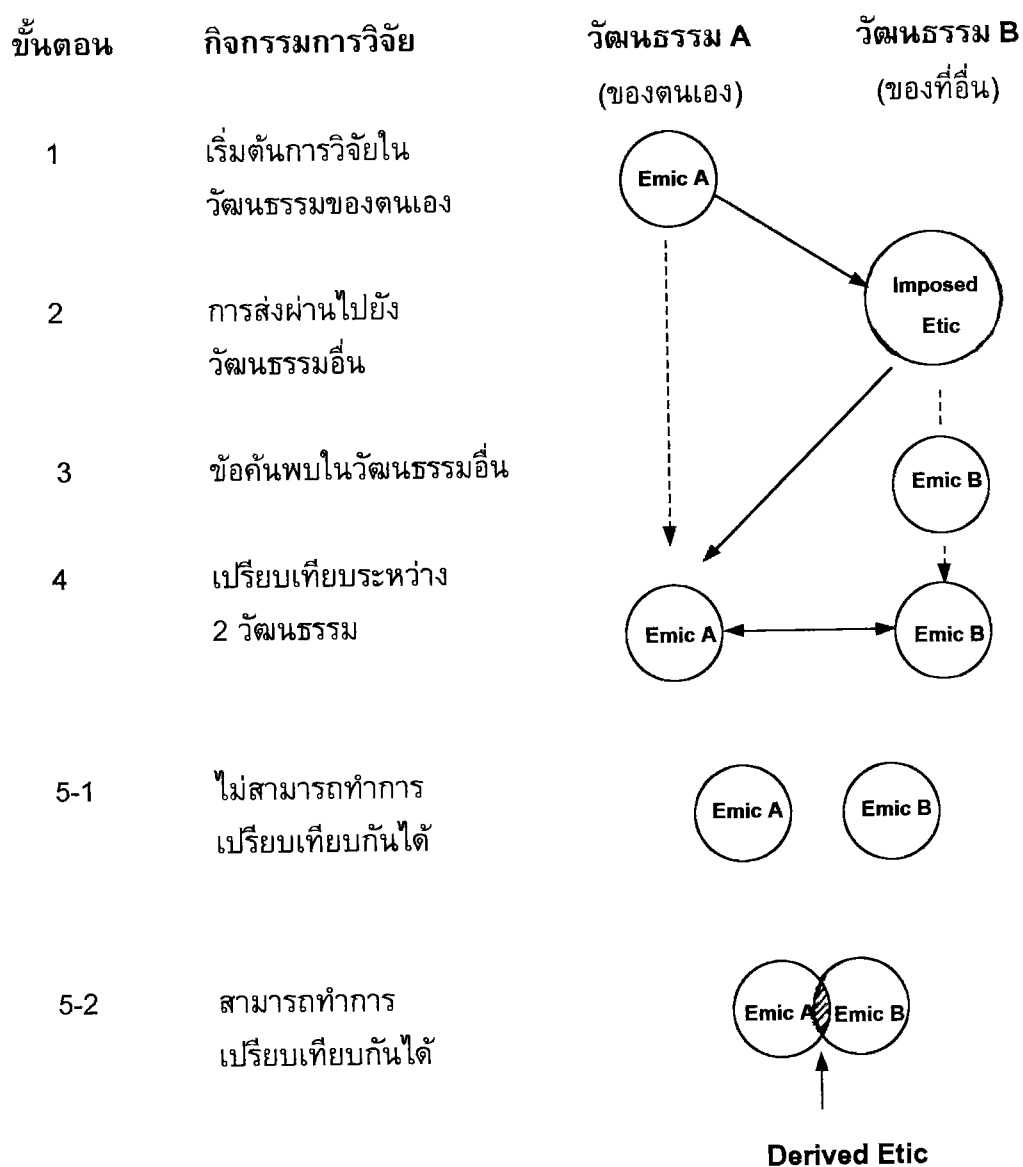
2. ทฤษฎีสัมพัทธ์ (Relativism)

ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้มองว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นรูปแบบทางวัฒนธรรม การให้คำอธิบายเกี่ยวกับความแตกต่างของมนุษย์กระทำในบริบททางวัฒนธรรมที่บุคคลเหล่านั้นเจริญเติบโตขึ้น ในการวัดคุณลักษณะต่างๆ จะคำนึงถึงค่านิยมและความหมายที่วัฒนธรรมมีต่อปรากฏการณ์ มักจะไม่ทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งเทียบเคียงได้กับมุมมองของ emic

3. ทฤษฎีสากล (Universalism)

เป็นแนวคิดที่วางตัวอยู่ระหว่างสองแนวคิดแรก โดยมองว่าคุณลักษณะทางจิตพื้นฐานโดยทั่วไปมีอยู่ในตัวมนุษย์ในทุกวัฒนธรรม และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มมีอิทธิพลต่อการพัฒนาและการแสดงออกคุณลักษณะเหล่านั้น ซึ่งทำการวัดโดยใช้เครื่องมือที่พัฒนาโดยคำนึงถึงเรื่องวัฒนธรรม การเปรียบเทียบกระทำโดยระมัดระวัง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยหลายแบบและวิธีการควบคุมต่างๆ เพื่อให้เกิดความลำเอียงน้อยที่สุด สำหรับการตีความหมายความเหมือนหรือ

ความแตกต่างที่ค้นพบก็คำนึงถึงเรื่องวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน แนวคิดดังกล่าวนี้เทียบเคียงได้กับวิธีการ "derived etic"

ภาพประกอบ 3 แสดงขั้นตอนการนำวิธีการ emics และ etics มาประสานกัน

ที่มา : Berry, et al. (1994). *Cross-cultural psychology : Research and application*. p. 234

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษาข้ามวัฒนธรรม

งานวิจัยแบบข้ามวัฒนธรรมใช้การเปรียบเทียบเป็นสำคัญ ซึ่งมีวิธีการหลักในการทำวิจัย 2 วิธีคือ 1) การศึกษาโดยใช้วิธีการเชิงประจักษ์ เช่น การสำรวจและแบบสอบถาม การใช้แบบทดสอบและมาตรวัด การศึกษาแบบกึ่งการทดลอง การศึกษาในห้องแล็บ การจัดการกระทำ สถานการณ์ทางสังคม การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง 2) การใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ เช่น แหล่งความรู้ทางด้านประชากร ประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์วรรณา รวมทั้งการวิเคราะห์แบบเมต้า นอกจากนี้ยังมีอีกวิธีหนึ่งคือ การศึกษากลุ่มวัฒนธรรมภายใต้สถานะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งสามารถใช้วิธีการเชิงประจักษ์ที่กล่าวข้างต้นศึกษาได้ทุกวิธี ประกอบกับการสังเกตพฤติกรรมและใช้ข้อมูลทางประชากรก็จะช่วยเพิ่มเติมข้อมูลที่เก็บมาแบบตัวต่อตัวได้ (นพวรรณ โชติบัณฑิต และดุษฎี โยเหลา. 2540 : 9 - 11)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยข้ามวัฒนธรรม

กลุ่มประชากรที่ศึกษาในการวิจัยข้ามวัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มวัฒนธรรม (cultural groups) ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด 2) เขตพื้นที่วัฒนธรรม (cultural areas) (เช่น เอเชียใต้ ยุโรปเหนือ) 3) สังคม หรือรัฐ (societies or nation-states) 4) ชุมชน (communities) และมีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง 2 ลักษณะคือ 1) การสุ่มแบบตรงตามวัตถุประสงค์ (strategic) 2) การสุ่มแบบเป็นตัวแทน (representative) ทั้งนี้จะสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรใดและมีลักษณะการสุ่มอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการศึกษาว่าต้องการทดสอบ (test) หรือต้องการสรุปผลอ้างอิงโดยทั่วไป (generalize) กล่าวคือ ถ้าต้องการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับปรากฏการณ์ทางจิต ใช้ลักษณะการสุ่มแบบตรงตามวัตถุประสงค์ก็เพียงพอ แต่ถ้าต้องการสรุปผลอ้างอิงโดยทั่วไปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับพฤติกรรมต้องสุ่มแบบเป็นตัวแทน (Berry. 2000 : 396)

การพิจารณาเรื่องการนำมาเปรียบเทียบกันได้ (Analysis of comparability) : การวิเคราะห์เนื้อหาของสถานการณ์กระตุ้น (Analysis of stimulus content)

การพิจารณาประเด็นเรื่องการนำมาเปรียบเทียบกันได้ (comparability) ของสิ่งที่ต้องการศึกษาในวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างน้อย 2 วัฒนธรรม ควรพิจารณาอย่างละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของสถานการณ์กระตุ้นในเครื่องมือวัด เพื่อหาลักษณะเฉพาะในเชิงความหมาย เหตุผลหรือข้อมูลที่ทำให้ทราบสถานการณ์กระตุ้นนั้นมีความไม่เหมาะสมประการใดหรือไม่ สำหรับในแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งมีวิธีการอยู่ 2 วิธี คือ (Berry, et al. 1994 : 237)

วิธีการวินิจฉัย (Judgmental methods)

นำข้อคำถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา ของสถานการณ์กระตุ้น เพื่อดูว่าข้อคำถามแต่ละข้อเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาหรือไม่ และเป็นความรู้หรือประสบการณ์เฉพาะที่มีในบางวัฒนธรรมหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการ ประเมินที่เหมาะสม ผู้ประเมินควรมีความรู้คุ้นเคยกับวัฒนธรรมที่ศึกษา รวมถึงทฤษฎีและข้อคิด เห็นที่อยู่เบื้องหลังเครื่องมือวัด

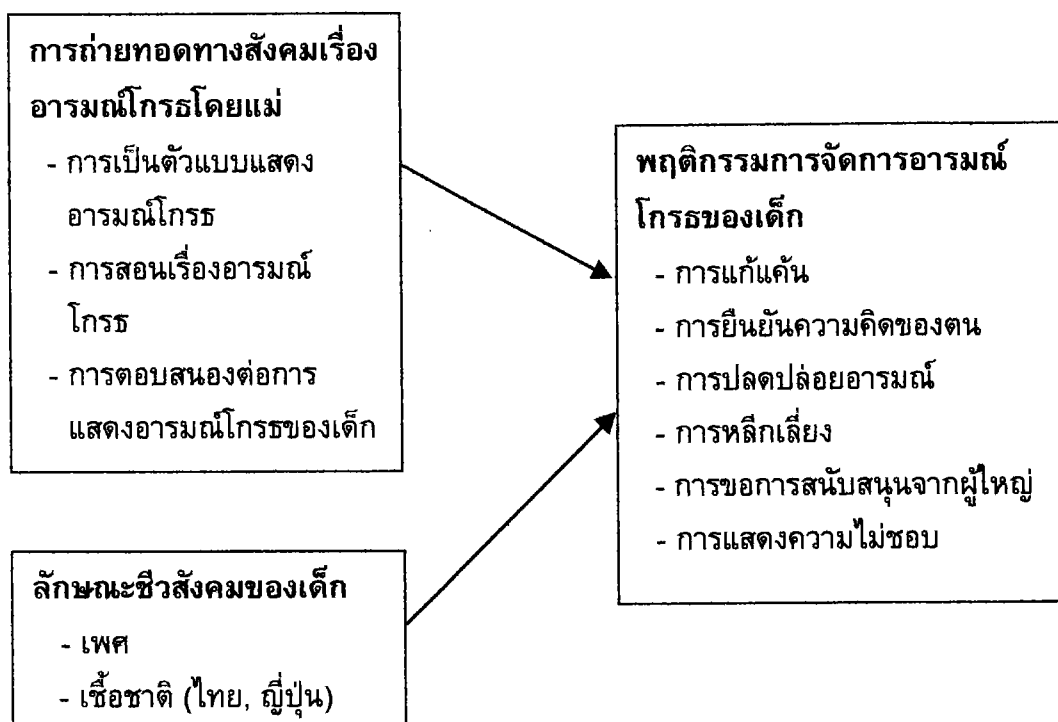
การทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของของการแปล (Translation equivalence)

การแปลคำแนะนำต่าง ๆ และเครื่องมือวิจัยจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งให้ เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขจัดปัญหาที่ว่าผู้แปลแต่ละคนอาจมีความเห็นต่างกัน จึงใช้วิธี การแปลกลับอีกครั้งหนึ่ง (back-translation) กล่าวคือ ผู้แปลคนแรกจะแปลจากภาษาเดิมเป็น ภาษาใหม่ แล้วนำเอกสารชุดที่แปลเป็นภาษาใหม่นี้ให้ผู้แปลคนที่สองแปลกลับมาเป็นภาษาเดิม แล้วนำฉบับที่เป็นภาษาเดิมทั้งสองฉบับมาเทียบกัน การแปลกลับนี้จะทำซ้ำจนกว่าความ ผิด ปกติต่าง ๆ จะหมดไป (นพวรรณ โชติบัณฑ์ และดุษฎิ โยเหลา. 2540 : 13) ในกรณีที่พบสถานการณ์ กระตุ้นหรือคำที่ไม่สามารถแปลได้เนื่องจากไม่มีในอีกวัฒนธรรมก็ให้เปลี่ยนใหม่ และควร นำเอกสารฉบับเดิมกับฉบับที่ทำการปรับใหม่ไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบว่าการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิด ผลกระทบเชิงระบบ (systematic effect) ต่อคะแนนที่วัดได้หรือไม่ (Berry, et al. 1994 : 239)

การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับการทำวิจัยข้ามวัฒนธรรมประเภทการหาสิ่งที่เป็นสากล ที่ต้องการพิสูจน์ว่าทฤษฎีตลอดจนผลวิจัยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาใน วัฒนธรรมหนึ่งจะได้รับการสนับสนุนในอีกวัฒนธรรมหนึ่งหรือไม่ แต่การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ทำการ เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัฒนธรรมตะวันตกกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัฒนธรรมตะวันออก ซึ่งเป็นการทดสอบทฤษฎีและการวัดของทางตะวันตกในบริบททางวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็น ตะวันตก แต่จะทำการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่อยู่ในวัฒนธรรมตะวันออกด้วยกัน ซึ่งเป็น 2 กลุ่มที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ค่านิยม อยู่ในลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และมีลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศที่ค่อนข้างจะแตกต่างกัน โดยผู้วิจัยจะนำทฤษฎีของทาง ตะวันตกมาใช้ แต่จะทำการปรับวิธีการวัดให้เหมาะสม และมีความลำเอียงน้อยที่สุดสำหรับกลุ่ม ตัวอย่างจาก 2 วัฒนธรรมที่ผู้วิจัยจะนำมาเปรียบเทียบกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องกันระหว่างกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน และทำการเปรียบเทียบปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธระหว่างแม่ชาวไทยกับแม่ชาวญี่ปุ่น เนื่องจากชาวญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางประการแตกต่างจากของไทย และจากการศึกษาแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ของ เดนแฮม (Demham, 1998) ประกอบกับการประมวลผลงานวิจัยพบว่า วิธีการถ่ายทอดโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์ การสอนเรื่องอารมณ์ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก มีความเกี่ยวข้องอย่างมากหรือกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ที่จะช่วยให้เด็กมีความสามารถทางอารมณ์ในด้านการควบคุมอารมณ์ ทั้งนี้เด็กต่างเชื้อชาติกันก็จะได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการทั้ง 3 แบบจากแม่แตกต่างกัน ตามระบบความหมายเฉพาะของวัฒนธรรมที่แม่ได้รับสืบทอดต่อกันมา นอกจากนี้ผลจากงานวิจัยยังพบความแตกต่างของการควบคุมอารมณ์ระหว่างเด็กเพศชายและเด็กเพศหญิง อีกทั้งผู้ถ่ายทอดเองก็ถ่ายทอดเรื่องอารมณ์แตกต่างตามเพศของเด็ก จากการทบทวนเอกสารและพบข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามปฏิบัติการของตัวแปร

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธ หมายถึง การที่เด็กแสดงพฤติกรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดอารมณ์โกรธ เช่น เด็กถูกแย่งสถานะความเป็นเจ้าของ ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกดูว่า ถูกปฏิเสธ หรือถูกบังคับให้ทำสิ่งที่ไม่อยากทำ ทั้งนี้พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) การแก้แค้น (revenge) คือ การที่เด็กตอบโต้โดยทางกายหรือทางวาจาต่อคู่กรณีเพื่อเป็นการเอาคืน เช่น ตี ทบ ผลัก ว่า และการกระทำอื่นๆ ที่แสดงถึงการคุกคามต่อคู่กรณี 2) การยืนยันทนความคิดของตน (active resistance) คือ การที่เด็กพยายามใช้การแสดงออกทางกายหรือคำพูดเพื่อปกป้องตนเอง ปกป้องสถานะความเป็นเจ้าของ หรือความภาคภูมิใจในตนเองในทางที่ไม่ก้าวร้าว เช่น พยายามเอาของเล่นที่ถูกแย่งไปกลับมา โดยบอกให้เพื่อนคืนของเล่น การพูดยืนยันความคิด ความต้องการของตนเอง 3) การปลดปล่อยอารมณ์ (venting) คือ การที่เด็กแสดงอารมณ์ออกมาในทางอ้อม ไม่กระทำต่อคู่กรณีโดยตรง การกระทำที่แสดงออกมานั้นไม่ช่วยแก้ปัญหาหรือลดความขัดแย้ง เช่น ร้องไห้ แสดงอาการชุนเคือง ทำหน้าบึ้ง เดินลงส้นเท้า แสดงความเกรี้ยวกราด ขว้างปาสิ่งของ 4) การหลีกเลี่ยง (avoidance) คือ การที่เด็กพยายามจะหลีกเลี่ยงหรือหนีจากคู่กรณี เช่น เดินหนีออกจากสถานที่ที่เกิดสถานการณ์อารมณ์โกรธไปทีอื่น ไปเล่นที่อื่น 5) การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ (adult seeking) คือ การที่เด็กทำให้บุคคลอื่นที่เป็นผู้ใหญ่ทราบถึงสถานการณ์อารมณ์โกรธที่เกิดขึ้น เช่น ฟ้องพ่อ ฟ้องแม่ ฟ้องครู 6) การแสดงความไม่ชอบ (express dislike) คือ การที่เด็กต่อว่าคู่กรณี หรือบอกกับคู่กรณีตรงๆ ว่าไม่ชอบ จะไม่ให้เล่นด้วย และอาจบอกสาเหตุที่ทำให้โกรธ ตัวแปรเหล่านี้ทำการวัดโดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปสอบถามแม่ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามประกอบมาตราประเมินค่า 5 ระดับคือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง ทุกครั้ง ถ้าตอบ "ไม่เคยเลย" จะได้ 1 คะแนน และคะแนนจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าตอบ "ทุกครั้ง" จะได้ 5 คะแนน คะแนนที่ได้จะมี 6 ชุด เป็นของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธแต่ละประเภท ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการแก้แค้นมีจำนวน 7 ข้อ ช่วงพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 5 - 35 คะแนน ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการยืนยันทนความคิดของตน การปลดปล่อยอารมณ์ การหลีกเลี่ยง และการแสดงความไม่ชอบ แต่ละประเภทมีจำนวน 9 ข้อ ช่วงพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 5 - 45 คะแนน ส่วนข้อคำถามเกี่ยวกับ พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่มีจำนวน 10 ข้อ ช่วงพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 5 - 50 คะแนน เด็กที่ได้คะแนนมากแสดงว่า แสดงพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธประเภทนั้นๆ มากกว่าเด็กคนที่ได้คะแนนน้อยกว่า

การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ หมายถึง วิธีการแสดงอารมณ์โกรธที่แม่แสดงออกต่อหน้าเด็กเมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดอารมณ์โกรธ ซึ่งรวมถึงการแสดงอารมณ์ทางสีหน้า คำพูด น้ำเสียง อากัปกิริยาท่าทาง และการเคลื่อนไหวร่างกาย ตัวแปรนี้ทำการวัดโดยใช้แบบสอบถามการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปสอบถามแม่ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามประกอบมาตราประเมินค่า 5 ระดับคือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง ทุกครั้ง ถ้าตอบ "ไม่เคยเลย" จะได้ 1 คะแนน และคะแนนจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าตอบ "ทุกครั้ง" จะได้ 5 คะแนน มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ช่วงพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 5 - 75 คะแนน แม่ที่ได้คะแนนมากแสดงว่า แสดงตัวแบบอารมณ์โกรธมากกว่าแม่ที่ได้คะแนนน้อยกว่า

การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ หมายถึง การที่แม่พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับประสบการณ์ทางอารมณ์โกรธของตนเองหรือของเด็ก โดยในเนื้อหาการสอนทนามีการพูดถึงสาเหตุ ความรู้สึก การแสดงออก และผลลัพธ์ของการแสดงอารมณ์โกรธ ตัวแปรนี้ทำการวัดโดยใช้แบบสอบถามการสอนเรื่องอารมณ์โกรธที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปสอบถามแม่ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามประกอบมาตราประเมินค่า 5 ระดับคือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง เป็นประจำ ถ้าตอบ "ไม่เคยเลย" จะได้ 1 คะแนน และคะแนนจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าตอบ "เป็นประจำ" จะได้ 5 คะแนน มีข้อคำถามจำนวน 14 ข้อ ช่วงพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 5 - 70 คะแนน แม่ที่ได้คะแนนมากแสดงว่า สอนเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โกรธให้เด็กมากกว่าแม่ที่ได้คะแนนน้อยกว่า

การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก หมายถึง การตอบสนองของแม่ในแบบเป็นประโยชน์ (rewarding response) เมื่อเด็กแสดงอารมณ์โกรธที่กระทบต่อความรู้สึกของแม่ โดยการที่แม่วางตัวสงบ เป็นกลาง ไม่แสดงความโกรธตอบ แต่แสดงความสนใจ ความเข้าใจ และความห่วงใย ได้ถามเพื่อทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นและทราบถึงสิ่งที่เด็กคิด พยายามช่วยให้สภาวะทางอารมณ์ของเด็กกลับมามีความสมดุล และพยายามช่วยเด็กหาทางแก้ไข ปัญหาในทางสร้างสรรค์โดยเน้นการใช้เหตุผล ตัวแปรนี้ทำการวัดโดยใช้แบบสอบถามการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปสอบถามแม่ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามประกอบมาตราประเมินค่า 5 ระดับคือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง ทุกครั้ง กรณีที่ข้อคำถามเป็นข้อความทางบวก ถ้าตอบ "ไม่เคยเลย" จะได้ 1 คะแนน และคะแนนจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าตอบ "ทุกครั้ง" จะได้ 5 คะแนน ถ้าข้อคำถามเป็นข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ช่วงพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 5 - 75 คะแนน แม่ที่ได้คะแนนมากแสดงว่า ตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กในแบบเป็นประโยชน์มากกว่าแม่ที่ได้คะแนนน้อยกว่า

สมมติฐานในการวิจัย

1. ปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ของแม่ ต่างเชื้อชาติกันแปรไปตามเพศของเด็ก
2. การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ เพศและเชื้อชาติของเด็ก สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือวัด
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดการกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ทำการเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น และใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรแม่ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรอายุประมาณ 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชนไทยที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนประชากรแม่ชาวญี่ปุ่น เป็นภรรยาผู้ติดตามสามีที่ได้รับมอบหมายจากบริษัทที่ญี่ปุ่นให้มาทำงานในบริษัทที่เป็นสาขาอยู่ในเมืองไทย มีลักษณะการอยู่อาศัยเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรอายุประมาณ 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาในโรงเรียนอนุบาลญี่ปุ่นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแม่ไทยแบบเจาะจง โดยเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนไทยที่เก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาประมาณภาคเรียนละ 30,000 บาทขึ้นไปจำนวน 4 โรงเรียน แล้วขอให้แม่ที่มีบุตรอายุประมาณ 5 ปี และเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในครอบครัวเดี่ยวเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยเหตุผลที่ใช้เกณฑ์ค่าธรรมเนียมการศึกษาก็เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างแม่ไทยและแม่ญี่ปุ่นที่มีฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการควบคุมตัวแปรปะปน (confounding

variables) บางตัว (Van de Vijver. 2000 : 366) ส่วนกลุ่มตัวอย่างแม่ญี่ปุ่นไม่ได้ทำการสุ่มเนื่อง จากกลุ่มประชากรมีน้อยจึงจะใช้ประชากรที่มีอยู่ทั้งหมด

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นที่อยู่อาศัยใน ครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรอายุประมาณ 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเอกชนของไทย และโรงเรียนอนุบาลญี่ปุ่นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เชื้อชาติละ 100 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 200 คน

เครื่องมือวัด

เครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับสอบถามแม่ (มีทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น) แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะชีวิตสังคมของเด็ก

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธของแม่

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัด

การสร้างข้อคำถาม

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์นำไปสอบถามแม่ไทยและแม่ญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับ สาเหตุที่ทำให้ลูกโกรธและการแสดงออกของลูกในแต่ละสถานการณ์ ตามเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ ตนเองโกรธและการแสดงออกในแต่ละสถานการณ์ ตามถึงการพูดคุยกันเรื่องอารมณ์โกรธ ระหว่างตนเองกับลูก และการตอบสนองเมื่อลูกแสดงอารมณ์โกรธ เพื่อหาวิธีการถ่ายทอดทาง สังคมที่ทั้งสองวัฒนธรรมมีร่วมกัน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาประกอบกับแนวคิดในการถ่าย ทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ของเดนแฮม (Denham. 1998) เพื่อสร้างข้อคำถามของแบบสอบ ตามพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก แบบสอบถามการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ของแม่ แบบสอบถามการสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธ และแบบสอบถามการตอบสนองของแม่ ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะชีวิตสังคมของเด็ก ตามเกี่ยวกับสถานภาพ ของเด็ก ได้แก่ ชื่อโรงเรียนอนุบาลที่กำลังศึกษาอยู่ เพศ เชื้อชาติ และอายุ ลักษณะของแบบ

สอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check list) และมีบางส่วนที่ให้ผู้ตอบเติมคำลงในช่องว่างที่กำหนดให้

2. แบบสอบถามพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ถามเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์โกรธในชีวิตประจำวันของเด็กเมื่อเผชิญกับสิ่งกระตุ้นอารมณ์โกรธ แบ่งเป็น 6 ประเภท คือ 1) การแก้แค้น 2) การยืนยันความคิดของตน 3) การปลดปล่อยอารมณ์ 4) การหลีกเลี่ยง 5) การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ 6) การแสดงความไม่ชอบ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามประกอบมาตราประเมินค่าแบบลิเกิร์ต 5 ระดับ คือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง ทุกครั้ง มีข้อคำถามจำนวน 56 ข้อ แบ่งเป็น ประเภทการแก้แค้น 7 ข้อ (ข้อ 1 - 7) ประเภทการยืนยันความคิดของตน 9 ข้อ (ข้อ 8 - 16) ประเภทการปลดปล่อยอารมณ์ 9 ข้อ (ข้อ 17 - 25) ประเภทการหลีกเลี่ยง 9 ข้อ (ข้อ 26 - 34) ประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ 10 ข้อ (ข้อ 35 - 44) และประเภทการแสดงความไม่ชอบ 9 ข้อ (ข้อ 45 - 53)

ตัวอย่างแบบสอบถาม

ประเภทการแก้แค้น

0 เมื่อลูกถูกเพื่อนตีหรือผลัก ลูกจะตีหรือผลักเพื่อนกลับ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

ประเภทการยืนยันความคิดของตน

0 เมื่อลูกถูกเพื่อนล้อเลียน ลูกจะเถียงเพื่อนว่าตนไม่ได้เป็นอย่างที่ล้อ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

ประเภทการปลดปล่อยอารมณ์

0 เมื่อลูกต้องการสิ่งใดแล้วท่านจัดหาให้ไม่ทันใจ ลูกจะเอะอะโวยวายเสียงดัง

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

ประเภทการหลีกเลี่ยง

0 เมื่อมีใครพูดเรื่องที่ไม่อยากฟังให้ได้ยิน ลูกจะไม่พอใจเดินหนีไปที่อื่น

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

ประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่

0 เมื่อเพื่อนทำของเล่นของลูกเสีย ลูกจะฟ้องคุณแม่หรือคุณพ่อ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

ประเภทการแสดงความไม่ชอบ

0 เมื่อลูกถูกเพื่อนแกล้ง ลูกจะต่อว่าเพื่อนคนนั้นว่า "ทำไมแกล้งฉัน"

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ถ้าตอบไม่เคยเลยให้ 1 คะแนน แทบจะไม่เคยให้ 2 คะแนน บางครั้งให้ 3 คะแนน บ่อยครั้งให้ 4 คะแนน ทุกครั้งให้ 5 คะแนน เด็กที่ได้คะแนนมากแสดงว่า แสดงพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธประเภทนั้นๆ มากกว่าเด็กคนที่ได้คะแนนน้อยกว่า

3. แบบสอบถามการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธของแม่ ถามเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์โกรธในชีวิตประจำวันของแม่เมื่อเผชิญกับสิ่งกระตุ้นอารมณ์โกรธในขณะที่ถูกอยู่ด้วย ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามประกอบมาตราประเมินค่าแบบลิเกิร์ต 5 ระดับ คือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง ทุกครั้ง มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ

ตัวอย่างแบบสอบถาม

0 เมื่อสามีเอาแต่ทำงานไม่ให้ความสนใจกับลูก ท่านจะต่อว่าสามีเสียงดัง

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

00 เมื่อลูกตะโกนเสียงดังหรือพูดไม่เพราะ ท่านจะทำตาดู มองหน้าลูก

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

000 เมื่อพี่เลี้ยงให้ขนมลูกรับประทานตามที่ลูกร้องขอทั้งที่ใกล้ถึงเวลารับประทานอาหารแล้ว ท่านจะไม่พอใจและต่อว่าพี่เลี้ยงไม่ให้ทำเช่นนั้น

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ถ้าตอบไม่เคยเลยให้ 1 คะแนน แทบจะไม่เคยให้ 2 คะแนน บางครั้งให้ 3 คะแนน บ่อยครั้งให้ 4 คะแนน ทุกครั้งให้ 5 คะแนน แม่ที่ได้คะแนนมากแสดงว่า แสดงตัวแบบอารมณ์โกรธมากกว่าแม่ที่ได้คะแนนน้อยกว่า

4. แบบสอบถามการสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธ ถามเกี่ยวกับการพูดคุยเรื่องอารมณ์โกรธระหว่างแม่กับลูกในชีวิตประจำวัน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามประกอบมาตราประเมินค่าแบบลิเกิร์ต 5 ระดับ คือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง เป็นประจำ มีข้อคำถามจำนวน 14 ข้อ

ตัวอย่างแบบสอบถาม

0 ท่านบอกลูกว่าถ้าไม่ยอมให้แม่โกรธ เวลาที่แม่เรียกให้ทำอะไรก็ให้ปฏิบัติตาม

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ

00 ท่านสอนลูกว่าถ้าถูกเพื่อนแกล้งก็ให้ไปบอกครู แทนที่จะทำเพื่อนกลับ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ

000 ท่านสอนลูกว่าถ้าลูกตะโกนใส่แม่ในที่สาธารณะ จะทำให้คนอื่นมองลูกว่าเป็นเด็กที่ไม่น่ารัก

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ

เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ถ้าตอบไม่เคยเลยให้ 1 คะแนน แทบจะไม่เคยให้ 2 คะแนน บางครั้งให้ 3 คะแนน บ่อยครั้งให้ 4 คะแนน เป็นประจำให้ 5 คะแนน แม่ที่ได้คะแนนมากแสดงว่า สอนเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โกรธให้เด็กมากกว่าแม่ที่ได้คะแนนน้อยกว่า

5. แบบสอบถามการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

ถามเกี่ยวกับการปฏิบัติของแม่ต่อลูกที่กำลังโกรธ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถาม ประกอบมาตราประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ คือ ไม่เคยเลย แทบจะไม่เคย บางครั้ง บ่อยครั้ง ทุกครั้ง มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ เป็นข้อความทางบวก 12 ข้อ (ข้อ 1 - 3, 5 - 6, 8 - 13, 15) ข้อความทางลบ 3 ข้อ (ข้อ 4, 7, 14)

ตัวอย่างแบบสอบถาม

(+) 0 พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านไม่ซื้อของเล่นให้แล้วลูกร้องไห้

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะเดินหนีไม่สนใจ แล้วอธิบายเหตุผลให้ลูกฟังภายหลัง

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

(-) 00 พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านไม่อนุญาตให้ลูกไปเล่นข้างนอกบ้านแล้ว เขาขว้างปาสิ่งของ

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะตีลูกด้วยความโกรธ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ถ้าตอบไม่เคยเลยให้ 1 คะแนน แทบจะไม่เคยให้ 2 คะแนน บางครั้งให้ 3 คะแนน บ่อยครั้งให้ 4 คะแนน ทุกครั้งให้ 5 คะแนน แต่ถ้าข้อคำถามเป็นข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน แม่ที่ได้คะแนนมากแสดงว่า ตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กในแบบเป็นประโยชน์มากกว่าแม่ที่ได้คะแนนน้อยกว่า

การหาคุณภาพของเครื่องมือวัด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยหาคุณภาพเครื่องมือวัดโดยมีขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นทั้ง 4 ฉบับไปให้ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทางจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก 2 ท่าน และการวัดทางจิตวิทยาอีก 2 ท่าน (รายชื่อแสดงไว้ในภาคผนวก ก หน้า 111) ช่วยพิจารณาเนื้อหาในข้อคำถามว่าครอบคลุมและตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ และพิจารณาความเหมาะสมของลักษณะการวัด แล้วทำการปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะที่ได้รับมา

หลังจากนั้นทำการแปลแบบสอบถามและแปลกลับ (Back-translation) โดยทีมแปลซึ่งเป็นคนไทยที่รู้ภาษาญี่ปุ่น 1 คน และคนญี่ปุ่นที่รู้ภาษาไทย 1 คน การแปลกลับนี้จะทำซ้ำจนกว่าความผิดปกติต่างๆ ทางภาษาจะหมดไป แล้วนำแบบสอบถามทั้ง 4 ฉบับไปทดลองใช้ (Try out) กับแม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นกลุ่มละ 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2. วิเคราะห์ข้อคำถามเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามแต่ละฉบับ (Item-total Correlation) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ .05 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .361 ($df = 28$) ผู้วิจัยจะเลือกใช้ข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .361 ขึ้นไป สำหรับข้อคำถามที่มีความสัมพันธ์ของคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมน้อยกว่า .361 แต่เมื่อตัดข้อคำถามนั้นแล้วทำให้ขาดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยจะยังคงข้อคำถามนั้นไว้

3. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัด โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach)

รายละเอียดของคุณภาพเครื่องมือวัดแต่ละฉบับ มีดังนี้

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อ-คะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ
เครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม	จำนวน ข้อ	ไทย		ญี่ปุ่น	
		สัมพันธ์รายข้อ- คะแนนรวม	ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา	สัมพันธ์รายข้อ- คะแนนรวม	ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา
พฤติกรรมการจัดการ					
อารมณ์โกรธของเด็ก					
ประเภทการแกล้งแค้น	7	.263 - .673	.742	.268 - .584	.712
ประเภทการยืนยันความคิด ของตน	9	.051 - .476	.623	.374 - .655	.821
ประเภทการปลดปล่อย อารมณ์	9	.172 - .688	.726	.297 - .652	.761
ประเภทการหลีกเลี่ยง	9	.218 - .660	.756	.165 - .614	.704
ประเภทการขอสนับสนุน จากผู้ใหญ่	10	.300 - .756	.853	.225 - .791	.825
ประเภทการแสดงความ ไม่ชอบ	9	.257 - .792	.828	.268 - .802	.845
การถ่ายทอดทางสังคมเรื่อง					
อารมณ์โกรธโดยแม่					
การเป็นตัวแบบ	15	.139 - .701	.855	.067 - .830	.872
การสอน	14	.497 - .798	.925	.159 - .652	.850
การตอบสนองต่อการ แสดงอารมณ์โกรธของเด็ก	15	.200 - .735	.811	.043 - .740	.804

จากตาราง 1 แบบสอบถามฉบับภาษาไทยมีค่าอำนาจจำแนกโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ค่าต่ำสุดเท่ากับ .051 ค่าสูงสุดเท่ากับ .798 ส่วนค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถาม ค่าต่ำสุดเท่ากับ .623 ค่าสูงสุดเท่ากับ .925

สำหรับแบบสอบถามฉบับภาษาญี่ปุ่นมีค่าอำนาจจำแนกโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ค่าต่ำสุดเท่ากับ .043 ค่าสูงสุดเท่ากับ .830 ส่วนค่าความ

เชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถาม ค่าต่ำสุดเท่ากับ .712 ค่าสูงสุดเท่ากับ .872 (ดูรายละเอียดจากตาราง 14 - 15 ในภาคผนวก ข หน้า 113)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตหมายแนะนำตัวและขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเอกชนของไทยและโรงเรียนอนุบาลของญี่ปุ่น และจดหมายถึงผู้ปกครองนักเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์จากทางโรงเรียนและคุณแม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง อนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก แบบสอบถามการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธของแม่ การสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กไปมอบแก่ครูประจำชั้น และขอให้ช่วยดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่คุณแม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้เขียนชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับแบบสอบถามในแผ่นแรกของแบบสอบถาม และเขียนคำแนะนำในการตอบแบบสอบถามแต่ละฉบับอย่างชัดเจน

3. หลังจากนำแบบสอบถามไปมอบแก่ครูประจำชั้นประมาณ 1 สัปดาห์ผู้วิจัยจะไปเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากแต่ละโรงเรียน ถ้าโรงเรียนใดยังรวบรวมได้ไม่ครบ จะไปทำการติดตามหลังจากนั้นอีก 1 สัปดาห์ กรณีที่พบว่าแบบสอบถามที่ได้รับกลับมานั้นมีการตอบไม่ครบถ้วนจนไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ หรือกรณีที่เวลาผ่านไป 2 สัปดาห์แล้วแต่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามกลับมา จะดำเนินการทำจดหมายชี้แจงพร้อมกับนำแบบสอบถามชุดใหม่ไปให้

การจัดกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำกับข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามแต่ละฉบับ
2. ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วบันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ค่าสถิติเพื่อตอบคำถามการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. วิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่

2.1 วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way ANOVA) ของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบ การสอน และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก โดยมีเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่เป็นตัวแปรจัดกลุ่ม โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ .05 เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1

2.2 วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ตัวแปรพยากรณ์ พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแก้แค้น การยืนยันความผิดของตน การปลดปล่อยอารมณ์ การหลีกเลี่ยง การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ การแสดงความไม่ชอบ จากกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ (การเป็นตัวแบบ การพูดสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก) และลักษณะชีวสังคมของเด็ก (เพศ เชื้อชาติ) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ .05 เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงขอกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

$\bar{X}$	=	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	=	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
SS	=	ค่าผลรวมของความเบี่ยงเบนกำลังสอง
df	=	ค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)
MS	=	ค่าความแปรปรวน
F	=	ค่าอัตราส่วนความแปรปรวน
R	=	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	=	ค่าอำนาจในการทำนาย
Adjusted R^2	=	ค่าอำนาจในการทำนายที่ปรับแล้วสำหรับนำไปใช้กับ กลุ่มตัวอย่างอื่น
F-ratio	=	ค่าสถิติที่ทดสอบว่า R^2 มีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่
a	=	ค่าคงที่ของการทำนายในรูปคะแนนดิบ
b	=	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
SE.b	=	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ถดถอย
β	=	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
t-ratio	=	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานว่า $b = 0$ หรือไม่

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

จากการทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นลักษณะทางชีวสังคมของเด็ก กลุ่มตัวแปรพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก และกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ได้ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังตาราง 2 - 3

ตาราง 2 ข้อมูลพื้นฐานลักษณะทางชีวสังคมของเด็ก

เชื้อชาติ	เพศ	จำนวนเด็ก	ร้อยละ	อายุ (เดือน)		
				ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
ไทย	ชาย	49	24.50	52	80	66.96
	หญิง	51	25.50	54	83	67.31
ญี่ปุ่น	ชาย	54	27.00	54	77	64.50
	หญิง	46	23.00	55	77	63.15
รวม		200	100	52	83	65.51

จากตาราง 2 กลุ่มตัวอย่างแม่ชาวไทย 100 คน และกลุ่มตัวอย่างแม่ชาวญี่ปุ่น 100 คน ได้ให้ข้อมูลลักษณะทางชีวสังคมของเด็ก มีรายละเอียดดังนี้ เด็กไทยเป็นเด็กเพศชาย 49 คน มีอายุเฉลี่ย 5 ปี 7 เดือน เป็นเด็กเพศหญิง 51 คน มีอายุเฉลี่ย 5 ปี 8 เดือน ส่วนเด็กญี่ปุ่นเป็นเด็กเพศชาย 54 คน มีอายุเฉลี่ย 5 ปี 5 เดือน เป็นเด็กเพศหญิง 46 คน มีอายุเฉลี่ย 5 ปี 4 เดือน และทั้งเด็กไทยและเด็กญี่ปุ่นจำนวนทั้งหมด 200 คน มีอายุเฉลี่ย 5 ปี 6 เดือน

ตาราง 3 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวแปรพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก และของ
กลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่

ตัวแปร	n	คะแนน เต็ม	ค่าต่ำสุด สูงสุด	$\bar{x}$	S.D.
พฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก					
การแก้แค้น	200	35	9 - 28	17.933	3.856
การยืนยันความคิดของตน	200	45	17 - 40	28.035	4.429
การปลดปล่อยอารมณ์	200	45	11 - 35	21.785	4.830
การหลีกเลี่ยง	200	45	13 - 35	23.794	4.331
การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่	200	50	18 - 43	28.853	5.379
การแสดงความไม่ชอบ	200	45	10 - 37	24.104	5.371
การถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่					
การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ	200	75	20 - 58	39.309	7.953
เด็กเพศชาย	103		20 - 58	38.379	7.910
เด็กเพศหญิง	97		22 - 58	40.296	7.920
แม่เชื้อชาติไทย	100		24 - 58	41.462	7.926
แม่เชื้อชาติญี่ปุ่น	100		20 - 57	37.156	7.412
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ	200	70	20 - 67	45.026	11.395
เด็กเพศชาย	103		21 - 67	44.542	11.633
เด็กเพศหญิง	97		20 - 65	45.539	11.174
แม่เชื้อชาติไทย	100		37 - 67	52.560	8.056
แม่เชื้อชาติญี่ปุ่น	100		20 - 58	37.492	9.024
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก	200	75	33 - 70	51.883	7.645
เด็กเพศชาย	103		33 - 70	52.086	7.368
เด็กเพศหญิง	97		33 - 69	51.668	7.962
แม่เชื้อชาติไทย	100		33 - 70	51.013	7.879
แม่เชื้อชาติญี่ปุ่น	100		36 - 69	52.753	7.340

จากตาราง 3 เด็กแสดงพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการแก้แค้น คิดเป็นร้อยละ 51.24 ประเภทการยืนยันความคิดของตน คิดเป็นร้อยละ 62.30 ประเภทการปลดปล่อยอารมณ์ คิดเป็นร้อยละ 48.41 ประเภทการหลีกเลี่ยง คิดเป็นร้อยละ 52.88 ประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 57.71 และประเภทการแสดงความไม่ชอบ คิดเป็นร้อยละ 53.56 ของคะแนนเต็มของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธแต่ละประเภท

นอกจากนี้ แม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นมีการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบให้แก่เด็กเพศชายน้อยกว่าเด็กเพศหญิง ($\bar{X}_{\text{เพศชาย}} = 38.379$, $\bar{X}_{\text{เพศหญิง}} = 40.296$) และแม่ชาวไทยมีการถ่ายทอดด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธมากกว่าแม่ชาวญี่ปุ่น ($\bar{X}_{\text{แม่ไทย}} = 41.462$, $\bar{X}_{\text{แม่ญี่ปุ่น}} = 37.156$)

แม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นมีการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการสอนให้แก่เด็กเพศชายน้อยกว่าเด็กเพศหญิง ($\bar{X}_{\text{เพศชาย}} = 44.542$, $\bar{X}_{\text{เพศหญิง}} = 45.539$) และแม่ชาวไทยมีการถ่ายทอดด้วยการสอนเรื่องอารมณ์โกรธมากกว่าแม่ชาวญี่ปุ่น ($\bar{X}_{\text{แม่ไทย}} = 52.560$, $\bar{X}_{\text{แม่ญี่ปุ่น}} = 37.492$)

นอกจากนี้แม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นมีการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กให้แก่เด็กเพศชายมากกว่าเด็กเพศหญิง ($\bar{X}_{\text{เพศชาย}} = 52.086$, $\bar{X}_{\text{เพศหญิง}} = 51.668$) และแม่ชาวไทยมีการถ่ายทอดด้วยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กน้อยกว่าแม่ชาวญี่ปุ่น ($\bar{X}_{\text{แม่ไทย}} = 51.013$, $\bar{X}_{\text{แม่ญี่ปุ่น}} = 52.753$)

สำหรับค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวแปรพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก และกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ ในกลุ่มย่อยตามลักษณะชีวสังคม นำเสนอดังตาราง 16 - 17 ในภาคผนวก ค หน้า 120

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ว่า “ปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ของแม่ต่างเชื้อชาติกันแปรไปตามเพศของเด็ก”

จากการทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way ANOVA) โดยใช้ตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ที่ละตัวเป็นตัวแปรตาม และใช้ตัวแปรลักษณะชีวสังคมของเด็กด้านเพศและลักษณะชีวสังคมของแม่ด้านเชื้อชาติเป็นตัวแปรจัดกลุ่ม ได้ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังตาราง 4 - 6

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบโดยแม่ เมื่อจำแนกตามเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
เพศ	144.391	1	144.391	2.471	.118
เชื้อชาติ	901.815	1	901.815	15.430	.000
เพศ x เชื้อชาติ	58.644	1	58.644	1.003	.318
ส่วนที่เหลือ	11455.352	196	58.446		
รวม	12586.343	199			

$$F_{(.05; df 1, 196)} = 3.89$$

จากตาราง 4 พบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศของเด็กและตัวแปรเชื้อชาติของแม่ แสดงว่าตัวแปรเพศของเด็กไม่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับตัวแปรเชื้อชาติของแม่ที่จะทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบ เมื่อพิจารณาตัวแปรเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่แยกกันทีละตัวแปร พบว่า ตัวแปรเชื้อชาติของแม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 15.430$, $p < .05$) กล่าวคือ แม่ที่มีเชื้อชาติต่างกันจะถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบต่างกัน โดยแม่ชาวไทยจะมีการถ่ายทอดด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธมากกว่าแม่ชาวญี่ปุ่น ($\bar{X}_{\text{แม่ไทย}} = 41.462$, $\bar{X}_{\text{แม่ญี่ปุ่น}} = 37.156$) สำหรับตัวแปรเพศของเด็กไม่พบว่าทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธของแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า เด็กเพศชายจะได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยวิธีการดังกล่าวไม่ต่างจากเด็กเพศหญิง

ผลการวิจัยนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการสอนโดยแม่ เมื่อจำแนกตามเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
เพศ	2.987	1	2.987	.048	.841
เชื้อชาติ	11266.606	1	11266.606	152.671	.000
เพศ x เชื้อชาติ	19.667	1	19.667	.267	.606
ส่วนที่เหลือ	14464.176	196	73.797		
รวม	25838.723	199			

$$F_{(.05; df 1, 196)} = 3.89$$

จากตาราง 5 พบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศของเด็กและตัวแปรเชื้อชาติของแม่ แสดงว่าตัวแปรเพศของเด็กไม่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับตัวแปรเชื้อชาติของแม่ที่จะทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการสอน เมื่อพิจารณาตัวแปรเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่แยกกันที่ละตัวแปร พบว่า ตัวแปรเชื้อชาติของแม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 152.671$, $p < .05$) กล่าวคือ แม่ที่มีเชื้อชาติต่างกันจะการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการสอนต่างกัน โดยแม่ชาวไทยจะมีการถ่ายทอดด้วยการสอนเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โกรธมากกว่าแม่ชาวญี่ปุ่น ($\bar{X}_{\text{แม่ไทย}} = 52.560$, $\bar{X}_{\text{แม่ญี่ปุ่น}} = 37.492$) สำหรับตัวแปรเพศของเด็กไม่พบว่าจะทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดด้วยการสอนเรื่องอารมณ์โกรธของแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า เด็กเพศชายจะได้รับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยวิธีการดังกล่าวไม่ต่างจากเด็กเพศหญิง

ผลการวิจัยนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ เมื่อจำแนกตามเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
เพศ	5.509	1	5.509	.094	.759
เชื้อชาติ	147.052	1	147.052	2.512	.115
เพศ x เชื้อชาติ	1.946	1	1.946	.033	.856
ส่วนที่เหลือ	11472.564	196	58.533		
รวม	11631.454	199			

$$F_{(.05; df 1, 196)} = 3.89$$

จากตาราง 6 พบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศของเด็กและตัวแปรเชื้อชาติของแม่ แสดงว่าตัวแปรเพศของเด็กไม่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับตัวแปรเชื้อชาติของแม่ที่จะทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก เมื่อพิจารณาตัวแปรเพศของเด็กและเชื้อชาติของแม่แยกกันทีละตัวแปรพบว่า แต่ละตัวแปรก็ไม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธของแม่ด้วยวิธีการดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน กล่าวคือ แม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นจะมีการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กไม่ต่างกัน และถ่ายทอดให้แก่เด็กเพศชายไม่ต่างจากเด็กเพศหญิง

ผลการวิจัยนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ว่า “การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ เพศและเชื้อชาติของเด็ก สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กได้”

จากการทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) โดยใช้ตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่อง

อารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และตัวแปรลักษณะชีวสังคมของเด็กด้านเพศและเชื้อชาติ เป็นตัวแปรอิสระ และใช้ตัวแปรพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแก้แค้น การยืนยันความคิดของตน การปลดปล่อยอารมณ์ การหลีกเลี่ยง การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ และการแสดงความไม่ชอบ ที่ละประเภทเป็นตัวแปรตาม ได้ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังตาราง 7 - 13

ตาราง 7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ตัวแปร	REV	ACT	VEN	AVO	ADU	DIS	MOD	COA	RES	SEX	NAT
REV	1.000	.499**	.310**	.309**	.226**	.349**	.428**	.257**	.004	-.025	-.140*
ACT		1.000	.426**	.403**	.459**	.427**	.426**	.425**	.069	.121	-.312**
VEN			1.000	.398**	.325**	.277**	.385**	.267**	.099	.189**	-.058
AVO				1.000	.433**	.412**	.325**	.332**	.193**	.166*	-.187**
ADU					1.000	.491**	.459**	.456**	.155**	.119	-.368**
DIS						1.000	.374**	.345**	.136	.081	-.129
MOD							1.000	.383**	-.058	.121	-.271**
COA								1.000	.184**	.044	-.663**
RES									1.000	-.027	.114
SEX										1.000	-.050
NAT											1.000

*p < .05

**p < .01

ตัวแปรตาม

REV การแก้แค้น

ACT การยืนยันความคิดของตน

VEN การปลดปล่อยอารมณ์

AVO การหลีกเลี่ยง

ADU การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่

DIS การแสดงความไม่ชอบ

ตัวแปรอิสระ

MOD การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ

COA การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ

RES การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์
โกรธของเด็ก

SEX เพศ

NAT เชื้อชาติ

จากตาราง 7 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

พฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแก้แค้นมีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธโดยแม่ ($r = .428$) และมีความสัมพันธ์น้อยที่สุดกับเชื้อชาติของเด็ก ($r = -.140$)

พฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการยืนยันความคิดของตนเองมีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธโดยแม่ ($r = .426$) และมีความสัมพันธ์น้อยที่สุดกับเชื้อชาติของเด็ก ($r = -.312$)

พฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการปลดปล่อยอารมณ์มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธโดยแม่ ($r = .385$) และมีความสัมพันธ์น้อยที่สุดกับเพศของเด็ก ($r = .189$)

พฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการหลีกเลี่ยงมีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธ ($r = .332$) และมีความสัมพันธ์น้อยที่สุดกับเพศของเด็ก ($r = .166$)

พฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธโดยแม่ ($r = .459$) และมีความสัมพันธ์น้อยที่สุดกับการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ($r = .155$)

พฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการแสดงความไม่ชอบมีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธโดยแม่ ($r = .374$) และมีความสัมพันธ์น้อยที่สุดกับการสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธ ($r = .345$)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบกับการสอนและตัวแปรเชื้อชาติ นอกจากนี้มีความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการสอนกับการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กและตัวแปรเชื้อชาติ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามด้วยกัน พบว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .266 - .499

ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของ
เด็กประเภทการแก้แค้น (REV)

ตัวทำนาย	b	SE.b	β	t	p-value
การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ (MOD)	.192	.034	.396	5.604	.000
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ (COA)	.053	.033	.157	1.630	.105
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธ ของเด็ก (RES)	-.006	.035	-.012	-.177	.859
เพศ (SEX)	-.587	.497	-.076	-1.180	.239
เชื้อชาติ (NAT)	.534	.696	.069	.767	.444
$a = 8.344$ $R = .449$ $R^2 = .202$ $\text{Adjusted } R^2 = .181$ $F = 9.817$ $p\text{-value} .000$					

จากตาราง 8 พบว่าการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบ การสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ด้านเพศและเชื้อชาติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแก้แค้นเท่ากับ .449 ($R = .449$) และมีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 20.20 ($R^2 = .202$, $F = 9.817$, $p < .05$) โดยมีตัวแปรการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธเพียงตัวแปรเดียวที่สามารถทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของ
เด็กประเภทการยืนยันความผิดของตน (ACT)

ตัวทำนาย	b	SE.b	β	t	p-value
การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ (MOD)	.170	.038	.306	4.527	.000
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ (COA)	.098	.036	.253	2.748	.007
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธ ของเด็ก (RES)	.029	.039	.050	.745	.457
เพศ (SEX)	.626	.547	.071	1.144	.254
เชื้อชาติ (NAT)	-.565	.765	-.064	-.739	.461
$a = 15.406$ $R = .519$ $R^2 = .269$ $\text{Adjusted } R^2 = .251$ $F = 14.313$ $p\text{-value} = .000$					

จากตาราง 9 พบว่าการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบ การสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ด้านเพศและเชื้อชาติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการยืนยันความผิดของตนเท่ากับ .519 ($R = .519$) และมีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 26.90 ($R^2 = .269$, $F = 14.313$, $p < .05$) โดยตัวแปรการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธและการสอนเรื่องอารมณ์โกรธสามารถร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการยืนยันความผิดของตนมากที่สุด คือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .306$, $t = 4.527$, $p < .05$)

ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน

ตาราง 10 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการปลดปล่อยอารมณ์ (VEN)

ตัวทำนาย	b	SE.b	β	t	p-value
การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ (MOD)	.197	.042	.325	4.645	.000
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ (COA)	.112	.040	.265	2.778	.006
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธ ของเด็ก (RES)	.031	.044	.049	.714	.476
เพศ (SEX)	1.444	.617	.150	2.339	.020
เชื้อชาติ (NAT)	2.000	.864	.208	2.317	.022
$a = 5.665$ $R = .466$ $R^2 = .217$ $\text{Adjusted } R^2 = .197$ $F = 10.749$ $p\text{-value} = .000$					

จากตาราง 10 พบว่าการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบการสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ด้านเพศและเชื้อชาติ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการปลดปล่อยอารมณ์เท่ากับ .446 ($R = .446$) และมีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 21.70 ($R^2 = .217$, $F = 10.749$, $p < .05$) โดยตัวแปรการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ เพศและเชื้อชาติของเด็ก สามารถร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการปลดปล่อยอารมณ์มากที่สุด คือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .325$, $t = 4.645$, $p < .05$) รองลงมาคือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .265$, $t = 2.778$, $p < .05$)

ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน

หมายเหตุ ตัวแปรตัวมีเพศของเด็ก ผู้วิจัยให้รหัส (dummy coding)

เพศชาย = 0

เพศหญิง = 1

ตัวแปรตัวมีเชื้อชาติของเด็ก ผู้วิจัยให้รหัส

เชื้อชาติไทย = 0

เชื้อชาติญี่ปุ่น = 1

ตาราง 11 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการหลีกเลี่ยง (AVO)

ตัวทำนาย	b	SE.b	β	t	p-value
การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ (MOD)	.132	.038	.242	3.432	.001
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ (COA)	.076	.037	.199	2.073	.040
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธ ของเด็ก (RES)	.099	.039	.175	2.510	.013
เพศ (SEX)	1.147	.559	.133	2.051	.042
เชื้อชาติ (NAT)	-.019	.782	-.002	-.025	.980
$a = 9.512$ $R = .449$ $R^2 = .201$ $\text{Adjusted } R^2 = .181$ $F = 9.776$ $p\text{-value} = .000$					

จากตาราง 11 พบว่าการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบ การสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ด้านเพศและเชื้อชาติ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการหลีกเลี่ยงเท่ากับ .449 ($R = .449$) และมีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 20.10 ($R^2 = .201$, $F = 9.779$, $p < .05$) โดยตัวแปรการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และเพศของเด็กสามารถร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการหลีกเลี่ยงมากที่สุด คือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .242$, $t = 3.432$, $p < .05$) รองลงมาคือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .199$, $t = 2.073$, $p < .05$)

ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน

ตาราง 12 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ (ADU)

ตัวทำนาย	b	SE.b	β	t	p-value
การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ (MOD)	.234	.044	.346	5.379	.000
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ (COA)	.083	.041	.176	2.004	.046
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธ ของเด็ก (RES)	.116	.045	.165	2.593	.010
เพศ (SEX)	.706	.633	.066	1.116	.266
เชื้อชาติ (NAT)	-1.852	.885	-.173	-2.092	.038
a = 10.485	R = .580	$R^2 = .336$			
Adjusted $R^2 = .319$	F = 19.639		p-value .000		

จากตาราง 12 พบว่าการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบ การสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ด้านเพศและเชื้อชาติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่เท่ากับ .580 ($R = .580$) และมีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 33.60 ($R^2 = .336$, $F = 19.639$, $p < .05$) โดยตัวแปรการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และเชื้อชาติของเด็กสามารถร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่มากที่สุด คือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .346$, $t = 5.379$, $p < .05$) รองลงมา คือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .176$, $t = 2.004$, $p < .05$)

ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแสดงความไม่ชอบ (DIS)

ตัวทำนาย	b	SE.b	β	t	p-value
การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ (MOD)	.198	.047	.293	4.178	.000
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ (COA)	.151	.045	.320	3.347	.001
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธ ของเด็ก (RES)	.055	.049	.078	1.129	.260
เพศ (SEX)	.445	.688	.042	.647	.518
เชื้อชาติ (NAT)	1.663	.962	.155	1.728	.086
$a = 5.658$ $R = .462$ $R^2 = .214$ $\text{Adjusted } R^2 = .193$ $F = 10.540$ $p\text{-value} = .000$					

จากตาราง 13 พบว่าการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โดยแม่ด้วยการเป็นตัวแบบการสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก และลักษณะชีวสังคมของเด็กด้านเพศและเชื้อชาติ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแสดงความไม่ชอบเท่ากับ .462 ($R = .462$) และมีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 21.40 ($R^2 = .320$, $F = 10.540$, $p < .05$) โดยตัวแปรการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ และการสอนเรื่องอารมณ์โกรธสามารถร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแสดงความไม่ชอบมากที่สุด คือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .320$, $t = 3.347$, $p < .05$)

ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สังเขปวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน: เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เปรียบเทียบปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ โดยจำแนกตามเชื้อชาติของแม่และเพศของเด็ก
2. ศึกษาตัวแปรทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก โดยศึกษาจากกลุ่มตัวแปร การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธ และลักษณะชีวสังคมของเด็ก

สมมติฐานในการวิจัย

1. ปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ของแม่ต่างเชื้อชาติกันแปรไปตามเพศของเด็ก
2. การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ เพศและเชื้อชาติของเด็ก สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร คือ แม่ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรประมาณ 5 ปีซึ่งกำลังศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชนไทยที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนประชากรแม่ญี่ปุ่นเป็นภรรยาผู้ติดตามสามีที่ได้รับมอบหมายจากบริษัทที่ญี่ปุ่นให้มาทำงานในบริษัทที่เป็นสาขาอยู่

ในเมืองไทย มีลักษณะการอยู่อาศัยเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และมีบุตรอายุประมาณ 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาในโรงเรียนอนุบาลญี่ปุ่นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างแม่ไทยได้มาโดยการเจาะจงเลือก จำนวน 100 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างแม่ญี่ปุ่นไม่ได้ทำการสุ่มเนื่องจากกลุ่มประชากรมีน้อย จึงใช้ประชากรทั้งหมด จำนวน 100 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 200 คน ทั้งแม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นอยู่อาศัยในครอบครัวเดี่ยว และมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

ตัวแปรที่ศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

ลักษณะชีวสังคมของผู้ถ่ายทอด

- เชื้อชาติ (ไทย, ญี่ปุ่น)

ลักษณะชีวสังคมของเด็ก

- เพศ

ตัวแปรตาม ได้แก่

ปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่

- การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ
- การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ
- การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่

- การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ
- การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ
- การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

ลักษณะชีวสังคมของเด็ก

- เพศ
- เชื้อชาติ (ไทย, ญี่ปุ่น)

ตัวแปรตาม ได้แก่

พฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก

- การแก้แค้น
- การยืนยันความคิดของตน
- การปลดปล่อยอารมณ์
- การหลีกเลี่ยง
- การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่
- การแสดงความไม่ชอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับสอบถามแม่ (มีทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะชีวสังคมของเด็ก

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธของแม่

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น คือ คำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย คือ วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way ANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัยโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. ผลจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ ด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก โดยจำแนกตามเชื้อชาติของแม่และเพศของเด็ก

พบว่า ในการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธ เชื่อชาติของแม่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเพศของเด็ก กล่าวได้ว่า แม่ชาวไทยมีการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยวิธีการทั้ง 3 แบบให้แก่ลูกเพศชายและเพศหญิงไม่ต่างกัน และแม่ชาวญี่ปุ่นมีการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยวิธีการทั้ง 3 แบบให้แก่ลูกเพศชายและเพศหญิงไม่ต่างกันเช่นกัน เมื่อพิจารณาเชื้อชาติของแม่และเพศของเด็กแยกกันที่ละตัวแปร พบว่า แม่ชาวไทยมีการถ่ายทอดด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ และการสอนเรื่องอารมณ์โกรธมากกว่าแม่ชาวญี่ปุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบว่าแม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นมีการถ่ายทอดโดยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ก็พบว่า เด็กเพศชายและเด็กเพศหญิงได้รับการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธจากแม่ด้วยวิธีการเป็นตัวแบบ การสอน หรือการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กไม่แตกต่างกัน

2. ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรในกลุ่มการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ (การเป็นตัวแบบ การสอน การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก) และลักษณะชีวสังคมของเด็ก (เพศ เชื้อชาติ) เพื่อทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธ 6 ประเภทของเด็ก มีผลสรุปดังนี้

2.1 การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแก้แค้น (revenge) ได้ร้อยละ 20.2 โดยตัวแปรการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธสามารถทำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงตัวแปรเดียว ($\beta = .306$)

2.2 การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการยืนยันความคิดของตน (active resistance) ได้ร้อยละ 26.9 โดยตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มากที่สุดคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .306$) รองลงมาคือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .253$)

2.3 การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการปลดปล่อยอารมณ์ (venting) ได้ร้อยละ 21.70 โดยตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มากที่สุดคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .325$) รองลงมาคือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .265$)

2.4 การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการหลีกเลี่ยง (avoidance) ได้ร้อยละ 20.10 โดยตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มากที่สุดคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .242$) รองลงมาคือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .199$) และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ($\beta = .175$) ตามลำดับ

2.5 การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ (adult seeking) ได้ร้อยละ 33.60 โดยตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มากที่สุดคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .346$) รองลงมาคือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .176$) และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ($\beta = .165$) ตามลำดับ

2.6 การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่และลักษณะชีวสังคมของเด็ก ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแสดงความไม่ชอบ (express dislike) ได้ร้อยละ 21.40 โดยตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มากที่สุดคือ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ ($\beta = .320$) รองลงมาคือ การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ ($\beta = .293$)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยจะอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ โดยจำแนกตามสมมติฐานในการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 "ปริมาณการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ของแม่ต่างเชื้อชาติกันแปรไปตามเพศของเด็ก"

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง พบว่า แม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นมีการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ให้แก่ลูกเพศชายและเพศหญิงไม่ต่างกัน ผลครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่มีผู้ศึกษาพบว่า ผู้ใหญ่ถ่ายทอดเรื่อง

อารมณ์ให้แก่เด็กเพศชายต่างกับเด็กเพศหญิง ตัวอย่างเช่น พ่อแม่จะพูดเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ และแสดงตัวแบบอารมณ์กับลูกสาวมากกว่าลูกชาย (Kuebli & Fivush. 1992 : 694 ; Denham. 1998 : 123 ; citing Casey, et al. 1993. *Parental Regulation of Children's Emotional Responses : Will Wishing Make It So?*) นอกจากนี้ ยังตอบสนองในทางเอื้อสังคมต่อการแสดงอารมณ์ของลูกสาวมากกว่าของลูกชายด้วย (Queenan. 2000 : 26) ในกรณีของอารมณ์โกรธแม่ มักมีการอภิปรายเรื่องอารมณ์โกรธกับลูกชาย (Butler & Fivush. 1995 : 280) แต่เมื่อลูกสาวแสดงอารมณ์โกรธแม่จะไม่ยอมรับ เพิกเฉย หรือบอกให้หยุดการกระทำ (Malatesta & Haviland. 1982 : 998) แต่สำหรับลูกชายแม่จะแสดงความเป็นห่วง แสดงความรัก ความเมตตาต่อลูกชาย และสนองความต้องการของเด็ก (Denham. 1998 : 123 ; citing Kochanska. 1987. *Socialization of Younger Children's Anger by Well and Depressed Mothers.*) ทั้งนี้เหตุที่พบว่า แม่ชาวไทยและแม่ชาวญี่ปุ่นถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธให้แก่ลูกชายและลูกสาวไม่ต่างกัน อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันแม่มีเจตคติเกี่ยวกับการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์เปลี่ยนไป โดยอาจมองว่าเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงควรจะได้รับการสอนให้รู้จัก และเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของอารมณ์รวมทั้งวิธีการจัดการอารมณ์ต่างๆ อย่างเท่าเทียม และอารมณ์โกรธเป็นอารมณ์พื้นฐานของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงก็มีความโกรธได้ เพียงแต่ควรมีการแสดงออกอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่แม่จะถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธให้กับลูกชายและลูกสาวไม่ต่างกัน งานวิจัยอื่นที่พบผลในทำนองนี้ เช่น งานของดันน์ และเบียร์ดซัล (Dunn & Beardsall. 1991 : 452) พบว่า ความถี่ที่แม่พูดเรื่องอารมณ์ ประเภทอารมณ์ที่พูดถึง และการอภิปรายเกี่ยวกับสาเหตุและผลที่ตามมาของอารมณ์กับลูกชายและลูกสาวไม่ต่างกัน สอดคล้องกับงานของโจนส์ แอบเบย์ และคัมเบอร์แลนด์ (Jones, Abbey & Cumberland. 1998 : 1214) ที่พบว่า แม่แสดงตัวแบบอารมณ์ต่างๆ ต่อลูกชายและลูกสาวไม่ต่างกัน

สำหรับผลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า แม่ชาวญี่ปุ่นมีการแสดงตัวแบบอารมณ์โกรธน้อยกว่าแม่ชาวไทย ($\bar{X}_{\text{แม่ญี่ปุ่น}} = 37.156$, $\bar{X}_{\text{แม่ไทย}} = 41.462$) อาจเนื่องมาจากในการเลี้ยงดูลูกคนญี่ปุ่นจะอดทนต่อการไม่เชื่อฟังของเด็กได้มาก ไม่ค่อยใช้อำนาจ ไม่ค่อยแสดงอารมณ์โกรธจนเจียว หรือระบายอารมณ์กับเด็ก เพราะมีความเชื่อว่าการเน้นย้ำให้เด็กรู้ว่าตัวเองเป็นเด็กดีจะทำให้เด็กพยายามทำตัวดีมากยิ่งขึ้น (มณีรัตน์ ไพโรจน์ไชยกุล. 2543 : 99 ; อ้างอิงจาก Tsuneyoshi. 1994) ดังนั้น เมื่อแม่ชาวญี่ปุ่นรู้สึกไม่พอใจเมื่อลูกไม่ฟังสิ่งที่ตนพูด ไม่ปฏิบัติตามที่บอก ลูกทำผิดซ้ำๆ ในเรื่องที่เคยแนะนำสั่งสอนไปแล้ว หรือวางของเล่นระเกะระกะไม่เก็บเข้าที่ แม่ชาวญี่ปุ่นจึงพยายามไม่แสดงอารมณ์โกรธในสถานการณ์ดังกล่าว เว้นแต่เมื่อไม่สามารถอดทนต่อการกระทำของลูกได้เท่านั้น นอกจากนี้ กรณีที่สถานการณ์อารมณ์โกรธของแม่ชาวญี่ปุ่นเกิดจากการที่สามีหุ่มเวลาให้กับการทำงานมาก หลังเลิกงานออกไปสังสรรค์กับลูกค้า แล้วกลับบ้านดึก ไม่เล่นกับลูก ไม่ช่วยดูแลลูกตอนที่ทำงานบ้าน หรือนำของออกมาใช้แล้ววาง

จะกระจะไม่เก็บเข้าที่เดิม แม่ชาวญี่ปุ่นจะแสดงอารมณ์โกรธออกมาในสถานการณ์ดังกล่าวเพียงบางครั้ง เนื่องจากค่านิยมในสังคมของคนญี่ปุ่น ผู้ที่เป็นสามีภรรยาจะมีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน โดยฝ่ายชายมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว ผู้เป็นสามีจึงต้องทำงานอย่างหนักและบ่อยครั้งที่กลับบ้านดึก ทำให้มีเวลาอยู่กับภรรยาและลูกน้อยมาก ส่วนฝ่ายหญิงมีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านต่าง ๆ เรื่องทุกอย่างภายในบ้าน โดยเฉพาะการเลี้ยงลูก (White, 1987 : 108) นอกจากนี้ การที่พบว่า แม่ชาวญี่ปุ่นมีการสอนเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โกรธน้อยกว่าแม่ชาวไทยอย่างเห็นได้ชัด ($\bar{X}_{\text{แม่ญี่ปุ่น}} = 37.492$, $\bar{X}_{\text{แม่ไทย}} = 52.560$) อาจเนื่องมาจากคนญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมทางสังคมเกี่ยวกับการวิจารณ์ตนเองที่ได้รับการปลูกฝังให้รู้จักการสำนึกด้วยตนเองตั้งแต่เด็ก โดยผู้ใหญ่มักกระตุ้นให้เด็กพิจารณาหาข้อบกพร่องในตัวเองมากกว่าที่จะตำหนิหรือชี้ข้อผิดพลาดให้เด็กทราบโดยตรง ยกตัวอย่างเช่น พ่อแม่ชาวญี่ปุ่นนิยมลงโทษลูกโดยการกักให้อยู่ในห้องเพื่อพิจารณาว่าตนเองทำผิดอะไร อย่างไร (มณีรัตน์ ไพโรจน์ไชยกุล, 2543 : 23)

จากการที่พบความแตกต่างของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการเป็นตัวแบบ และการสอน ระหว่างแม่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และค่านิยม ที่แม่สืบรับและได้รับการถ่ายทอดส่งผ่านกันมาแตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม รวมทั้งความคาดหวังที่จะก่อให้เกิดคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมของชนชาติ มีความเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกของบุคคลที่อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมต่างกัน (Bornstein, et al. 1992 : 809)

สมมติฐานที่ 2 "การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กโดยแม่ เพศและเชื้อชาติของเด็ก สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กได้"

จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตัวแปรพยากรณ์ พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่อย่างน้อยหนึ่งแบบสามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธทั้ง 6 ประเภท (การแก้แค้น การยืนยันความคิดของตน การปลดปล่อยอารมณ์ การหลีกเลี่ยง การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ การแสดงความไม่ชอบ) ของเด็กได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การที่แม่แสดงอารมณ์โกรธให้ลูกเห็นด้วยการแสดงสีหน้า การใช้คำพูด หรือการกระทำ การสอนให้ลูกรู้จักเกี่ยวกับอารมณ์โกรธในด้านสาเหตุ การแสดงออก และผลของการแสดงออก หรือการที่แม่ตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของลูกอย่างเหมาะสมโดยวางตัวสงบ เป็นกลาง และเน้นการใช้เหตุผลในการแก้ไขสถานการณ์ทางอารมณ์ วิธีการถ่ายทอดทางสังคมของแม่ที่กล่าวถึงนี้มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของลูกในรูปแบบ

ต่าง ๆ อย่างชัดเจน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของซีแมน และชิปแมน (Zeman & Shipman. 1996 : 850) ที่ว่า การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ของผู้ถ่ายทอดด้วยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์ การสอนเรื่องอารมณ์ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความสามารถด้านการควบคุมอารมณ์ได้ เนื่องจากเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับแง่มุมต่างๆ ของอารมณ์ และได้เรียนรู้รูปแบบการแสดงอารมณ์จากผู้ถ่ายทอด

นอกจากนี้ หากพิจารณาในแง่ของวัฒนธรรม การพบผลดังกล่าวข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่า วิธีการถ่ายทอดของแม่โดยการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าการแสดงออกหรือการกระทำแบบใดที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานของสังคมเมื่อมีความรู้สึกโกรธ การเป็นตัวแบบของแม่ช่วยสอนให้เด็กรู้ว่าในสถานการณ์อารมณ์โกรธ ตามบรรทัดฐานของครอบครัวจะมีวิธีการจัดการอารมณ์โดยการแสดงสีหน้า ท่าทาง หรือกระทำพฤติกรรมอะไร และการสอนของแม่ที่อ้างอิงตามวัฒนธรรม บรรทัดฐานของสังคมและ ครอบครัว ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่การรู้สึกและวิธีการแสดงอารมณ์แบบใดสมควรและแบบใดไม่สมควร และในสถานการณ์อารมณ์โกรธไม่ควรทำเช่นไร แต่ควรทำเช่นไร (Denham. 1998 : 108 - 109, 115 - 116, 117, 139)

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่า การเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธและการสอนเรื่องอารมณ์โกรธของแม่ สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธสามารถทำนายได้ทุกประเภท (การแกล้ง การยืนยันความคิดของตน การปลดปล่อยอารมณ์ การหลีกเลี่ยง การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ การแสดงความไม่ชอบ) และการสอนเรื่องอารมณ์โกรธสามารถทำได้ 5 ประเภท (ยกเว้นประเภทการแกล้ง) แสดงว่าการถ่ายทอดของแม่เป็นวิธีการที่ช่วยให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์โกรธด้านลักษณะพื้นฐานของอารมณ์ ปัจจัยเชิงเหตุของอารมณ์ สถานการณ์กระตุ้นอารมณ์ และช่วยให้เด็กเรียนรู้รูปแบบการแสดงอารมณ์ เพื่อเชื่อมโยงสะสมข้อมูลเหล่านี้เป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ ที่จะนำออกมาใช้ในการประเมินและตีความอารมณ์ในขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการควบคุมอารมณ์โกรธได้เป็นอย่างมาก ผลการพบในเรื่องการเป็นตัวแบบของแม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เดนแฮม และเกรทท์ (Denham & Groot. 1992) ซึ่งทำการศึกษาอิทธิพลของการแสดงอารมณ์ และการจัดการอารมณ์ของแม่ที่มีต่อเด็กอายุประมาณ 4 ปี ซึ่งพบว่า แง่มุมต่างๆ ของอารมณ์ที่แม่แสดงออกมามีอิทธิพลต่อการแสดงอารมณ์ ความเข้าใจเรื่องอารมณ์ของเด็ก นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เด็กแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมต่ออารมณ์ทางลบของเพื่อนได้ดี และสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองในสถานการณ์ทางสังคมมากขึ้นด้วย ส่วนข้อค้นพบเกี่ยวกับการสอนของแม่สอดคล้องกับความเห็นของ เดนแฮม (Denham. 1998 : 134) และคอปป์ (Kopp. 1989 : 347) ที่ว่า ในบทสนทนาเกี่ยวกับอารมณ์ของแม่ที่มีการกล่าววิเคราะห์ อนุมานสาเหตุ กำหนดบทบาทของสถานการณ์กระตุ้นอารมณ์ ได้สนทนาถึงความคิด

ความรู้สึก และความต้องการของผู้อื่น รวมทั้งกลัวเพื่อชี้นำหรือควบคุมพฤติกรรม จะเป็นวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กทำการสำรวจและวินิจฉัยอารมณ์ของตนเองโดยตรง ซึ่งจะทำให้เด็กตระหนักถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับแม่มากขึ้น และกระตุ้นให้เด็กหันความสนใจมาที่ข้อมูลทางอารมณ์ที่ได้รับรู้ และทำการจัดกระบวนการความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างเหตุการณ์และอารมณ์ แล้วพยายามเลือกวิธีที่จะใช้ในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง

จากที่พบผลการวิจัยว่า การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธด้วยการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการหลีกเลี่ยง และการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่า การที่แม่ตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของลูก โดยการวางตัวสงบ เป็นกลาง แสดงความเข้าใจและความห่วงใย ใต้ถามลูกเพื่อให้ทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ลูกคิด พยายามทำให้ลูกกลับมาอยู่ในสภาวะอารมณ์ปกติ และเน้นการใช้เหตุผลในการแก้ไขสถานการณ์ทางอารมณ์ วิธีการตอบสนองของแม่ในทางบวกดังกล่าว มีผลทำให้เด็กมีพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธในทางบวกเช่นกัน โดยทั้งพฤติกรรมประเภทการหลีกเลี่ยงและการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่เป็นวิธีการจัดการอารมณ์โกรธแบบหลีกเลี่ยงการปะทะกับคู่กรณี คือ การที่เด็กเดินหนีออกจากสถานที่ที่เกิดสถานการณ์อารมณ์โกรธ หรือแจ้งให้ผู้ใหญ่ทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้น พบผลการวิจัยทำนองเดียวกันนี้ในงานของ ไอเซนเบิร์ก เฟบ และเมอร์ฟี (Eisenberg, Fabes & Murphy, 1996 : 2227) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองทางอารมณ์ของพ่อแม่กับความสามารถทางสังคมของลูก พบว่า การตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ทางลบของลูกโดยการพยายามส่งเสริมให้ลูกแก้ไขปัญหาที่เป็นสาเหตุทำให้อารมณ์ไม่ดี และช่วยแนะแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาเหล่านั้น ส่งผลให้ลูกมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อน และจัดการกับอารมณ์ทางลบของตนเองด้วยวิธีการทางบวก

นอกจาก นี้ผลการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรพยากรณ์พฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแก้แค้น ที่การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธของแม่สามารถทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงตัวแปรเดียวนับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า การที่แม่แสดงอารมณ์โกรธให้ลูกเห็น เมื่อมีสถานการณ์กระตุ้นอารมณ์ให้เกิดความไม่พอใจหรือทำให้อารมณ์เสีย ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากสามี แล้วแม่ตอบโต้กลับด้วยการต่อว่าเสียงดัง ถกเถียงกันเสียงดัง หรือสาเหตุที่ทำให้โกรธมาจากพี่เลี้ยงของลูก แล้วแม่ตอบโต้กลับด้วยการต่อว่าเสียงดัง หรือในกรณีที่สาเหตุที่ทำให้โกรธมาจากตัวลูก แล้วแม่ตอบโต้กลับด้วยการดุเสียงดัง ทำหน้าดุใส่ ตี ออกคำสั่ง หรือขู่ลูก เหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการแสดงอารมณ์โกรธของแม่ที่กระทำต่อคู่กรณีโดยตรง มีผลทำให้ลูกมีพฤติกรรมจัดการอารมณ์โกรธในลักษณะที่กระทำต่อคู่กรณีเช่นกัน โดยพฤติกรรมประเภทการแก้แค้นเป็นวิธีการจัดการอารมณ์โกรธด้วย

การตอบโต้ทางกายหรือทางวาจาต่อคู่กรณี เช่น ดี ผลัก ว่า ชู ตะโกนใส่ ในขณะที่การสอนของแม่เรื่องอารมณ์โกรธเป็นการสอนให้ลูกรู้จักสาเหตุของอารมณ์โกรธ เช่น การที่ลูกไม่เชื่อฟัง ไม่ยอมรับฟังเหตุผล การทำผิดเรื่องเดิมซ้ำๆ สอนวิธีการแสดงออกเมื่อลูกมีอารมณ์โกรธ เช่น ให้ลูกพยายามอดทน บอกให้ผู้ใหญ่ทราบ ไม่เอะอะโวยวายเสียงดัง ไม่พูดคำไม่สุภาพ และไม่ทำร้ายผู้อื่นหรือตอบโต้กลับทางกาย และสอนให้ลูกรู้ถึงผลของการแสดงอารมณ์โกรธอย่างไม่เหมาะสม เช่น ทำให้คนอื่นมองว่าเป็นเด็กไม่น่ารัก เพื่อนจะไม่อยากเล่นด้วย จะไม่มีของเล่นเอาไว้อีก ส่วนการตอบสนองของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก เป็นการตอบสนองในรูปแบบที่เป็นประโยชน์ เช่น แม่วางตัวนิ่งเฉยไม่โกรธตอบลูก พยายามอธิบายให้ลูกเข้าใจเหตุผล สอบถามเรื่องราวแสดงความห่วงใย ชักชวนให้ลูกทำกิจกรรมหรือพยายามพูดให้อารมณ์ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นว่าการถ่ายทอดเรื่องอารมณ์โกรธโดยการสอนและการตอบสนองของแม่ ไม่ได้เป็นวิธีการถ่ายทอดที่แสดงการตอบโต้ต่อคู่กรณี จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้วิธีการถ่ายทอดทั้ง 2 แบบไม่สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กประเภทการแก้แค้นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรเพศ พบว่า ตัวแปรเพศสามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้เพียง 2 ประเภท (พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการปลดปล่อยอารมณ์ และประเภทการหลีกเลี่ยง) แต่ไม่พบนัยสำคัญของตัวแปรเพศในการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กอีก 4 ประเภท (พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการแก้แค้น การยืนยันความคิดของตน การขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ และการแสดงความไม่ชอบ) อาจเนื่องมาจากเด็กเพศชายและเด็กเพศหญิงได้รับการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธไม่ต่างกัน เพราะจากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า แม่ถ่ายทอดโดยการเป็นตัวแบบแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ให้แก่เด็กเพศชายไม่ต่างจากเด็กเพศหญิง ดังนั้น จึงอาจทำให้เด็กทั้งสองเพศเรียนรู้รูปแบบการแสดงอารมณ์โกรธและมีพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธไม่ค่อยแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยอื่นเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ของเด็กที่ศึกษาตัวแปรเพศเด็กแล้วไม่พบนัยสำคัญ เช่น การศึกษาความรู้เรื่องการแสดงออกเพื่อการควบคุมอารมณ์ของเด็กในงานของโจนส์ แอบเบย์ และคัมเบอร์แลนด์ (Jones, Abbey & Cumberland. 1998 : 1214) โดยดูจากความสอดคล้องที่เด็กระบุความรู้สึกภายในกับการแสดงออกทางสีหน้าตามสถานการณ์ทางอารมณ์ต่างๆ และการระบุเหตุผลการแสดงออกเพื่อดูเป้าหมายของการแสดงการควบคุมอารมณ์ พบผลว่า เด็กเพศชายและเด็กเพศหญิงมีความรู้เรื่องวิธีการควบคุมอารมณ์และมีเป้าหมายของการแสดงการควบคุมอารมณ์ไม่ต่างกัน นอกจากนี้การศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กกับการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์

ภายในครอบครัวในงานของดันน์ และเบรียดซัล (Dunn & Beardsall. 1991 : 452) พบว่า เด็กเพศชายมีความถี่ในการพูดเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์กับแม่ไม่ต่างจากเด็กเพศหญิง

ในส่วนการทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กโดยตัวแปรเชื้อชาติ พบว่า เชื้อชาติของเด็กสามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการปลดปล่อยอารมณ์และการขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธอีก 4 ประเภท (พฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธประเภทการแก้แค้น การยืนยันความคิดของตน การหลีกเลี่ยง การแสดงความไม่ชอบ) ไม่พบนัยสำคัญของการทำนาย ทั้งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่า เมื่อเผชิญกับสถานการณ์อารมณ์โกรธ การแสดงออกโดยวิธีการตี ผลัก ว่า ชู ตะโกนใส่คู่กรณี หรือการพูดปกป้องสิ่งของ การโต้เถียงเพื่อปกป้องตนเอง การพูดแสดงความคิด ยืนยันความต้องการของตนเอง หรือการเลี่ยงออกจากสถานที่ที่เกิดสถานการณ์อารมณ์โกรธไปที่อื่น เลี่ยงไปเล่นที่อื่น หรือการตัดพ้อต่อว่าคู่กรณี บอกกับคู่กรณีว่าไม่ชอบ ไม่ให้เล่นด้วย และอาจบอกสาเหตุที่ทำให้โกรธ การแสดงออกดังกล่าวข้างต้นอาจเป็นวิธีการทางพฤติกรรมโดยทั่วไปสำหรับเด็กไทยและเด็กญี่ปุ่นที่จะเลือกใช้เพื่อจัดการสถานการณ์อารมณ์โกรธ ในขณะที่เด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นจะมีพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธไม่เหมือนกัน ในด้านการเข้าหาผู้ใหญ่เพื่อบอกให้ทราบสถานการณ์อารมณ์โกรธที่เกิดขึ้น หรือการแสดงออกทางอ้อมโดยการร้องไห้ ปาสิ่งของ ทำหน้าบึ้ง เอะอะโวยวายเสียงดัง เดินลงส้นเท้า ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เมื่อถูกทำให้โกรธเด็กไทยมีแนวโน้มที่จะบอกให้ผู้ใหญ่ทราบมากกว่าเด็กญี่ปุ่น แต่เด็กญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะแสดงอารมณ์โกรธออกมาทางอ้อมมากกว่าเด็กไทย

นอกจากนี้ จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นอาจสันนิษฐานได้ว่า ในวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของคนญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าแม่ญี่ปุ่นจะพยายามทำให้ลูกมีการพึ่งพากับตนเองอย่างเหนียวแน่น จนก่อให้เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของความผูกพันทางจิตใจที่เรียกว่า อะมะเอะ (Amae) ซึ่งความผูกพันในแบบดังกล่าวจะทำให้เด็กญี่ปุ่นมีลักษณะการพึ่งพาทางด้านจิตใจ (psychic dependence) กับแม่มาก (Kodansha Ltd. 1994 : 186) อย่างไรก็ตาม แม่ญี่ปุ่นก็พยายามอบรมให้ลูกสามารถดูแลตนเองและจัดการเรื่องราวต่างๆ ด้วยตนเองได้ และถ้าไม่เหลือบ่ากว่าแรงก็ไม่จำเป็นต้องขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ นอกจากนี้ แม่ญี่ปุ่นจะเลี้ยงดูลูกที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปีแบบตามใจมาก (permissive) เนื่องจากมีความเชื่อว่าเด็กในช่วงอายุนี้นั้นเป็นของเทพเจ้า จึงต้องเลี้ยงดูอย่างดีเพื่อให้เทพเจ้าพอใจและไม่มาเอาตัวเด็กไป (Ritts. 2000 : 6) การเลี้ยงดูแบบดังกล่าวอาจทำให้เด็กญี่ปุ่นเป็นเด็กที่เอาแต่ใจตนเอง (อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. 2545 : 23) ดังนั้น เมื่อถูกขัดใจ ถูกทำให้รู้สึกคับข้องใจหรือไม่พอใจ เด็กญี่ปุ่นจึงมีการปลดปล่อยอารมณ์ออกมาทางอ้อมอย่างรุนแรง

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดของการวิจัย คือ การสร้างแบบสอบถามในขั้นตอนการหาคุณภาพของเครื่องมือวัด ผู้วิจัยสามารถทำได้เพียงปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่สามารถกลับไปสัมภาษณ์หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามจากแม่ชาวญี่ปุ่นกลุ่มเดิมได้ เนื่องจากไม่สะดวกที่จะให้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ซ้ำ จึงเป็นผลให้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของข้อคำถามบางข้อมีค่าต่ำกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธ โดยแม่กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน: เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ในสถานการณ์อารมณ์โกรธที่มีเด็กร่วมอยู่ด้วย พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรแสดงอารมณ์โกรธออกมาในระดับปานกลาง ไม่แสดงความรุนแรงมาก ควรระมัดระวังคำพูดและการกระทำไม่ให้เป็นไปในทางก้าวร้าว หรือมีลักษณะคุกคามต่อผู้อื่น เช่น ไม่ควรตอบโต้กลับด้วยการกระทำให้ผู้อื่นเจ็บทางกาย หรือว่าด้วยคำรุนแรง ใช้คำไม่สุภาพจนทำให้รู้สึกเจ็บใจ
2. พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรหาโอกาสพูดคุยเรื่องอารมณ์โกรธกับเด็กบ่อยๆ สอนให้เด็กรู้จักสาเหตุของอารมณ์โกรธ บอกให้เด็กรู้ผลลัพธ์ของการแสดงอารมณ์โกรธที่ไม่เหมาะสม และสอนให้เด็กรู้ว่าการแสดงอารมณ์โกรธที่เหมาะสมนั้นควรทำเช่นไร โดยยกตัวอย่างจากการกระทำที่เกิดขึ้นของเด็ก แล้วถามว่าการกระทำเช่นนั้นสมควรหรือไม่ จะทำให้เกิดผลเช่นไร และควรกระทำอย่างไร หรือยกตัวอย่างประสบการณ์อารมณ์โกรธของตัวพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเอง แล้วบอกให้เด็กรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้โกรธ บอกถึงความรู้สึกและความต้องการในขณะนั้น
3. การปฏิบัติต่อเด็กที่กำลังโกรธ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กไม่ควรแสดงความโกรธตอบ ควรควบคุมสภาวะอารมณ์ของตนเองให้เป็นปกติ พยายามทำให้สภาวะอารมณ์ของเด็กกลับมาคงความสมดุล นอกจากนี้ควรแสดงความเข้าใจในความรู้สึก แสดงความห่วงใยต่อเด็ก และอธิบายให้เด็กเข้าใจเหตุผล
4. ควรให้โอกาสเด็กแสดงอารมณ์โกรธออกมาโดยตรงแบบไม่ก้าวร้าว เช่น การพูดปกป้องตนเอง ปกป้องสถานะความเป็นเจ้าของ พูดยืนยันความคิด ความต้องการของตนเอง หรือการบอกตรงๆ ว่าไม่ชอบ จะไม่เล่นด้วย และอาจบอกสาเหตุที่โกรธ สำหรับเด็กชายไทยพ่อแม่

หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรเน้นถ่ายทอดด้วยการตอบสนองทางอารมณ์และการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์ เด็กหญิงไทยควรเน้นถ่ายทอดด้วยการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์ เด็กชายญี่ปุ่นควรเน้นถ่ายทอดด้วยการเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์และการพูดสอนเรื่องอารมณ์ ส่วนเด็กหญิงญี่ปุ่นพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรเน้นถ่ายทอดด้วยการสอนเรื่องอารมณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธแต่ละแบบในลักษณะอื่นๆ ที่น่าจะมีผลต่อพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ตัวอย่างเช่น ความถี่และระดับความเข้มข้นของการแสดงอารมณ์โกรธของแม่ ลักษณะการใช้คำพูดสอนเรื่องอารมณ์โกรธของแม่ (เช่น ลักษณะตั้งคำถาม อธิบายความ วิพากษ์วิจารณ์ ชื่นำการกระทำ) การตอบสนองแบบต่างๆ ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก (เช่น การเน้นที่ปัญหา การเน้นที่อารมณ์ การลดขนาดความสำคัญ การแสดงความรู้สึกหุดหู่) เป็นต้น

2. ศึกษาการการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์ร่วมกับการอบรมเลี้ยงดูแบบต่างๆ ที่น่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน แบบใช้เหตุผล แบบปล่อยปละละเลย แบบควบคุม

3. ทำการวิจัยแบบระยะยาว เช่น ศึกษาการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธแบบต่างๆ ของแม่ต่อเด็กช่วงอายุ 3 ปี แล้วศึกษาพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กช่วงอายุ 5 ปี และ 7 ปี ตามลำดับ เพื่อให้เห็นถึงระดับความสัมพันธ์ของการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธของแม่กับพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กอย่างชัดเจน และเห็นแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ทั้งนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบอื่นๆ ประกอบกับการใช้แบบสอบถาม เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลแบบเจาะลึกและรอบด้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผลการวิจัยมีความแม่นยำมากขึ้น

4. ศึกษาตัวแปรทางวัฒนธรรมที่น่าจะมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดทางสังคมของแม่ที่อยู่
ในวัฒนธรรมต่างกัน เช่น ลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศ (เช่น ประเทศอุตสาหกรรม ประเทศเกษตรกรรม) ความเชื่อทางศาสนาที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก (เช่น เด็กแรกเกิดเป็นผู้บริสุทธิ์ เด็กมีบาปติดตัวมาแต่เกิด) เจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ลักษณะทางวัฒนธรรมของประเทศ (แบบกลุ่มนิยม Collectivism, แบบปัจเจกนิยม Individualism, แบบความเป็นชาย Masculinity, แบบความเป็นหญิง Femininity, แบบมีความเหลื่อมล้ำของอำนาจ Power distance, แบบหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน Uncertainty avoidance (Hofstede. 1991 : 13 - 14) เป็นต้น

5. ศึกษาการถ่ายทอดทางสังคมของตัวแทนการถ่ายทอดอื่นๆ นอกจากแม่ ที่น่าจะมีอิทธิพลทางอารมณ์ต่อเด็กในวัยก่อนเข้าเรียน เช่น ครู พี่น้อง เพื่อน ซึ่งอิทธิพลทางอารมณ์จากครูอาจเกิดจากการที่ครูเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์ พูดสอนเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ และตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ของเด็ก ส่วนอิทธิพลทางอารมณ์จากพี่น้องหรือเพื่อนอาจเกิดจากการที่เด็กเลียนแบบการแสดงอารมณ์ของพี่ที่โตกว่าหรือของเพื่อน การพูดคุยระหว่างกัน และการตอบสนองทางอารมณ์ในระหว่างที่เด็กเล่นด้วยกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542). การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3 - 5 ขวบ. กรุงเทพฯ : โชติสุขการพิมพ์.
- งามตา วนินทานนท์ และคณะ. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุและผลของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรรยา สุวรรณทัต และ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2533). ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา.
- จิราภา เต็งไธรัตน์ และคณะ. (2542). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, งามตา วนินทานนท์ และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. (2536). ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและแนวทางป้องกัน. รายงานการวิจัย สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, อรพินธ์ ชูชม และ งามตา วนินทานนท์. (2528). รายงานการวิจัยฉบับที่ 32 เรื่องปัจจัยทางจิตวิทยานิเวศที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นพวรรณ โชติบัณฑิต และ ดุษฎี โยเหลา. (2540). "ทำไมจึงทำวิจัยแบบข้ามวัฒนธรรม," ใน เอกสารการประชุมปฏิบัติการ การวิจัยแบบข้ามวัฒนธรรมทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรา พุ่มพชาติ. (2533). อิทธิพลของเสียงดนตรีที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- มณีรัตน์ ไพโรจน์ไชยกุล. (2543). กระบวนการขัดเกลาทางสังคมของสถานศึกษา ก่อนวัยเรียน
ญี่ปุ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษาสถานศึกษา ก่อนวัยเรียน กว้างน้อย และสถานศึกษา ก่อน
วัยเรียน แฮมสเตอร์. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (ภาษาญี่ปุ่น). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อุดมศึกษา.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และ ทศนา ทองภักดี. (2543). รายงานการวิจัยฉบับที่ 75 เรื่องรูปแบบ
การแสดงความรักของมารดาที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและพัฒนาการทางอารมณ์สังคม
ของเด็ก. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. (2531). "การถ่ายทอดทางสังคมกับงานของสถาบันวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์," ใน ประมวลบทความวิชาการด้านพฤติกรรมศาสตร์. สถาบันวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์. หน้า 29 - 45. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณะ บรรจง. (2537). ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทยจากชุม
ชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.
- วรภรณ์ รักวิจัย. (2527). การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสารมิตร และภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2541). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัทธา สุภาพ. (2537). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมน อมรวิวัฒน์ และคณะ. (2534). การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หรรษา เลาสีกุล. (2537). การเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับลักษณะทางพุทธ
ศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อุดมศึกษา.
- อัจฉรา สุขารมณ และ อรพินท์ ชูชม. (ม.ป.ป.). องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนัก
เรียนวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อัจฉรา สุขารมณ. (2531). "การถ่ายทอดทางสังคมกับงานของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์," ใน *ประมวลบทความวิชาการด้านพฤติกรรมศาสตร์*. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. หน้า 54 - 58. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. (2545). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- Berns, R.M. (1997). *Child, family, school, community : Socialization and support*. 4th ed. Fort Worth : Harcourt Brace College.
- Berry, J.W. (2000). "Culture : Cultural foundations of human behavior," in *Encyclopedia of psychology*. Edited by Kazdin, Alan E. p. 393 - 400. New York : Oxford University.
- Berry, J.W., et al. (1994). *Cross-cultural psychology : Research and application*. New York : Cambridge University.
- Bornstein, M.H., et al. (1992, August). "Maternal responsiveness to infants in three societies : The United States, France, and Japan," *Child Development*. 63(4) : 808 - 821.
- Brenner, E.M. & Salovey, P. (1997). "Emotion Regulation During Childhood : Developmental, Interpersonal, and Individual Considerations," in *Emotional Development and Emotional Intelligence*. Edited by Salovey, P. & Sluyter, D.J. p. 169 - 176. New York : BasicBooks.
- Brown, J.R. & Dunn, J. (1992, April). "Talk with your mother or your sibling? : Developmental changes in early family conversations about feelings," *Child Development*. 63(2) : 366 - 349.
- (1996, June). "Continuities in emotion understanding from three to six years," *Child Development*. 67(3) : 789 - 803.

- Calkins, S.D. (1994). "Origins and Outcomes of Individual Differences in Emotion Regulation," in *Monograph of the Society for Research in Child Development*. Edited by Fox, Nathan A. 59(2-3, Serial No. 240) : 53 - 71.
- Camras, L.A., et al. (1988, November). "Recognizing and posing of emotional expression by abused children and their mothers," *Developmental Psychology*. 24(6) : 776 - 781.
- Cassidy, J., et al. (1992, June). "Family-peer connections : The roles of emotional expressiveness within the family and children's understanding of emotions," *Child Development*. 63(3) : 603 - 618.
- Cole, P.M. (1986, December). "Children's spontaneous control of facial expression," *Child Development*. 57(6) : 1309 - 1321.
- Cole, P.M., Michel, M.K. & Teti, L.O. (1994). "The development of emotion regulation and dysregulation : A clinical perspective," in *The development of emotion regulation : Biological and behavioral considerations*. Edited by Fox, N.A. *Monographs of the Society for research in Child Development*. 59(2-3, Serial No. 240) : 73 - 102.
- Colwell, M.J. (2000). *Mother-child emotion talk, mothers' expressiveness, and mother-child relationship quality : Links with children's emotional competence*. Ph.D. Thesis. Auburn University. Photocopied.
- Crockenberg, S. (1985, June). "Toddlers' reactions to maternal anger," *Merrill-Palmer Quarterly*. 31(2) : 361 - 373.
- Cummings, E.M., Zahn-Waxler, C. & Radke-Yarrow, M. (1981, December). "Young children's responses to expressions of anger and affection by others in the family," *Child Development*. 52(4) : 1274 - 1282.
- Davies, P.T. & Cummings, E.M. (1995, July). "Children's emotions as organizers of their reactions to interadult anger : A functionalist perspective," *Developmental Psychology*. 31(4) : 677 - 684.

- Davis, T.L. (1995, July). "Gender Differences in Masking Negative Emotions : Ability or Motivation?," *Developmental Psychology*. 31(4) : 660 - 667.
- Denham, S.A. (1986, February). "Social cognition, prosocial behavior, and emotion in preschoolers : Contextual validation," *Child Development*. 56(1) : 197 - 201.
- (1989, June). "Maternal affect and toddlers' social - emotional competence," *American Journal of Orthopsychiatry*. 59(2) : 368 - 376.
- (1993, September). "Maternal emotional responsiveness and toddlers' social emotional functioning," *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 34(3) : 725 - 728.
- Denham, S.A. & Grout, L. (1993, February). "Socialization of emotion : Pathway to preschoolers' affect regulation," *Journal of Nonverbal Behavior*. 17(1) : 205 - 227.
- Denham, S.A. & Zoller, D. (1991, April). "When my hamster died, I cried : Preschoolers' attributions of the causes of emotions," *The Journal of Genetic Psychology*. 152(2) : 371 - 373.
- Denham, S.A., Cook, M.C. & Zoller, D. (1992, June). "Baby looks very sad : Discussions about emotions between mother and preschoolers," *British Journal of Developmental Psychology*. 10(2) : 301 - 315.
- Denham, S.A., et al. (1997, January). "Parental contributions to preschoolers' emotional competence : Direct and indirect effects," *Motivation and Emotion*. 27(1) : 65 - 86.
- Denham, S.A., Zoller, D. & Couchoud, E.A. (1994, November). "Socialization of preschoolers' emotion understanding," *Developmental Psychology*. 30(6) : 928 - 937.
- Denham, S.A. (1998). *Emotional Development in Young Children*. New York and London : The Guilford Press.

- Denham, S.A. & Auerbach, S. (1995, August). "Mother-child dialogue about preschoolers' emotional competence," *Genetic, Social & General Psychology Monographs*. 121(3) : 313 - 337.
- Denham, S.A. & Grout, L. (1992, February). "Mothers' emotional expressiveness and coping : Relations with preschoolers' social-emotional competence," *Genetic, Social & General psychology Monographs*. 118(1) : 75 - 101.
- Dion, K.L. & Yee, P.H.N. (1987, April). "Ethnicity and personality in a Canadian context," *Journal of Social Psychology*. 127(2) : 175 - 182.
- Doyle, M.A. & Biaggio, M.K. (1981, February). "Expression of anger as a function of assertiveness and sex," *Journal of Clinical Psychology*. 37(1) : 154 - 157.
- Dunn, J. & Brown, J.R. (1994, March). "Affect expression in the family : Children's understanding of emotions and their interactions with others," *Merrill-Palmer Quarterly*. 40(1) : 120 - 137.
- Dunn, J., Bretherton, L. & Munn, P. (1987, January). "Conversations about feelings between mothers and their young children," *Developmental Psychology*. 23(1) : 132 - 139.
- Dunn, J., Brown, J. & Beardsall, L. (1991, May). "Family talk about feeling states and children's later understanding of others' emotions," *Developmental Psychology*. 27(3) : 448 - 455.
- Dunn, J., et al. (1991, February). "Young children's understanding of other people's feelings and beliefs : Individual differences and their antecedents," *Child Development*. 62(1) : 1352 - 1366.
- Eisenberg, N., et al. (1992). "Emotional responsivity to others : Behavioral correlates and socialization antecedents," in *Emotion and its regulation in early development, New Directions for Child Development*. Edited by Eisenberg, N., and Fabes R.A. 55 : 57 - 73.

- Eisenberg, N., et al. (1994, February). "The Relations of Emotionality and Regulation to Children's Anger-related Reactions," *Child Development*. 65(1) : 109 - 128.
- (1999, March/April). "Parental reactions to children's negative emotions : Longitudinal relations to quality of children's social functioning," *Child Development*. 70(2) : 513 - 534.
- Eisenberg, N. & Fabes, R.A. (1992). "Emotion, regulation, and the development of social competence," in *Review of personality and social psychology : Vol.14 Emotion and social behavior*. Edited by Clark, M.S. p. 119 - 150. Newbury Park, CA : Sage.
- Eisenberg, N, Fabes, R.A. & Murphy, B.C. (1996, October). "Parents' reactions to children's negative emotions : Relations to children's social competence and comforting behavior," *Child Development*. 67(5) : 2227 - 2247.
- Fabes, R.A. & Eisenberg, N. (1992, February). "Young children's coping with interpersonal anger," *Child Development*. 63(1) : 116 - 128.
- Fabes, R.A., Eisenberg, N. & Miller, P.A. (1990, July). "Maternal correlates of children's vicarious emotional responsiveness," *Developmental Psychology*. 26(4) : 639 - 648.
- Fabes, R.A., et al. (1988, May). "Preschoolers' attributions of the situational determinants of others' naturally occurring emotions," *Developmental Psychology*. 24(3) : 376 - 385.
- (2001, May/June) "Parental coping with children's negative emotions : Relations with children's emotional and social responding," *Child Development*. 72(3) : 907 - 920.
- (1996, June). "Getting angry at peers : Associations with linking of the provocateur," *Child Development*. 67(3) : 942 - 956.
- Fivush, R. (1989, August). "Exploring sex differences in the emotional content of mother-child conversations about the past," *Sex Roles*. 20(3) : 675 - 691.

- Fleming, R., Baum, A. & Singer, J.E. (1984, December). "Toward an integrative approach to the study of stress," *Journal of Personality and Social Psychology*. 46(6) : 939 - 949.
- Folkman, S., & Lazarus, R.S. (1988, July). "The relationship between coping and emotion : Implications for theory and research," *Social Science Medicine*. 26(3) : 309 - 317.
- Friedlmeier, W. & Trommsdorff, G. (1999, November). "Emotion Regulation in Early Childhood : A Cross-Cultural Comparison between German and Japanese Toddlers," *Journal of Cross-cultural Psychology*. 30(6) : 684 - 711.
- Garner, P.W., et al. (1997, January). "Low income mothers' conversations about emotions and their children's emotional competence," *Social Development*. 6(1) : 37 - 52.
- Garner, P.W., Robertson, S. & Smith, G. (1997, August). "Preschool children's emotional expressions with peers : The roles of gender and emotion socialization," *Sex Roles*. 36(3) : 675 - 691.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York : Bantam Books.
- Hofstede, G.H. (1991). *Cultures and Organizations Software of the Mind*. London : McGraw-Hill.
- Hurlock, E.B. (1978). *Child Development*. New York : McGraw - Hill.
- Jones, D., et al. (1998, August). "The development of display rules knowledge : Linkages with family expressiveness and social competence," *Child Development*. 69(4) : 1209 - 1222.
- Karniol, R. & Heiman, T. (1987, February). "Situational antecedents of children's anger experiences and subsequent responses to adult versus peer provokers," *Aggressive Behavior*. 13(1) : 109 - 118.
- Kodansha Ltd. (1994). *Japan : An Illustrated Encyclopedia*. Tokyo.
- Kopp, C.B. (1989, May). "Regulation of Distress and Negative Emotions : A Developmental View," *Developmental Psychology*. 25(3) : 343 - 354.

- Kuebli, J. & Fivush, R. (1992, August). "Gender differences in parent-child conversations about past emotions," *Sex Roles*. 27(3) : 683 - 698.
- Kuebli, J., Butler, S. & Fivush, R. (1995, March). "Mother-child talk about past emotions : Relations of maternal language and child gender over time," *Cognition and Emotion*. 9(1) : 265 - 283.
- Lemerise, E.A. & Dodge, K.A. (2000). "The Development of Anger and Hostile Interaction," in *Handbook of Emotions*. 2nd ed.. Edited by Lewis, M. & Haviland-Jones, J.M. p. 594 - 606. New York : The Guilford.
- Levine, L.J. (1995, June). "Young children's understanding of the causes of anger and sadness," *Child Development*. 66(3) : 697 - 710.
- Lewis, M., Alessandri, S. & Sullivan, M. (1990, September). "Violation of expectancy, loss of control , and anger expression in young infants," *Developmental Psychology*. 26(5) : 745 - 751.
- Lieberman, A. (1993). *The Emotional Life of the Toddler*. New York : Macmillan.
- Malatesta, C. & Haviland, J. (1982, August). "Learning display rules : The socialization of emotion expression in infancy," *Child Development*. 53(4) : 991- 1003.
- Malatesta, C.Z., et al. (1989). "Normative trends and dimensions of individual difference in the expressive behavior of 2-year-olds," in *Monographs of the Society for Research in Child Development*. 54(1-2, Serial No. 219) : 42 - 54.
- Marion, M. (1997, November). "Guiding young children's understanding and management of anger," *Young Children*. 52(7) : 62 - 67.
- Metsapelto, R.L., Pulkkinen, L. & Poikkeus, A.M.. (2001, May). "A Search for Parenting Styles : A Cross-Situational Analysis of Parental Behavior," *Genetic, Social & General Psychology Monographs*. 127(2) : 169 - 192.
- Miller, P.J. & Sperry, L.L. (1988, March). "The socialization and acquisition of emotional meanings, with special reference to language : A reply to Saarni," *Merrill-Palmer Quarterly*. 34(1) : 217 - 222.

- Miller, P.M., Danaher, D.L. & Forbes, D. (1986, July). "Sex-related strategies for coping with interpersonal conflict in children aged five and seven," *Developmental Psychology*. 22(4) : 543 - 548.
- Pettit, G.S., Bates, J.E. & Dodge, K.A. (1997, October). "Supportive Parenting, Ecological Context, and Children's Adjustment : A 7-year Longitudinal Study," *Child Development*. 68(5) : 908 - 923.
- Phillips, D., McCartney, K. & Scarr, S. (1987, July). "Child-care quality and children's social development," *Developmental Psychology*. 23(4) : 537 - 543.
- Queenan, P.L. (2000). *Gender differences in the socialization of social and emotional competence in preschool-aged children*. Dissertation Thesis, Ph.D. George Mason University. Photocopied.
- Ritts, V. (2000). *Infusing Culture into Parenting Issues : A Supplement for Psychology Instructors*. (online). Available : FTP : stlcc.cc.mo.us/mc/users/vritts/culture.htm.
- Roberets, W. & Strayer, J. (1987, May) "Parents' responses to the emotional distress of their children : Relations with children's competence," *Developmental Psychology*. 23(3) : 415-422.
- Saarni, C. (1984, August). "An Observational Study of Children's Attempts to Monitor their Expressive Behavior," *Child Development*. 55(4) : 1504 - 1513.
- Saarni, C. (1998, July). "Issues of cultural meaningfulness in emotional development," *Developmental Psychology*. 34(4) : 647 - 652.
- Sroufe, L. (1978). "Attachment and the roots of competence," *Human Nature*. 1 : 50 - 57.
- Stansbury, K. & Sigman, M. (2000, June). "Responses of preschoolers in two frustrating episodes : Emergence of complex strategies for emotion regulation," *The Journal of Genetic Psychology*. 161(2) : 182 - 202.
- Strayer, J. (1986, September). "Children's attributions regarding the situational determinants of emotion in self and other," *Developmental Psychology*. 22(5) : 649 - 654.

- Thompson, R.A. (1994). "Emotion Regulation : A Theme in Search of Definition," in *Monograph of the Society for Research in Child Development*. Edited by Fox, N.A. 59(2-3, Serial No. 240) : 25 - 51.
- Van de Vijver & Fons J.R. (2000). "Cross-cultural psychology : Theories and methods of study," in *Encyclopedia of psychology*. Edited by Kazdin, A.E. p. 364 - 369. New York : Oxford University.
- Waters, E., et al. (1993, February). "Is attachment theory ready to contribute to our understanding of disruptive behavior problems?," *Development and Psychopathology*. 5(1) : 215 - 224.
- Wertlieb, D., Weigel, C. & Feldstein, M. (1987, July). "Stress, social support, and behavior symptoms in middle-childhood," *Journal of Child Clinical Psychology*. 22(3) : 530 - 542.
- White, M. (1987). *The Japanese education challenge : A commitment to children*. Tokyo : Kodansha International.
- Zahn-Waxler, C., et al. (1996, October). "Japanese and United States Preschool Children's Response to Conflict and Distress," *Child Development*. 67(5) : 2462 - 2477.
- Zeman, J. & Garber, J. (1996, June). "Displays rules for anger, sadness, and pain : It depends on who is watching," *Child Development*. 67(3) : 957 - 974.
- Zeman, J. & Shipman, K. (1996, September). "Children's expression of negative affect : Reasons and methods," *Developmental Psychology*. 32(5) : 842 - 850.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือวัด

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือวัด

ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา ภาคบงกช
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประณต คำจิม
ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดทางจิตวิทยา

1. อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส
ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รองศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ หวังพานิช
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข
คำอำนาจจำแนกรายข้อ
และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด

ตาราง 14 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ของแบบสอบถามพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กแต่ละประเภท

แบบสอบถาม (ข้อที่)	ฉบับภาษาไทย		ฉบับภาษาอังกฤษ	
	Item-Total	Alpha if Item	Item-Total	Alpha if Item
	Correlation	Deleted	Correlation	Deleted
พฤติกรรมการจัดการ อารมณ์โกรธของเด็ก				
ประเภทการแก้แค้น				
1	.404	.725	.530	.658
2	.323	.739	.454	.677
3	.419	.719	.560	.648
4	.663	.682	.268	.727
5	.674	.663	.584	.642
6	.611	.674	.394	.687
7	.263	.768	.346	.717
รวม 7 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .742 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .712			
ประเภทการยับยั้งความคิด ของตน				
1	.418	.430	.598	.773
2	.274	.480	.389	.795
3	.454	.435	.480	.786
4	.374	.443	.485	.785
5	.102	.530	.635	.765
6	.051	.535	.453	.789
7	.182	.504	.655	.770
8	.194	.501	.374	.797
9				
รวม 9 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .623 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .821			

ตาราง 14 (ต่อ)

แบบสอบถาม (ข้อที่)	ฉบับภาษาไทย		ฉบับภาษาอังกฤษ	
	Item-Total	Alpha if Item	Item-Total	Alpha if Item
	Correlation	Deleted	Correlation	Deleted
ประเภทการปลดปล่อย				
อารมณ์				
1	.188	.734	.481	.733
2	.453	.693	.473	.734
3	.172	.736	.297	.764
4	.491	.684	.652	.706
5	.206	.729	.328	.755
6	.577	.665	.457	.737
7	.490	.684	.390	.747
8	.274	.722	.600	.718
9	.688	.641	.350	.755
รวม 9 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .726 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .761			
ประเภทการหลีกเลี่ยง				
1	.297	.758	.573	.634
2	.543	.716	.614	.624
3	.329	.748	.459	.667
4	.530	.718	.384	.678
5	.660	.699	.229	.702
6	.572	.711	.509	.649
7	.409	.738	.242	.710
8	.436	.734	.165	.718
9	.218	.772	.244	.700
รวม 9 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .756 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .704			

ตาราง 14 (ต่อ)

แบบสอบถาม (ข้อที่)	ฉบับภาษาไทย		ฉบับภาษาอังกฤษ	
	Item-Total	Alpha if Item	Item-Total	Alpha if Item
	Correlation	Deleted	Correlation	Deleted
ประเภทการขอการสนับสนุน				
จากผู้ใหญ่				
1	.653	.836	.510	.810
2	.563	.840	.705	.790
3	.541	.841	.423	.821
4	.575	.839	.225	.845
5	.756	.821	.791	.783
6	.300	.861	.486	.812
7	.655	.831	.570	.804
8	.475	.850	.282	.830
9	.647	.831	.553	.805
10	.533	.842	.724	.790
รวม 10 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .853		ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .825	
ประเภทการแสดงความ				
ไม่ชอบ				
1	.638	.798	.650	.819
2	.388	.825	.599	.825
3	.691	.793	.417	.845
4	.810	.779	.706	.812
5	.601	.806	.698	.814
6	.577	.805	.268	.853
7	.304	.842	.83	.837
8	.792	.787	.802	.803
9	.257	.853	.402	.844
รวม 9 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .828		ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .845	

ตาราง 15 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ของแบบสอบถามการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ ทั้ง 3 แบบ

แบบสอบถาม (ข้อที่)	ฉบับภาษาไทย		ฉบับภาษาอังกฤษ	
	Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted	Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
การถ่ายทอดทางสังคมเรื่อง อารมณ์โกรธโดยแม่				
การเป็นตัวแบบ				
1	.648	.837	.410	.869
2	.536	.843	.729	.854
3	.327	.854	.397	.869
4	.482	.847	.776	.849
5	.475	.847	.629	.858
6	.591	.840	.719	.853
7	.377	.854	.520	.864
8	.574	.844	.830	.848
9	.505	.845	.406	.869
10	.630	.840	.582	.862
11	.494	.846	.067	.881
12	.701	.834	.448	.867
13	.532	.844	.644	.858
14	.139	.863	.361	.871
15	.429	.849	.188	.879
รวม 15 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .855 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .872			

ตาราง 15 (ต่อ)

แบบสอบถาม (ข้อที่)	ฉบับภาษาไทย		ฉบับภาษาอังกฤษ	
	Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted	Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
การสอน				
1	.545	.923	.184	.858
2	.701	.918	.402	.845
3	.497	.924	.525	.838
4	.737	.917	.642	.830
5	.601	.921	.636	.830
6	.725	.918	.703	.826
7	.654	.920	.652	.830
8	.608	.921	.159	.857
9	.713	.918	.594	.835
10	.774	.915	.521	.838
11	.520	.924	.447	.844
12	.738	.917	.429	.844
13	.657	.920	.409	.845
14	.798	.915	.575	.835
รวม 14 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .925 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .850			

ตาราง 15 (ต่อ)

แบบสอบถาม (ข้อที่)	ฉบับภาษาไทย		ฉบับภาษาอังกฤษ	
	Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted	Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
การตอบสนองต่อการแสดง				
อารมณ์โกรธของเด็ก				
1	.233	.813	.655	.772
2	.605	.789	.455	.790
3	.469	.796	.740	.762
4	.200	.814	.410	.793
5	.592	.790	.460	.790
6	.666	.780	.312	.801
7	.303	.821	.140	.815
8	.356	.804	.631	.777
9	.658	.784	.600	.781
10	.563	.789	.457	.790
11	.481	.795	.414	.793
12	.735	.771	.630	.774
13	.532	.796	.095	.812
14	.217	.833	.043	.816
15	.355	.805	.214	.809
รวม 15 ข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .811 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .804			

ภาคผนวก ค
ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มย่อย
ตามลักษณะชีวสังคม

ตาราง 16 ข้อมูลพื้นฐานของพฤติกรรมการจัดการอารมณ์โกรธของเด็ก ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมของเด็ก

พฤติกรรมการจัด การอารมณ์โกรธ	เชื้อชาติ	เพศ						รวม		
		ชาย			หญิง					
		n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.
การแก้แค้น	ไทย	49	18.53	3.53	51	18.41	3.46	100	18.47	3.48
	ญี่ปุ่น	54	17.57	4.00	46	17.20	4.35	100	17.40	4.15
	รวม	103	18.03	3.80	97	17.84	3.94	200	17.93	3.86
การยืนยันความ คิดของตน	ไทย	49	28.94	4.58	51	29.87	3.46	100	29.42	4.05
	ญี่ปุ่น	54	26.23	4.21	46	27.15	4.55	100	26.66	4.37
	รวม	103	27.52	4.58	97	28.58	4.22	200	28.04	4.43
การปลดปล่อย อารมณ์	ไทย	49	20.74	4.39	51	23.34	5.61	100	22.06	5.19
	ญี่ปุ่น	54	21.05	4.45	46	22.04	4.43	100	21.51	4.45
	รวม	103	20.90	4.40	97	22.72	5.10	200	21.79	4.83
การหลีกเลี่ยง	ไทย	49	23.67	4.88	51	25.49	4.13	100	24.60	4.58
	ญี่ปุ่น	54	22.58	3.72	46	23.47	4.14	100	22.99	3.93
	รวม	103	23.10	4.32	97	24.53	4.23	200	23.79	4.33
การขอการ สนับสนุนจาก ผู้ใหญ่	ไทย	49	29.50	6.08	51	32.10	4.53	100	30.83	5.48
	ญี่ปุ่น	54	27.08	3.78	46	26.64	5.26	100	26.88	4.50
	รวม	103	28.23	5.13	97	29.51	5.58	200	28.85	5.38
การแสดงความ ไม่ชอบ	ไทย	49	23.69	6.30	51	25.86	4.93	100	24.80	5.72
	ญี่ปุ่น	54	23.68	4.99	46	23.10	4.90	100	23.41	4.93
	รวม	103	23.68	5.62	97	24.55	5.08	200	24.10	5.37

ตาราง 17 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมของแม่และเด็ก

การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่	เชื้อชาติ	เพศ						รวม		
		ชาย			หญิง					
		n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.
การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ	ไทย	49	40.04	8.38	51	42.83	7.29	100	41.46	7.93
	ญี่ปุ่น	54	36.87	7.20	46	37.49	7.72	100	37.16	7.41
	รวม	103	38.38	7.91	97	40.30	7.92	200	39.31	7.95
การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ	ไทย	49	52.76	8.47	51	52.37	7.72	100	52.56	8.06
	ญี่ปุ่น	54	37.09	8.75	46	37.96	9.41	100	37.49	9.02
	รวม	103	44.54	11.63	97	45.54	11.17	200	45.03	11.39
การตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก	ไทย	49	51.08	8.27	51	50.95	7.56	100	51.01	7.88
	ญี่ปุ่น	54	53.00	6.38	46	52.47	8.39	100	52.75	7.34
	รวม	103	52.09	7.37	97	51.67	7.96	200	51.88	7.65

ภาคผนวก ง
เครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์
- แบบสอบถาม

2. มีสาเหตุใดบ้างที่ทำให้ลูกของท่านรู้สึกโกรธ (หงุดหงิด, ไม่พอใจ) สาเหตุจาก วัตถุ สิ่งของ..... อาณาเขต..... 	ถ้า...เป็นสาเหตุที่ทำให้โกรธ ท่านแสดงออกอย่างไร อาทิกับกริยาท่าทาง..... การแสดงสีหน้า..... คำพูด, น้ำเสียง.....	ความบ่อยครั้ง/สัปดาห์
ถูกกระทำทางร่างกาย..... 	อาทิกับกริยาท่าทาง..... การแสดงสีหน้า..... คำพูด, น้ำเสียง.....	
ถูกกระทำทางคำพูด..... 	อาทิกับกริยาท่าทาง..... การแสดงสีหน้า..... คำพูด, น้ำเสียง.....	
ถูกปฏิเสธ..... 	อาทิกับกริยาท่าทาง..... การแสดงสีหน้า..... คำพูด, น้ำเสียง.....	
ถูกบังคับให้ทำ..... 	อาทิกับกริยาท่าทาง..... การแสดงสีหน้า..... คำพูด, น้ำเสียง.....	

3. ท่านพูดคุยกับลูกเกี่ยวกับอารมณ์โกรธของท่านอย่างไร

สาเหตุ.....

.....

.....

ความรู้สึก.....

.....

.....

การแสดงออก.....

.....

.....

ผลลัพธ์.....

.....

.....

พูดคุยกับบ่อยครั้งหรือไม่.....

.....

พูดคุยกันช่วงเวลาใดบ้าง.....

.....

4. ท่านพูดคุยกับลูกเกี่ยวกับอารมณ์โกรธของลูกท่านอย่างไร

สาเหตุ.....

.....

.....

ความรู้สึก.....

.....

.....

การแสดงออก.....

.....

.....

ผลลัพธ์.....

.....

.....

พูดคุยกับบ่อยครั้งหรือไม่.....

.....

พูดคุยกันช่วงเวลาใดบ้าง.....

.....

5. ถ้าลูกแสดงอารมณ์โกรธด้วยวิธีการที่ท่านคิดว่าไม่เหมาะสม เช่น ทุบ ตี ว่าด้วยคำหยาบ

ท่านรู้สึกรู้สึกอย่างไร.....

ท่านจะทำอย่างไร

หากปฏิบัติยากทำทาง.....

การแสดงสีหน้า.....

คำพูด, น้ำเสียง.....

6. เมื่อลูกมีอารมณ์โกรธท่านอยากให้ลูกปฏิบัติตามอย่างไร

หากปฏิบัติยากทำทาง.....

การแสดงสีหน้า.....

คำพูด, น้ำเสียง.....

7. วิธีการที่ท่านใช้สอนเกี่ยวกับการจัดการอารมณ์โกรธให้ลูกมีอะไรบ้าง.....

8. ท่านเคยพูดถึงคำต่างๆ ที่หมายถึงอารมณ์โกรธ และคำที่บอกถึงระดับอารมณ์โกรธให้ถูกได้หรือไม่

คำเรียกอารมณ์โกรธ ได้แก่.....

.....

คำบอกระดับอารมณ์โกรธ ได้แก่.....

.....

**สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

เนื่องด้วยข้าพเจ้า นางสาวผาณิตา บัวขำ กำลังทำการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียนอายุประมาณ 5 ปี ผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือจากคุณแม่ช่วยตอบคำถามตามความเป็นจริง ซึ่งผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนต่อไป โดยข้อมูลของท่านจะไม่ถูกนำไปเปิดเผย ในการนำเสนอรายงานจะทำในภาพรวมเท่านั้น ทางผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามมีทั้งหมด 5 ตอน

ตอนที่ 1 สถานภาพของลูก

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการแสดงออกในชีวิตประจำวันของลูก

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการแสดงออกในชีวิตประจำวันของแม่

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการพูดคุยกับลูก

ตอนที่ 5 แบบสอบถามการปฏิบัติต่อลูก

ตอนที่ 1 สถานภาพของลูก

โปรดเขียนตอบหรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () ตามสถานภาพของลูกท่าน

1. โรงเรียนอนุบาล.....

2. เพศ () ชาย () หญิง

3. เชื้อชาติ () ไทย () ญี่ปุ่น

4. อายุ.....ปี.....เดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการแสดงออกในชีวิตประจำวันของลูก

คำแนะนำในการตอบ

ข้อความต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ที่อาจเกิดขึ้นกับลูกของท่านได้ ขอให้ท่านลองพิจารณาว่า หากลูกของท่าน (ลูกอายุประมาณ 5 ปี) อยู่ในเหตุการณ์ แล้วจะมีการแสดงออกดังที่กล่าวในแต่ละข้อ มากน้อยเพียงใด โดยเลือกทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับ การปฏิบัติของลูกท่านเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เมื่อลูกถูกเพื่อนตีหรือผลัก ลูกจะตีหรือผลักเพื่อนกลับ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

2. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งของเล่น ลูกจะตีหรือทุบเพื่อน

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

3. เมื่อลูกถูกเพื่อนว่า ลูกจะว่าเพื่อนกลับ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

4. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งขนม ลูกจะต่อว่าเพื่อน

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

5. เมื่อลูกถูกเพื่อนตะโกนใส่ ลูกจะตะโกนใส่เพื่อนกลับ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

6. เมื่อลูกถูกเพื่อนล้อเลียน ลูกจะบู่เพื่อนว่าจะชก / ตี

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

7. เมื่อท่านเปลี่ยนช่องโทรทัศน์ที่ลูกกำลังดูอยู่ ลูกจะตะโกนเสียงดังให้ท่านเปลี่ยนช่องกลับ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

8. เมื่อท่านสั่งให้ลูกเลิกดูโทรทัศน์แล้วไปเข้านอน ลูกจะพยายามต่อรองกับท่านขอต่อ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

9. เมื่อลูกถูกเพื่อนล้อเลียน ลูกจะเกลียดเพื่อนว่าตนไม่ได้เป็นอย่างที่ดี

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

10. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งของเล่นของตน ลูกจะบอกเพื่อนในทำนองว่าของเล่นนี้เป็นของเขา จะเอาไปไม่ได้
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
11. เมื่อลูกต้องรอท่านคุยธุระกับเพื่อนเป็นเวลานาน ลูกจะบอกท่านว่าเขารอนานแล้ว อยากกลับบ้าน
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
12. เมื่อลูกอยากออกไปเล่นกับเพื่อนข้างนอกบ้านแต่ท่านไม่อนุญาตให้ไป ลูกจะพูดยืนยันในทำนองว่าเขาจะไป
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
13. เมื่อมีใครพูดเรื่องที่ไม่อยากฟังให้ได้ยิน ลูกจะบอกว่าเขาไม่อยากฟัง
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
14. เมื่อท่านให้ลูกรับประทานอาหารที่เขาไม่ชอบ ลูกจะบอกว่าเขาไม่ชอบทานสิ่งนี้
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
15. เมื่อท่านปฏิเสธที่จะซื้อของที่ลูกอยากได้ ลูกจะพูดยืนยันว่าเขาอยากได้ของนั้น
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
16. เมื่อเพื่อนห้ามลูกไม่ให้เล่นกับเพื่อนอีกคนหนึ่ง ลูกจะบอกว่าเขาอยากเล่นกับเพื่อนคนนั้น
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
17. เมื่อลูกอยากได้ของเล่นชิ้นใหม่แต่ท่านไม่ซื้อให้ ลูกจะร้องไห้
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
18. เมื่อลูกต่อของเล่นไม่ได้หรือเล่นเกมไม่ได้ ลูกจะปายของสิ่งนั้น
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
19. เมื่อท่านให้ลูกรับประทานอาหารที่เขาไม่ชอบ ลูกจะทำหน้าบึ้ง
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง
20. เมื่อลูกต้องการสิ่งใดแล้วท่านจัดหาให้ไม่ทันใจ ลูกจะเอะอะโวยวายเสียงดัง
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

21. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งของเล่น ลูกจะร้องไห้

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

22. เมื่อท่านสั่งให้ลูกกลับบ้านทั้งที่ลูกยังอยากเล่นกับเพื่อนอยู่ ลูกจะแสดงความไม่พอใจ เช่น เดินลงส้นเท้า

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

23. เมื่อท่านสั่งให้ลูกเลิกเล่นเกม ลูกจะทำหน้าบึ้ง

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

24. เมื่อลูกอยากออกไปเล่นกับเพื่อนข้างนอกบ้านแต่ท่านไม่อนุญาตให้ไป ลูกจะร้องไห้

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

25. เมื่อลูกถูกปลุกให้ตื่นทั้งที่เขายังง่วงนอนอยู่ ลูกจะเอะอะโวยวายเสียงดัง

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

26. เมื่อลูกถูกท่านหรือคุณพ่อคุณแม่จะเดินหนีไปนั่งคนเดียว

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

27. เมื่อมีใครพูดเรื่องที่ไม่อยากฟังให้ได้ยิน ลูกจะไม่พอใจเดินหนีไปที่อื่น

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

28. เมื่อลูกถูกเพื่อนแกล้ง ลูกจะเดินหนีไปเล่นกับเพื่อนคนอื่น

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

29. เมื่อลูกถูกเพื่อนว่า ลูกจะเดินหนีไปที่อื่น

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

30. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งของเล่น ลูกจะเดินหนีไปเล่นที่อื่น

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

31. เมื่อท่านให้ลูกรับประทานอาหารที่เขาไม่ชอบ ลูกจะไม่ยอมรับประทาน แล้วเดินหนีไปที่อื่น

- ☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

32. เมื่อลูกต้องรอทำนุควรระกับเพื่อนเป็นเวลานาน ลูกจะเดินหนีไปเล่นที่อื่น
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
33. เมื่อลูกต้องของเล่นหรือเล่นเกมไม่ได้ ลูกจะเลิกเล่นแล้วเดินไปที่อื่น
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
34. เมื่อเพื่อนบังคับให้ลูกเล่นด้วย ลูกจะไม่ยอมเล่นด้วย แล้วเดินหนีไปที่อื่น
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
35. เมื่อเพื่อนทำของเล่นของลูกเสีย ลูกจะฟ้องคุณแม่หรือคุณพ่อ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
36. เมื่อลูกถูกเพื่อนแกล้ง ลูกจะฟ้องครู
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
37. เมื่อลูกถูกคนอื่นดู ลูกจะฟ้องคุณแม่หรือคุณพ่อ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
38. เมื่อพี่หรือน้องไม่เล่นด้วย ลูกจะฟ้องคุณแม่หรือคุณพ่อ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
39. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งของเล่น ลูกจะฟ้องครู
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
40. เมื่อถูกพี่หรือน้องแย่งของเล่น ลูกจะฟ้องคุณแม่หรือคุณพ่อ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
41. เมื่อลูกถูกเพื่อนล้อเลียน ลูกจะฟ้องครู
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
42. เมื่อลูกถูกทำนุดี ลูกจะฟ้องคุณพ่อ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
43. เมื่อเพื่อนห้ามลูกเล่นกับเพื่อนอีกคนหนึ่ง ลูกจะฟ้องครู
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

44. เมื่อเพื่อนบังคับให้ลูกเล่นด้วย ลูกจะฟ้องครู
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
45. เมื่อเพื่อนไม่เล่นด้วย ลูกจะต่อว่าเพื่อนคนนั้นว่า "ทำไมไม่เล่นกับฉัน"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
46. เมื่อลูกถูกเพื่อนแกล้ง ลูกจะต่อว่าเพื่อนคนนั้นว่า "ทำไมแกล้งฉัน"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
47. เมื่อลูกถูกเพื่อนล้อเลียน ลูกจะบอกเพื่อนคนนั้นว่า "ฉันไม่ชอบเธอ เธอชอบมาล้อฉัน"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
48. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งของเล่น ลูกจะบอกเพื่อนคนนั้นว่า "ฉันจะไม่เล่นกับเธอแล้ว"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
49. เมื่อลูกถูกเพื่อนแย่งขนม ลูกจะต่อว่าเพื่อนคนนั้นว่า "เธอชอบแย่งขนมของฉัน"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
50. เมื่อเพื่อนบังคับให้ลูกเล่นด้วย ลูกจะบอกเพื่อนคนนั้นว่า "ฉันไม่ชอบเธอ ไม่อยากเล่นด้วย"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
51. เมื่อลูกถูกท่านดุหรือทำโทษ ลูกจะบอกท่านว่า "ไม่รักแม่แล้ว"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
52. เมื่อลูกถูกเพื่อนแกล้ง ลูกจะบอกเพื่อนคนนั้นว่า "เธอแกล้งฉัน ไม่ให้เล่นด้วยแล้ว"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
53. เมื่อท่านไม่ทำตามที่คุณร้องขอ ลูกจะต่อว่าท่านว่า "แม่ใจร้าย"
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการแสดงออกในชีวิตประจำวันของแม่

คำแนะนำในการตอบ

ข้อความต่อไปนี้เป็นสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่จะเกิดขึ้นกับท่านได้ ขอให้ท่านสมมติว่าตนเองกับลูก (ลูกอายุประมาณ 5 ปี) อยู่ในเหตุการณ์ แล้วท่านจะมีการแสดงออกดังที่กล่าวในแต่ละข้อมาน้อยเพียงใด โดยเลือกทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับกรปฏิบัติของท่านเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

-
- เมื่อสามีนำของออกมาใช้แล้ววางระเกะระกะไม่เก็บเข้าที่เดิม ท่านจะอารมณ์เสียและพูดกับสามีว่าท่านไม่ชอบที่เขาทำเช่นนี้
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
 - เมื่อสามีเอาแต่ทำงานไม่ให้ความสนใจกับลูก ท่านจะต่อว่าสามีเสียงดัง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
 - เมื่อสามีออกไปสังสรรค์กับเพื่อนหรือลูกค้าแล้วกลับบ้านดึก ท่านจะถกเถียงกับสามีเสียงดัง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
 - เมื่อสามีว่าท่านจุกจิกและขี้บ่น ท่านจะแสดงสีหน้าบึ้งตึง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
 - เมื่อสามีไม่ช่วยดูแลลูกในขณะที่ท่านกำลังทำงานบ้านหรืองานอื่นอยู่ ท่านจะบอกให้เขามาช่วยดูแลด้วยความหงุดหงิด
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
 - ในขณะที่ท่านกำลังดูหรือทำโทษลูกแล้วสามีต่อว่าท่าน ท่านจะแสดงสีหน้าไม่พอใจ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
 - เมื่อพี่เลี้ยงให้ขนมลูกรับประทานตามที่ลูกร้องขอทั้งที่ใกล้เวลารับประทานอาหารแล้ว ท่านจะไม่พอใจแล้วต่อว่าพี่เลี้ยงไม่ให้ทำเช่นนั้น
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
 - เมื่อลูกไม่ฟังสิ่งที่ท่านพูด และพูดหลายครั้งแล้วก็ยังไม่ปฏิบัติตามที่ท่านบอก ท่านจะดุลูกด้วยเสียงดัง หรือบอกว่าท่านโกรธแล้ว
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

9. เมื่อลูกตะโกนเสียงดังหรือพูดไม่เพราะ ท่านจะทำตาดู มองหน้าลูก
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
10. เมื่อลูกนำของเล่นออกมาเล่นแล้ววางระเกะระกะไม่เก็บเข้าที่เดิม ท่านจะอารมณ์เสียแล้ว
 ขู่ลูกว่าจะนำของเล่นไปทิ้ง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
11. เมื่อลูกทะเลาะกันระหว่างพี่น้อง ท่านจะแสดงสีหน้าไม่พอใจแล้วสั่งให้ลูกเลิกทะเลาะกัน
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
12. เมื่อลูกทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกในเรื่องที่ท่านเคยแนะนำสั่งสอนไปแล้ว ท่านจะตีลูกด้วยความโกรธ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
13. เมื่อลูกเล่นชนทำสิ่งของแตกหัก พังเสียหาย ท่านจะดุลูกเสียงดัง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
14. เมื่อเด็กรับใช้ในบ้านไม่ปฏิบัติตามที่ท่านบอก แล้วก่อให้เกิดความเสียหายตามมา ท่านจะ
 ต่อกว่าเด็กรับใช้เสียงดัง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
15. เมื่อท่านพาลูกไปใช้บริการที่ร้านค้าแล้วผู้ให้บริการพูดไม่ดีกับท่าน ท่านจะจ้องหน้าเขา
 หรือนอกเขาว่าบริการแย่มาก
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการพูดคุยกับลูก

คำแนะนำในการตอบ

ข้อความต่อไปนี้เป็นคำบอกหรือคำสอนที่ท่านอาจจะเคยพูดกับลูก ขอให้ท่านระลึกว่าท่านได้พูดข้อความดังที่กล่าวในแต่ละข้อกับลูก (ลูกอายุประมาณ 5 ปี) มากน้อยเพียงใด โดยเลือกทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับการปฏิบัติของท่านเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ท่านบอกลูกว่าถ้าไม่อยากให้แม่โกรธ เวลาแม่เรียกให้ทำอะไรก็ให้รีบปฏิบัติตาม
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
2. ท่านสอนลูกว่าถ้าลูกตะโกนใส่แม่ในที่สาธารณะ จะทำให้คนอื่นมองลูกว่าเป็นเด็กที่ไม่น่ารัก
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
3. ท่านสอนลูกว่าถ้าถูกเพื่อนแกล้งก็ให้ไปบอกครู แทนที่จะทำเพื่อนกลับ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
4. ท่านสอนลูกว่าเวลาที่ใครทำอะไรให้ไม่ทันใจก็ให้ลูกใจเย็น ๆ ไม่ต้องเอะอะโวยวายเสียงดัง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
5. ท่านสอนลูกว่าเวลาที่โกรธอย่าทำร้ายใคร
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
6. ท่านสอนลูกว่าถ้าลูกแกล้งเพื่อน เพื่อนก็จะไม่อยากเล่นด้วย
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
7. ท่านสอนลูกว่าเวลาที่โกรธให้พยายามอดทนไว้
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
8. ท่านบอกลูกว่าสิ่งที่แม่เคยแนะนำสั่งสอนแล้ว ถ้าลูกยังทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกแม่จะโกรธ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ
9. ท่านบอกลูกว่าเวลาที่แม่ทำอะไรให้ไม่ได้อย่างที่ลูกต้องการ ลูกควรฟังแม่อธิบายเหตุผล ไม่ใช่เอาแต่เอะอะโวยวายไม่ฟังอะไรเลย
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ เป็นประจำ

10. ท่านสอนลูกว่าเวลาที่ลูกโกรธแล้วพูดคำไม่สุภาพ จะทำให้คนอื่นมองลูกว่าเป็นเด็กที่ไม่น่ารัก
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ
11. ท่านบอกลูกว่าเวลาที่แม่โกรธจะไม่อยากคุยกับใคร รอให้แม่หายโกรธแล้วค่อยมาคุยกัน
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ
12. ท่านบอกลูกว่าเวลาที่ลูกตะโกนใส่แม่และไม่ยอมฟังเหตุผล จะทำให้แม่โกรธ
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ
13. ท่านบอกลูกว่าถ้าลูกปาของเล่นแล้วของเล่นนั้นพัง ลูกก็จะมีของเล่นเอาไว้เล่นอีก
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ
14. ท่านสอนลูกว่าเวลาที่ลูกโกรธไม่จำเป็นต้องพูดคำไม่สุภาพ
 () ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () เป็นประจำ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามการปฏิบัติต่อลูก

คำแนะนำในการตอบ

ข้อความต่อไปนี้จะเป็นการแสดงออกในชีวิตประจำวันของลูกท่าน ขอให้ท่านลองพิจารณาว่าหากลูกของท่าน (อายุประมาณ 5 ปี) แสดงออกเช่นนี้ แล้วท่านจะมีการตอบสนองดังที่กล่าวในแต่ละข้อมากน้อยเพียงใด โดยเลือกทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับการปฏิบัติของท่านเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. **พฤติกรรมของลูก** : ถ้าท่านไม่ซื้อของเล่นให้แล้วลูกร้องไห้
การตอบสนองของแม่ : ท่านจะเดินหนีไม่สนใจ แล้วอธิบายเหตุผลให้ลูกฟังภายหลัง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
2. **พฤติกรรมของลูก** : ถ้าลูกต่อของเล่นไม่ได้แล้วปาของสิ่งนั้น
การตอบสนองของแม่ : ท่านจะเข้าไปบอกให้ลูกใจเย็นๆ แล้วให้พยายามทำอีกครั้ง
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
3. **พฤติกรรมของลูก** : ถ้าท่านจัดหาสิ่งที่ลูกต้องการได้ไม่ทันใจ แล้วเขาตะโกนใส่ท่าน
การตอบสนองของแม่ : ท่านจะแสดงสีหน้าสงบนิ่ง แล้วบอกลูกว่าการตะโกนใส่ผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
4. **พฤติกรรมของลูก** : ถ้าท่านไม่ซื้อขนมให้แล้วลูกร้องไห้
การตอบสนองของแม่ : ท่านจะซื้อขนมที่ลูกต้องการให้ทันที
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
5. **พฤติกรรมของลูก** : ถ้าท่านดุลูกแล้วลูกเถียงท่าน
การตอบสนองของแม่ : ท่านจะพยายามอธิบายเหตุผลด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
6. **พฤติกรรมของลูก** : ถ้าลูกทะเลาะกับใครมาแล้วระบายโดยการทุบสิ่งของ
การตอบสนองของแม่ : ท่านจะเข้าไปปลอบโยนลูก และสอบถามเรื่องราว
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง
7. **พฤติกรรมของลูก** : ถ้าท่านไม่อนุญาตให้ลูกไปเล่นข้างนอกแล้วเขาขว้างปาสิ่งของ
การตอบสนองของแม่ : ท่านจะตีลูกด้วยความโกรธ
☐ ไม่เคยเลย ☐ แทบจะไม่เคย ☐ บางครั้ง ☐ บ่อยครั้ง ☐ ทุกครั้ง

8. พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านดูลูกแล้วเขาไม่พอใจ เดินหนีไปนั่งคนเดียว

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะไม่เดินเข้าไปหา ปลอบโยนให้ลูกสำนึกเอง

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

9. พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านปฏิเสธที่จะเล่นกับลูก แล้วเขาต่อว่าท่าน

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะบอกลูกด้วยน้ำเสียงอ่อนโยนว่าท่านรักและเข้าใจเขา แต่ตอนนี้ท่านไม่สามารถเล่นกับเขาได้เพราะสาเหตุใด

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

10. พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านไม่พาลูกไปเที่ยวตามที่เขาร้องขอ แล้วเขาอาละวาด ปล่อยของ

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะอธิบายเหตุผลให้ลูกฟัง แล้วชวนเขาไปเล่นของเล่นด้วยกัน

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

11. พฤติกรรมของลูก : ถ้าเพื่อนไม่เล่นด้วยแล้วลูกมาฟ้องท่าน

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะบอกลูกในทำนองว่า "ถ้าเพื่อนคนนั้นไม่เล่นด้วยไม่เป็นไร เล่นกับเพื่อนคนอื่นได้ ลูกมีเพื่อนตั้งหลายคน"

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

12. พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านไม่ซื้อของเล่นให้แล้วลูกตะโกนใส่ท่านในที่สาธารณะ

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะพาลูกเดินออกจากที่นั้น แล้วอธิบายเหตุผลให้ฟัง

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

13. พฤติกรรมของลูก : ถ้ามีใครพูดไม่เข้าหู แล้วลูกทำหน้าบึ้ง

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะพยายามพูดหยอกล้อให้ลูกอารมณ์ดีขึ้น

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

14. พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านไม่อนุญาตให้ลูกรับประทานขนมที่ร้องขอแล้วเขาร้องไห้

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะขู่ลูกว่าจะบอกให้คุณพ่อ

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

15. พฤติกรรมของลูก : ถ้าท่านไม่อนุญาตให้ลูกดูโทรทัศน์แล้วเขาแสดงความไม่พอใจ เช่น เดินลงส้นเท้า

การตอบสนองของแม่ : ท่านจะทำเพิกเฉยเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

() ไม่เคยเลย () แทบจะไม่เคย () บางครั้ง () บ่อยครั้ง () ทุกครั้ง

第2部 子供の日常表現アンケート

答え方の助言

これからの内容文は日常あなたのお子様に起こるかも知れない感情の状態です。
あなたのお子様(5歳位)が以下の状態に対して、どのように表現するか検討して下さい。
該当する()に”√”印しを入れて下さい。各質問に答えて下さい。

1. 子供は友達に叩かれたかつつかれた時、子供は叩き返すかつつき返す。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
2. 子供は友達に物を取られた時、友達を叩く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
3. 子供は友達から叱られた時、子供は叱り返す。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
4. 子供は友達にお菓子を取られた時、友達を叱る。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
5. 子供は友達に怒鳴られた時、怒鳴り返す。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
6. 子供は友達からからかわれた時、打つと脅かす。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
7. あなたは子供が見ているテレビ番組を変えた時、子供は直に戻せと大声で喚く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
8. あなたは子供にテレビ番組見るのを止めて寝なさいといった時、子供はもっと見たいとごねる。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
9. 友達からからかわれた時、子供はそうじゃないと反発する。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
10. 子供は友達におもちゃを取られた時、このおもちゃは自分の物だから持って行ってはだめと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

11. あなたが友達と長い間用事で話しをした時、子供はもう長い間待ったから、家に帰りたいと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
12. 子供は外で友達と遊びたいけど、あなたは許さない時、ふてくされて出て行くと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
13. 聞きたくない話を聞かされた時、もう聞きたくないと子供は言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
14. あなたは子供が嫌いな物を食べさせた時、この食べ物好きじゃないと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
15. 子供が欲しい物を買ってあげない時、買ってとごねる。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
16. 友達からあの子と遊ばないでと言われた時、あの子と遊びたいと友達に言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
17. 子供は新しいおもちゃが欲しいけど、あなたは買ってあげない時、子供は泣く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
18. 子供はおもちゃを組み立てられない、または、ゲームをする事が出来ない時、子供はその物を投げる。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
19. あなたは子供が嫌いな物を食べさせた時、子供はふくれた顔をする。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
20. 子供は何か物が欲しいけど、あなたは直ぐ探せない時、大声で喚く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
21. 子供は友達におもちゃを取られた時、子供は泣く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
22. 子供はまだ友達と遊びたいのに、あなたはもう家に帰ると言った時、不満顔で足音を立てて歩く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
23. 子供にゲームを止めるように言った時、子供はふくれた顔をする。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

24. 子供は外で友達と遊びたいのに、あなたは許さない時、子供は泣く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
25. 子供がまだ眠いのを起こされた時、大声で喚く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
26. あなたや父親から叱られた時、子供は離れて一人でいる。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
27. 子供が聞きたくない事を誰かが話し聞こえた時、子供は不満を表して別の所へ逃げる。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
28. 友達から意地悪された時、子供はその場を離れて、別の友達と遊ぶ。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
29. 子供は友達から悪口を言われた時、別の所へ逃げる。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
30. 友達からおもちゃを取られた時、子供は逃げて、他の所で遊ぶ。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
31. あなたは子供が嫌いな物を食べさせた時、子供は食べないで他の所へ行く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
32. あなたは友達と用事で長い間話しをして、子供に長い間待たせた時、子供は他の所に行って遊ぶ。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
33. 子供はおもちゃを組み立てられない、または、ゲームをする事が出来ない時、子供は遊びを止めて、他の所へ行く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
34. 友達から遊ぶように命令された時、子供は一緒に遊ばないで他の所へ離れて行く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
35. 友達が子供のおもちゃを壊した時、子供は母親か父親に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
36. 友達から意地悪された時、子供は先生に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

37. 子供は他人から怒られた時、母親か父親に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
38. 兄や弟と一緒に遊ばない時、母親か父親に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
39. 友達からおもちゃを取られた時、先生に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
40. 兄や弟からおもちゃを取られた時、母親か父親に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
41. 友達からからかわれた時、先生に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
42. あなたから叩かれた時、父親に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
43. 友達から他の友達と遊ばないようにと命令された時、先生に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
44. 友達から一緒に遊ぶようにと命令された時、先生に言いつける。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
45. 友達と一緒に遊ばない時、子供はどうして自分と遊ばないのかその友達に文句を言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
46. 友達から意地悪された時、子供はどうして意地悪するのかその友達に文句を言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
47. 友達からからかわれた時、子供はその子にからかいすぎるから好きじゃないと文句を言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
48. 友達からおもちゃを取られた時、子供はその子にもう一緒に遊ばないと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
49. 友達からお菓子を取られた時、子供はその子にお菓子を取ったと文句を言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

50. 友達から一緒に遊ぶようにと命令された時、子供はその子に好きじゃないから一緒に遊ばないと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
51. あなたが怒ったり、何か罰を与えた時、子供はもうお母さんなんか好きじゃないと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
52. 友達から意地悪された時、子供はその子に意地悪したから、もう一緒に遊ばないと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
53. 子供が何かを欲しがったのに、してあげないとお母さんなんか嫌いだと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

第3部 母親の日常表現アンケート

答え方の助言

これからの内容文はあなたの日常に起きる状況です。あなたと子供(5歳位)はその立場になったら、どうするか思ってください。以下の状況におかれたらどのように表現するか該当する()に”√”印しを入れて下さい。各質問に答えて下さい。

1. 主人が物を取り出し、使い散らかし片つけない時、あなたは気分を壊して、こんな事をするあなたは好きじゃないと言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
2. 主人が仕事に夢中で、子供に無関心の時、主人に大声で文句を言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
3. 主人が友達やお客さんと付き合い遅く家に帰った時、あなたは主人と大声で喧嘩をする。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
4. 主人があなたの事を口うるさいし、文句ばかり言うと言われた時、あなたはふくれた顔をする。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
5. あなたが家事や他の仕事で忙しいのに、主人は子供の面倒を見てくれない時、子供を見るようにいらして言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
6. あなたが子供に叱ったり罰を与えている時、主人はあなたに文句を言うので、あなたは不満な顔を表す。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
7. もう食事の時間なのにメイドが子供にお菓子を食べさせた時、あなたは不満でそんな事をしないようにメイドに文句を言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
8. 子供はあなたが話す事を聞かない、また何度も聞かせても言う事を聞かない時、あなたは厳しい顔ですごく怒っていると大声で言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

9. 子供が大声を出したり、汚い言葉を使った時、あなたは厳しい目で子供をじっと睨む。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
10. 子供がおもちゃを出して遊び、散らかして片つけない時、あなたは怒っておもちゃを捨てると子供を脅かす。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
11. 子供が兄弟と喧嘩した時、あなたは怒った顔をして、兄弟と喧嘩するのは良くないと説得する。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
12. あなたが教えたのに、子供は何度も同じ間違いを起こした時、あなたは頭にきて子供を叩く。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
13. 子供がいたずらで物を壊した時、あなたは大声で叱る。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
14. メードはあなたが言うようにしないで、その結果何か損失を与えた時、あなたは大声でメードを叱る。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
15. あなたは子供を連れてどこかお店に行き、店員があなたに対して、無礼な話し方をした時、あなたは顔をしかめて、サービスが最低と言う。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

第4部 子供との会話アンケート

答え方の助言

これからの内容文はあなたが子供に話したり教えた事です。あなたが子供（5歳位）に話した以下の各項目はどのように反応したか、またどの程度か該当する（ ）に”√”印しを入れて下さい。各質問に答えて下さい。

1. あなたは子供にお母さんを怒らせたくなかったら、お母さんが何か頼んだら、直ぐに
しなさいと子供に言う。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
2. あなたは子供に公共の場でお母さんに大声で喚くと他の人からは良い子に見られ
ないと教えた。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
3. あなたは子供に友達から意地悪されたら、叩く代わりに先生に言いつけなさいと
教えた。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
4. あなたは子供に誰かが直ぐ何かをしてくれない時、大声で怒鳴ったりしないよう
教えた。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
5. あなたは子供に怒った時、誰かにやつ当たりしないよう教えた。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
6. 友達に意地悪したら、一緒に遊んでくれなくなると教えた。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
7. あなたは子供に怒った時、なるべく我慢するよう教えた。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
8. 子供にお母さんが教えたのに、何度も同じ間違いをしたら、お母さんはあなたが嫌
いと子供に言う。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも
9. あなたは子供がして欲しいようにしてあげられない時、子供は大声で喚いたり、何
も聞こうとしないのではなく、お母さんの言う事を聞くように諭した。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

10. あなたは子供に怒った時、悪い言葉を口にしたら、良くない子に見られると教えた。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
11. あなたは子供にお母さんが怒っている時、誰とも話したくないから、お母さんの機嫌が良くなったら、来て話さないかと教えた。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
12. あなたは子供にお母さんに喚いたり、話を聞こうとしないのはお母さんは大嫌いと言った。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
13. あなたは子供がおもちゃを投げて壊したら、もうおもちゃで遊ばせないと言った。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
14. あなたは子供が怒った時、悪い言葉を口にしないよう教えた。
() 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

第5部 子供に対する行動アンケート

答え方の助言

これからの内容文はあなたのお子様に日常表現されるかも知れません。どうかあなた自身でお子様（5歳位）が以下のように表現した場合、どのように行動するか検討して下さい。該当する（ ）に”√”印しを入れて下さい。各質問に答えて下さい。

1. 子供の行動 もしあなたが子供におもちゃを買ってあげなかったら、子供は泣く。
お母さんの反応 あなたは無視して、その場を離れる。後で子供に話して聞かせる。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

2. 子供の行動 もしおもちゃを組み立てられなかったら、そのおもちゃを投げる。
お母さんの反応 子供に落ち着いて、もう一度おもちゃを組み立てましようと言う。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

3. 子供の行動 子供が欲しがっている物を直ぐに探せない時、子供はあなたに大声で喚く。
お母さんの反応 あなたは顔色を変えず、落ち着いて大人に喚くのはいけないと教える。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

4. 子供の行動 もし菓子を買ってあげなかったら、子供は泣く。
お母さんの反応 あなたは直ぐにお菓子を買ってあげる。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

5. 子供の行動 あなたが子供に厳しくすると、口応えをする。
お母さんの反応 あなたはなるべく優しい声で話して聞かせる。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

6. 子供の行動 もし子供は誰かと喧嘩したら、物を投げる。
お母さんの反応 あなたは何があったのか優しく尋ねる。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

7. 子供の行動 もしあなたが外で遊ばせなかったら、子供は物を投げる。
お母さんの反応 あなたは怒って、子供を叩く。
（ ）全くない（ ）ほとんどない（ ）時々（ ）しばしば（ ）いつも

8. 子供の行動 もし子供に厳しくすると、ふくれた顔で離れて行って一人でいる。
お母さんの反応 あなたは子供の後を追わない、子供に反省させる。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
9. 子供の行動 もしも子供と遊ぶ事を拒むと、あなたに文句を言う。
お母さんの反応 あなたは優しい声でお母さんは分かっているけど、今一緒に遊んであげられない事を話してあげる。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
10. 子供の行動 もしも子供が行きたがっている所へ連れて行かないと、喚いて物を投げる。
お母さんの反応 あなたはわけを話して聞かせる。そして、おもちゃで一緒に遊びましようと言う。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
11. 子供の行動 もしも友達が一緒に遊ばないと、あなたに言いつける。
お母さんの反応 あなたは子供にその子が遊んでくれなくても大丈夫、他の友達と遊んだらいいでしょう。友達がたくさんいるでしょうと子供に言う。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
12. 子供の行動 もしもおもちゃを買ってあげないと、公共の場であなたに喚く。
お母さんの反応 あなたは子供を連れてその場を離れ、後で子供に話して聞かせる。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
13. 子供の行動 もしも子供が聞きたくない話を聞いた時、ふくれた顔をする。
お母さんの反応 あなたはなるべく優しく話し掛けて、子供の気分をなだめる。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
14. 子供の行動 もしも子供が欲しがっているお菓子を食べさせないと、子供は泣く。
お母さんの反応 あなたは子供にお父さんが叩くと脅かす。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも
15. 子供の行動 もしもテレビを見るのを許さないと、子供は不満顔で足音を立てて歩く。
お母さんの反応 あなたは何もなかったように無視する。
 () 全くない () ほとんどない () 時々 () しばしば () いつも

＊ ＊ どうもありがとうございました。 ＊ ＊

ภาคผนวก จ
หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญ
ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ทม ๑๐๑๓/ ๔๐๐

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๒ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนอนุบาลประจักษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. คำโครวิจัยฉบับย่อ ๑ ฉบับ

๒. แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ๑ ฉบับ

เนื่องด้วย นางสาวผาณิตา บัวขำ ซึ่งเป็นนิสิตปริญญาโท ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง " ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน : เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย " โดยมี อาจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชีววัลลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ เป็นกรรมการ ในการทำวิทยานิพนธ์

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ นางสาวผาณิตาจำเป็นต้องทำการสัมภาษณ์คุณแม่ของเด็กไทยอายุประมาณ ๕ ปี เกี่ยวกับวิธีการที่แม่ใช้อบรมสั่งสอนลูกเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โกรธ และวิธีการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก เพื่อนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้วิจัยจะขอทำการสัมภาษณ์คุณแม่ในลักษณะตัวต่อตัว ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสร้างแบบสอบถามที่มีความเป็นกลางและเหมาะสมที่จะใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างแม่ชาวไทยได้ ซึ่งมีผลต่อความถูกต้องของผลการวิจัย ทางผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลที่ได้มานี้เป็นความลับ จะไม่นำข้อมูลไปเผยแพร่ในทางที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ท่านโดยเด็ดขาด และจะนำข้อมูลนี้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น

ทางสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอความอนุเคราะห์จากทางโรงเรียนในการอนุญาตให้นางสาวผาณิตาทำการสัมภาษณ์ และกรุณาส่งจดหมายพร้อมสิ่งที่ส่งมาด้วยสำหรับผู้ปกครองให้แก่ผู้ปกครองนักเรียนด้วย ในการส่งจดหมายตอบกลับ ขอให้ทางโรงเรียนโปรด

พิจารณาตามความเหมาะสมว่าจะเป็นผู้เก็บรวบรวมให้แล้วผู้วิจัยไปขอรับคืนจากทางโรงเรียน หรือจะให้ทางผู้ปกครองส่งคืนกลับมาที่ผู้วิจัยโดยตรง โดยผู้วิจัยจะจ่ายค่าหน้าซองและติดแสตมป์ไว้ให้

ขอแสดงความนับถือ

ดุชน โยเหลา

(รองศาสตราจารย์ ดุชน โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

สำนักงานผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

โทร. ๖๖๕-๑๐๐๐ ต่อ ๕๒๒๓, ๕๒๒๔

โทรสาร. ๒๕๘-๔๔๘๒

ที่ ทม ๑๐๑๓/๕๐๖

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๒ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน

เรียน ผู้ปกครองนักเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. คำโครงวิจัยฉบับย่อ ๑ ฉบับ

๒. แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ๑ ฉบับ

เนื่องด้วย นางสาวผาณิตา บัวขำ ซึ่งเป็นนิสิตปริญญาโท ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน : เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย" โดยมี อาจารย์ ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ เป็นกรรมการ ในการทำวิทยานิพนธ์

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ นางสาวผาณิตาจำเป็นต้องทำการสัมภาษณ์คุณแม่ของเด็กไทยอายุประมาณ ๕ ปี เกี่ยวกับวิธีการที่แม่ใช้อบรมสั่งสอนลูกเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โกรธ และวิธีการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก เพื่อนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้วิจัยจะขอทำการสัมภาษณ์คุณแม่ในลักษณะตัวต่อตัว ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสร้างแบบสอบถามที่มีความเป็นกลางและเหมาะสมที่จะให้สอบถามกลุ่มตัวอย่างแม่ชาวไทยได้ ซึ่งมีผลต่อความถูกต้องของผลการวิจัย ทางผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลที่ได้มานี้เป็นความลับ จะไม่นำข้อมูลไปเผยแพร่ในทางที่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ท่านโดยเด็ดขาด และจะนำข้อมูลนี้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น

ทางสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอความอนุเคราะห์ในการให้
สัมภาษณ์ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ดุชนิ โยเหลา

(รองศาสตราจารย์ ดุชนิ โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

สำนักงานผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

โทร. ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๒๒๓, ๕๒๒๔

โทรสาร. ๒๕๘-๔๔๘๒

โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่อง ☐ ตามความคิดเห็นของท่าน

■ ท่านยินดีให้ดิฉันทำการสัมภาษณ์หรือไม่

☐ ยินดีให้สัมภาษณ์ ☐ ไม่ยินดีให้สัมภาษณ์

กรณีที่ท่านยินดีให้สัมภาษณ์

☐ ท่านสะดวกจะให้พบที่โรงเรียนอนุบาลประจักษ์
ในวันที่..... เวลา.....
เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อท่านได้.....

☐ ท่านสะดวกให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
โดยติดต่อได้ที่เบอร์.....
ในวันที่..... เวลา.....

()

ผู้ปกครองนักเรียน

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5731, 5618

ที่ ศธ 0519.12/ 5486

วันที่ ๘ สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวผาณิต บัวขำ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์
ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่อง อารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กก่อน
วัยเรียน : เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย” โดยมี อาจารย์วิลาสลักษณ์
ชวัลลดี และ รองศาสตราจารย์ผจงจิต อินทสุวรรณ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์
ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต แก้วฉิม และ อาจารย์นิยะดา จิตต์จรัส
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่อง อารมณ์โกรธโดยแม่กับ
พฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน : เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัย
อยู่ในประเทศไทย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบแบบสอบถาม ให้ นางสาวผาณิต บัวขำ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์นภาพร หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/ 5220

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๒ สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนอนุบาลเขาน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวผาณิตา บัวขำ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่าง การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่กับพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน : เปรียบเทียบ ระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย” โดยมี อาจารย์วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี และ รองศาสตราจารย์ผจงจิต อินทสุวรรณ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้เด็กก่อนวัยเรียนอายุประมาณ 5 ปี จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็ก การเป็นตัวแทนแสดงอารมณ์โกรธ การสอนเรื่องอารมณ์โกรธ และการตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ในระหว่างเดือนสิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวผาณิตา บัวขำ ได้เก็บข้อมูล ในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภาพร หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1723682

ที่ สธ 0519.12/ 6467

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๔ กันยายน 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนมีนประชาวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวผาณิตา บัวจำ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่าง การถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธ โดยแม่กับพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน : เปรียบเทียบ ระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย” โดยมี อาจารย์วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี และ รองศาสตราจารย์ผจงจิต อินทสุวรรณ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้คุณแม่เด็กก่อนวัยเรียนอายุประมาณ 5 ปี จำนวน 60 คน ตอบแบบสอบถามการอบรมสั่งสอนลูก เรื่อง อารมณ์โกรธ และการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก ในระหว่างเดือน กันยายน 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวผาณิตา บัวจำ ได้เก็บข้อมูล ในการทำปริญญานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ผจงจิต อินทสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

นางกานกมล บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1723682

ที่ ศธ ๐๕๑๙.๑๓/ ๓๖ ๐

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท ๒๓ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลผู้ปกครองนักเรียน

เรียน ผู้ปกครองนักเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถามผู้ปกครอง ๔ ฉบับ ได้แก่

- ๑.๑ แบบสอบถามการแสดงออกในชีวิตประจำวันของแม่
- ๑.๒ แบบสอบถามการพูดคุยกับลูก
- ๑.๓ แบบสอบถามการปฏิบัติต่อลูก
- ๑.๔ แบบสอบถามการแสดงออกในชีวิตประจำวันของลูก

เนื่องด้วย นางสาวผาณิตา บัวขำ ซึ่งเป็นนิสิตปริญญาโท ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง " ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเรื่องอารมณ์โกรธโดยแม่ กับพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์โกรธของเด็กก่อนวัยเรียน : เปรียบเทียบระหว่างเด็กไทยกับเด็กญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย " โดยมี อาจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชิววลลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ เป็นกรรมการ ในการทำวิทยานิพนธ์

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นางสาวผาณิตา บัวขำ จำเป็นต้องนำแบบสอบถามทั้ง ๔ ฉบับดังกล่าวข้างต้นมาขอความอนุเคราะห์ให้คุณแม่ของเด็กไทยอายุประมาณ ๕ ปีช่วยตอบให้ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะมีผลต่อความถูกต้องของผลการวิจัยที่จะนำไปเผยแพร่เป็นความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ทางผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลที่ได้มานี้เป็นความลับ จะไม่นำข้อมูลไปเผยแพร่ในทางที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ท่านโดยเด็ดขาด และจะนำข้อมูลนี้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น

ทางสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอความอนุเคราะห์จากคุณแม่ในการตอบแบบสอบถามทั้ง ๔ ฉบับนี้ และกรุณาส่งกลับแบบสอบถามที่ตอบเรียบร้อยแล้วที่อาจารย์ประจำชั้นของเด็กภายใน ๑ สัปดาห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ผอ.พห

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร)

รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนและพัฒนา รักษาการแทน

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

สำนักงานผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

โทร. ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๒๒๓, ๕๒๒๔

โทรสาร. ๒๕๔-๔๔๘๒

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวผาณิตา บัวขำ
วันเดือนปีเกิด	1 พฤศจิกายน 2520
สถานที่เกิด	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	8/22 หมู่ 6 หมู่บ้านสวนสวยริมน้ำ ถนนพุทธมณฑลสาย 3 ศาลาธรรมสพณ์ ทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	พนักงานฝ่ายการตลาด
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	18 อาคารเทเลคอมทาวเวอร์ ถนนรัชดาภิเษก ห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10320
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2536	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสตรีวิทยา
พ.ศ. 2537	สอบเทียบมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนอานวยศิลป์
พ.ศ. 2541	อ.บ. (ภาษาญี่ปุ่น) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2547	วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ